



— АНАЛИЗА НА СТУДЕНТСКОТО
ОРГАНИЗИРАЊЕ И УЧЕСТВО
ВО МАКЕДОНИЈА •



ИЗДАВАЧ Младински образовен форум **ЗА ИЗДАВАЧОТ** Дона Костуранова, извршен директор • **АВТОРИ НА БРОШУРАТА** Алексоски Мартин, Божовиќ Сања, Галевски Мартин, Живковиќ Александра, Мирчевска Марија • **ЛЕКТУРА** Симона Груевска Маџоска • **ДИЗАЈН** Иван Дургутовски • Септември 2014



Оваа публикација е овозможена со поддршка од американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД) во рамките на Проектот на УСАИД за граѓанско општество. Содржината на публикацијата е одговорност на авторите, и не ги изразува ставовите на УСАИД или на Владата на Соединетите Американски Држави.



СОДРЖИНА

1. ТЕОРЕТСКА ПОЗАДИНА

Зачетоци на студентското организирање и учество.....	9
Појава на модерни форми на студентско здружување.....	10
Признавање на правото на учество на студентот во управување на универзитетот.....	10
Теоретско оправдување на правото на учество на студентот во управувањето.....	11
Студентите како членови на академската заедница (Комунитаристичко сценарио)	11
Студентите како конституенти или засегнати страни (Политички реалистичко сценарио).....	12
Студентите како граѓани или идна елита (Политичка социјализација).....	14
Студентите како клиенти или корисници (Конsumerистичко сценарио).....	15
Организациски карактеристики на националните студентски асоцијации.....	15
Типологија на националните студентски асоцијации	16
Национални системи на студентско претставување според моделот на претставување.....	18
Национални системи на студентско претставување според степенот на формалност на правото на учество и претставување.....	19

2. ЕВРОПСКИ ПРАКТИКИ И ИСКУСТВА ЗА УРЕДУВАЊЕ НА УЛОГАТА НА СТУДЕНТСКИТЕ ПРЕТСТАВНИЧКИ ТЕЛА

Воведни забелешки.....	21
Начини на регулирање на учеството на студентите во управувањето на високообразовните институции.....	21
Модалитети на учество на студентите во управувањето на високообразовните институции.....	22
Студентите како партнери во високото образование.....	23
Прашања за кои студентите имаат право да одлучуваат.....	23
Опсег на дејствување на студентските претставнички тела.....	24
Избор на студентски претставници.....	25
Автономија на студентските претставнички тела.....	26
Финансирање на студентските претставнички тела.....	27
Студентски движења како замена или надополнување на студентските претставнички тела.....	28

3. ГЕНЕРАЛЕН ПРЕГЛЕД НА СИСТЕМОТ НА ВИСОКО ОБРАЗОВАНИЕ.....

Законска рамка во сферата на високото образование.....	30
Институции и органи со надлежност во сферата на високото образование.....	30
Структура на студентите во Република Македонија и показатели за движењата	31
Идејата позади Болоњскиот процес и неговата имплементација во Македонија	32
Систем на финансирање на високото образование.....	34
Совет за финансирање.....	34
Распределба на буџетски средства.....	35
Формирање на цена согласно со студиската програма.....	35
Начин на регулирање на друг тип давачки кои ги сносат студентите.....	36
Утврдување на квоти и висина на партиципација.....	36
Дисперзирани студии како карактеристика на македонскиот високообразовен систем.....	37
Инвестирање во продуктивни проекти.....	38
Наши согледувања.....	38

4.МОМЕНТАЛНА ПРАВНА РАМКА ВО СТУДЕНТСКОТО ОРГАНИЗИРАЊЕ.....	39
Воведни забелешки.....	40
Учество на студентите во универзитетските и факултетските тела при државните универзитети во Македонија.....	40
Интеруниверзитетска конференција.....	40
Универзитетски сенат.....	41
Ректорска управа.....	41
Универзитетски совет.....	41
Совет за евалуација на универзитетот.....	42
Наставно-научен совет на факултет.....	42
Деканатска управа на факултетот.....	42
Дисциплински комисии на факултетот.....	43
Комисија за студентски жалби.....	43
Научен совет на научен институт.....	43
Совет за финансирање во рамки на Министерството за високо образование.....	43
Управен одбор во студентски дом.....	43
Наши согледувања.....	44
5. СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗИРАЊЕ И УЧЕСТВО ВО МАКЕДОНИЈА.....	45
Внатрешна структура на студентските претставнички тела во Македонија.....	46
Студентски парламент при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје.....	46
Членство.....	47
Структура на СПУКМ.....	47
Студентски парламенти при факултетите.....	47
Прејседател на СП на факултетите.....	51
Прејседателство на СП на факултетите.....	52
Комисии на СП на факултетите.....	53
Студентски парламенти на универзитетите.....	53
Прејседател на СПУКМ.....	55
Прејседателство на СПУКМ.....	58
Комисии во склоп на СПУКМ.....	60
Совети на станари во студентски дом.....	61
Совети на исхрана.....	63
Престанок на работата.....	63
Финансирање.....	63
Наши согледувања.....	64
Анализа на програмите за работата на СПУКМ во периодите 2009/10 и 2012/13.....	66
Финансирање на Совети на станари во студентските домови.....	70
Транспарентност.....	71
Наши согледувања.....	72
Студентско организирање на останатите универзитети во Македонија.....	76
Студентски парламент на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.....	76
Студентски претставници во универзитетски и факултетски тела.....	76
Членство.....	77
Студентски парламенти на факултетите.....	77
Прејседател на Студентски парламенти на факултетите.....	79

Прејседателство на СП на факултетот.....	79
Студентски парламент на УГД.....	80
Прејседател на СПУГД.....	81
Прејседателство при СПУГД.....	81
Пресџанок на работа на СПУГД.....	81
Студентски парламент при универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола.....	82
Студентски претставници во универзитетски и факултетски тела.....	82
Членство.....	82
Студентски парламент на Универзитетот.....	84
Извршен одбор на Парламентот.....	85
Прејседател на Парламентот на СПУКО.....	86
Контролен одбор на СПУКО.....	86
Сектори на СПУКО.....	87
Студентскиот правобраник при СПУКО.....	87
Пресџанок на работа на СПУКО.....	88
Студентски парламент на Универзитетот за информатички науки и технологии “Св. Апостол Павле” – Охрид.....	88
Студентски претставници во универзитетски и факултетски тела.....	89
Членство.....	90
Собрание при СПУНИТ.....	90
Извршен одбор во СПУНИТ.....	91
Прејседател на СПУНИТ.....	92
Надзорниот одбор на СПУНИТ.....	93
Пресџанок на работа.....	93
Финансирање.....	93
Транспарентност.....	95
Перцепција на студентите за студентското организирање во Македонија.....	97
Национална студентска унија.....	102
Национален сојуз на студенти на Македонија.....	103
Студентски организации.....	104
Наши согледувања.....	105
6. РЕФОРМИРАЊЕ НА СИСТЕМОТ НА СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗИРАЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА.....	106
Воведни забелешки.....	107
Препораки за реформирање на системот на студентско организирање во Македонија.....	108
Препораки за унапредување на работата на студентските парламенти	112
БИБЛИОГРАФИЈА.....	115



1: ТЕОРЕТСКА ПОЗАДИНА

ЗАЧЕТОЦИ НА СТУДЕНТСКОТО ОРГАНИЗИРАЊЕ И УЧЕСТВО

Во средновековието, на Универзитетот Болоња се развива модел „универзитет на студентите“ каде студентите организирани во гилдови имале контрола врз своите студии. Моќта која ја имаат студентите (со исклучок на контрола врз курикулумот) била искористена да се наметне контрола врз професорите. Ректорот студент и прокторите одлучувале за висината на надоместоците, санкциите за професорите кои ненавремено ги завршувале своите предавања, не се држеле до силабусот, го напуштале градот без дозвола или гаранција за датумот на нивно враќање и сл. (Перкин 2006, цитиран од Лушер, 2011). Меѓутоа, јужноевропскиот модел на „универзитет на студентите“, основан за прв пат во Болоња, почнува да конвергира низ другите италијански градови, односно да се заменува со „парискиот модел“ со што до средината на 20 век, студентите веќе ја немаат доминантната улога на универзитетите (Перкин 2006, цитиран од Лушер, 2011).

„Парискиот модел“ предвидува дека гилдот на професори ја делат контролата врз универзитетот со студентскиот ректор (млад мастер), избран од студентите (Хаскинс 1923, цитиран од Клеменчиќ, 2012). Овие студентски форми на здружување биле помалку моќни од оние во Болоња, во најголема мера поради опозицијата од секуларните, но и од црковните власти за да им се признае официјален статус (Кобан 1971, цитиран од Клеменчиќ, 2012). Аргументите кои се користеле да се поддржи ваквиот став се дека доделувањето ваква моќ ќе доведе до нарушување на академскиот, но и урбаниот мир и дека студентите имаат лоша историја како дел од универзитетската администрација (Кобан 1971, цитиран од Клеменчиќ, 2012).

Вклученоста на студентите во управувањето на универзитетот продолжила да се влошува сè до 16 век, кога практично и го достигнува најниското ниво на вклученост. Онаму каде студентските форми на организирање преживуваат, функционираат како дел од административните режими, а не како органи на студентска моќ.

ПОЈАВА НА МОДЕРНИ ФОРМИ НА СТУДЕНТСКО ЗДРУЖУВАЊЕ

Со појавата на држава-нација, студентската политика почнува да добива национални карактеристики, со што започнуваат да се јавуваат националните студентски клубови и асоцијации (Геверс и Вос 2004, цитирани од Клеменчиќ 2014). Ова е период кога почнуваат да се формираат студентските движења својствени за 19 и 20 век, движења кои значително ќе го зголемат интересот на студентите за пошироки општествено-социјални и политички прашања. Појавата на студентски движења, коинцидира со формирањето на студентски форми на здружување, пред сè од политички и религиозен карактер, но и форми кои имаат за цел да го штитат општиот студентски интерес (на пр. во Шкотска се јавуваат „Студентските претставнички совети“). Како и денес, нивната цел била да се претставуваат студентските интереси и да се стимулира контакт помеѓу студентите и академските власти (Геверс и Вос 2004, цитирани од Клеменчиќ 2014).

На почетокот на 20 век се формирани некои од најстарите, кои и денес постојат, национални, претставнички студентски асоцијации, претежно преку спојување на универзитетските студентски организации (UNEF во Франција, 1907; UNEL во Луксембург, 1920; NUS во Обединетото Кралство, 1922; SYL во Финска, 1921; DSF во Данска, 1938). Целта на овие асоцијации е гласот на студентите да биде чуен на национално ниво и да овозможува студентско учество како во домашната јавна сфера, така и во меѓународната. Во меѓувреме, студентските организации со седиште на универзитетите, продолжуваат да имаат важна улога во студентското секојдневие нудејќи им различни сервиси, но со ограничени права на учество во доминантно професорската структура на управување на универзитетите.

Во најголем број од другите случаи, основањето на ваков тип студентски претставнички форми е направено преку интервенција во државната легислатива. Најчесто со усвојување на Закон за студентски организации или слични правни акти, се уредува статусот, структурата и оперативното дејствување на националните студентски претставнички тела (Клеменчиќ 2012).

Во авторитарните режими, ваквиот тип законодавна интервенција најчесто наметнувало една задолжителна, некомпетитивна национална студентска организација, со претставнички монопол, која била контролирана од режимот (О’Донел и Шмитер, 1986 цитирани од Клеменчиќ 2012). Во државите кои поминувале низ период на транзиција, пак властите се одлучуваат да го поддржат плуралистичкиот принцип: пристапување кон повеќе студентски форми на здружување и нивно мотивирање да се натпреваруваат меѓусебно за влијание, со што би се намалиле можностите за масовна колективна акција (Клеменчиќ, 2012).

ПРИЗНАВАЊЕ НА ПРАВОТО НА УЧЕСТВО НА СТУДЕНТОТ ВО УПРАВУВАЊЕ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ

Постоечките одредби за учество на студентите во донесување на одлуки на универзитетско ниво се резултат на бранот на демократизација на универзитетите во индустријализираните земји (Северна Америка, Западна Европа, делови од Британскиот комонвелт) во 60-тите и раните 70-ти. Лушер – Мамашела (2010), универзитетската демократизација ја дефинира како „реконструкција на универзитетското, интерно донесување одлуки во насока на примена на демократски принципи, односно реформа на процесот на донесување одлуки со цел зголемување на репрезентативноста на внатрешните конституенти, како на пример студентите“.

Студентските протести во 60-тите и 70-тите се сметаат за еден од главните фактори кои допринесуваат на усвојување на легислатива во насока на признавање на постоењето на студентски претставнички тела, и претставување на студентите во универзитетските органи најчесто со право на коодлучување (Клеменчиќ 2012). Па така во континентална Европа, усвоени се нови закони или законски измени со кои се воведуваат промени во модалитетот на управување со универзитетите, на пример во Белгија (1971), Данска (1970), Франција (1968), Германија (1969–1973, 1976), Холандија (1970), Норвешка (1976).

Во САД, по неколкугодишно преговарање, во 1968 од 10 позначајни асоцијации во американското високо образование е поддржана „Заедничката изјава за правата и слободите на студентите“ која меѓу другото го вклучува правото на студентот да учествува во управувањето на универзитетот (Брајан и Мулендор 1992, цитирани од Лушер- Мамашела, 2011). Истиот пример го следат и други попазарно ориентирани системи, во кои има подем на корпоративните универзитети, па така Обединетото Кралство, Австралија, но и азиските земји, како на пример Кореја и Јапонија, ги вклучуваат студентите во управувачките структури (Клеменчиќ, 2012).

ТЕОРЕТСКО ОПРАВДУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА УЧЕСТВО НА СТУДЕНТОТ ВО УПРАВУВАЊЕТО

Иако постои до некаде и консензус околу основните права и одговорности на студентите во рамките на европските високообразовни системи, сепак постојат значајни разлики во модалитетот на студентското учество (Клеменчиќ). Лушер (2011) нуди систематизација на носечките аргументи зошто е оправдано вклучувањето на студентите во управувањето, категоризирајќи ги во 4 сценарија, односно студентите како: членови на академската заедница; конституенти или засегнати страни; граѓани или идна елита, клиенти или корисници.

СТУДЕНТИТЕ КАКО ЧЛЕНОВИ НА АКАДЕМСКАТА ЗАЕДНИЦА (КОМУНИТАРИСТИЧКО СЦЕНАРИО)

Лушер се повикува на Волф (1969) кој универзитетот го дефинира како „заедница на индивидуалци обединети под колективно разбирање околу заедничката и колективна цел, кои одржувањето на заедницата го гледаат како посакуван исход, не поради тоа што е должност“. Во ваков комунитарен контекст, сите членови на заедницата, вклучително и студентите делат обрвска кон универзитетот и чувствуваат одговорност кон него (Клеменчиќ). Како членови на академската заедница, студентите делат одговорност за нивното образование и за институцијата која ја нуди рамката во која тоа образование се реализира. Учеството на сите членови на заедницата во управувањето се гледа како придобивка, затоа што во тој случај сите се посветени на институционалниот развој и унапредувањето (Берган, 2004). Меѓутоа идејата за заедница не ја исклучува можноста да се јават конфликтни ставови за целта и стандардите во образованието (Берган, 2004), конфликт кој ако е добро управуван може да биде во функција на унапредување на квалитетот на образованието. Во рамките на Европската високообразовна област, овие ставови експлицитно се реafirмирани во Прашкото коминике (2001) каде европските министри нагласуваат дека „студентите како компетентни, активни и конструктивни партнери се потребни и добредојдени во креирањето и моделирањето на Европската високообразовна област“ и „студентите треба да земат учество и да влијаат врз организацијата и содржината на образованието при нивните универзитети“.

Оваа линија на аргументација наидува на 2 контрааргументи: студентите како транзитни членови и студентите како помлади членови.

Во првиот случај, малку е веројатно дека студентите ќе чувствуваат приврзаност кон мисијата на универзитетот, односно тие лично нема да бидат засегнати кога ќе треба да носат одлуки чии ефекти ќе бидат реализирани откако ќе го напуштат образовниот процес. (Зуо и Ритсои, 1999, цитирани од Лушер, 2004). Опсегот во кој студентите го гледаат институционалниот развој е ограничен на нивните краткотрајни интереси (Лушер, 2004). Критичарите на овој став велат дека иако студентите поминуваат само неколку години во високото образование, а индивидуалното студентско претставување најчесто е ограничено на година до две, сепак студентските организации имаат своја, сопствена „институционална меморија“. Таа ги содржи принципите, политиките и практиките кои се развивале во изминатите години. Колку поформализирано и професионализирано е студентското претставување, толку е поверојатно дека институционалната меморија ќе биде пренесена од една генерација на студентски претставници на друга (Клеменчиќ).

Друг аргумент кој има за цел да го спори правото на студентите целосно да земат учество е базиран на концептот „студентите како помлади членови на заедницата“. Како помлади членови, студентите имаат ограничено знаење и искуство споредено со другите групи во заедницата, посебно со професорите, администрацијата и менаџментот (Лушер, 2011). Управувањето авторитетот го црпи од академскиот ранг и мандат. Во ваква ситуација, формалното учество на студентите е ограничено, но неформалните комуникации се чести. Клеменчиќ ги дава следните побивања на овие ставови: студентите често се пообјективни и посвесни за проблемите и прашањата кои имаат влијание врз нив, отколку професорите или администрацијата; професорите и администрацијата често се потпираат на надворешен експертски совет и не е логично да се исклучат студентите од давање на таков совет; членовите на факултетот често се фокусирани на своите академски полиња, што претпоставката дека тие имаат подобри компетенции или интерес за прашања врзани со универзитетската администрација или практичните институционални потреби ја прави дискутабилна; ако се следи истата логика, од процесите на управување треба да се исклучи помладиот академски персонал или скорешни вработени, затоа што нивното искуство е очигледно помало и недоволно.

СТУДЕНТИТЕ КАКО КОНСТИТУЕНТИ ИЛИ ЗАСЕГНАТИ СТРАНИ (ПОЛИТИЧКИ РЕАЛИСТИЧКО СЦЕНАРИО)

Овој концепт се развива по бранот на демократизација на универзитетите, во доцните 60-ти. Високообразовните институции како јавни институции или институции од доменот на јавното добро мораат да бидат управувани демократски, што подразбира учество на сите значајни политички конституенти, вклучително и студентите. Модерната теорија на владеење дополнително го поддржува овој принцип, објаснувајќи дека ниеден актер го нема целото знаење и потребни информации, за ефективно да применува политики и мерки, односно ниеден актер нема доволно потенцијал самостојно да го управува универзитетот (Коиман 1993, цитиран од Клеменчиќ). Како резултат, различните ставови на различните конституенти ја збогатуваат дебатата и го унапредуваат процесот на донесување на одлуки. Вклучувањето на студентските претставници дејствува позитивно на креирањето клима на отвореност, доверба и соработка, но давајќи им глас, и ги одвраќа од масовна акција (Лушер 2010, цитиран од Клеменчиќ).

Лушер објаснува дека вклучувањето на студентите во управувањето е резултат на студентскиот потенцијал и де факто моќ да го прекинат академскиот живот на кампусот. Постојат истражувања кои потврдуваат дека студентски протести почесто се случуваат онаму каде формални канали на комуникација, консултација и преговарање се отсутни (Нкомо 1984, Метју 1996, Аленс 1999, Бетган 2004, Муене 2003, Боланд 2005, цитирани од Лушер 2011). Вклучувањето на студентите во универзитетските процеси на одлучување може да се смета

и за прашање од сферата на реалполитиката (Олсен 2007, Епстин 1974, цитирани од Лушер 2011). Универзитетот како институција составена од засегнати страни кои се во меѓусебен натпревар, има за цел да ја замени „формалната хиерархија“ или „монополитичкиот модел на управување“ (традиционално доминантната група се професорите) и со тоа да ја дисперзира моќта во рамките на институцијата (Моро 1998, Олсен 2007).

Ваквиот концепт се спори преку следните аргументи: намалување на ефикасноста на процесот на донесување на одлуки; учеството ќе биде само формално; проблем со принципиелното прифаќање на идејата за поделба на моќта на одлучување.

Според Ројан и Бернаскони, придобивките од додавање на гласови на оние кои не се членови на факултетот треба внимателно да се измерат во однос на ранливоста која би ја имал системот на управување базиран врз принципот на претставување на конституенти. Претпоставката е дека студентите ќе имаат антагонистички, спротиставени ставови кои имаат потенцијал да го прекинат или барем да го одложат донесувањето одлуки, процес кој функционира на основа на консензус. Моро (1998) идентификува и други проблеми во овој концепт: тешкотии околу дефинирањето, односно лоцирањето на засегнатите страни; нагласување на разликите на засегнатите страни (што води до намалување на меѓусебната доверба и општо чувство на непријателство); претпоставената хомогеност во рамки на секој чинител (што би ги исклучило оние во групата кои не се согласуваат со доминантниот став). Моделот на учество на основа на засегнати страни нужно подразбира преговори, правење отстапки и потреба да се освои победа во овие околности, ситуација која не е компатибилна со рационалната и демократска дебата.

Другиот аргумент е дека студентите нема да имаат доволно моќ и влијание како резултат на недостаток на експертиза и информации, предиспозиции кои се неопходни за да може ефективно да се предизвикаат одлуките донесени од институционалните авторитети. Муди и Јустис (1974), противници на идејата за проширување на универзитетските комитети во Британија со претставници на студентите, својот став го објаснуваат на следниов начин: прво, формалното учество на студентите е несоодветно и непотребно ќе го троши времето на сите останати; второ, на овој начин во системот се вклучува постојан ривал, што ќе доведе до приватно групирање, недостаток на јавна дебата и креирање на потесен круг моќници. Масон (1978) тврди дека „демократизацијата на универзитетот, односно вклучувањето на студентите ќе биде уште еден пример за симболично вклучување“.

Лушер (2010 цитиран од Клеменчиќ) исто така смета дека институционалните власти, дури и да се согласни со идејата за вклучување на студентите во процесите на одлучување, сепак тие не би дозволиле да се компромитира нивната моќ во самите тела на управување. Ставот дека во принцип се прифаќа вклучување на студентите е проблематичен од аспект дека всушност ги одвраќа студентите или им го делегитимизира правото да бараат ефективно вклучување. Тој вели дека сè додека правно е овозможено учество, нема повеќе потреба од натамошна политичка битка. Па, така, не изненадува ставот што одредени автори го тврдат токму ова. Зуо и Ритсои (1999) велат дека затоа што формалното вклучување веќе е дел од позитивното законодавство, битката е завршена. Меѓутоа, реално за да се ефектуира формалното право на учество, односно да се бара проширување на обезбедните права од претходните генерации (на пр. предвидено е право на учество на универзитетско ниво, но не и на национално, факултетско или на ниво на департмани) на студентските претставници потребна им е активистичка поддршка од нивната база.

СТУДЕНТИТЕ КАКО ГРАЃАНИ ИЛИ ИДНА ЕЛИТА (ПОЛИТИЧКА СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА)

Берган (2011) реагира на она што е можеби општата перцепција за високото образование во Европа, односно дека единствениот интерес Европа го има во зголемувањето на вработливоста на високообразовниот кадар и неговата подготовка за пазарот на труд. Иако тој не ја негира, сепак посочува дека таа не е и единствената цел на високото образование. Тој дефинира 4 основни цели на високото образование, сите со подеднаква важност: подготовка за пазарот на труд; градење на активни граѓани; личен развој; одржување и унапредување на база на знаење.

Според Блеикли (цитиран од Плантан 2002) од граѓанското образование може да се очекуваат 2 посебни резултати: прво, студентите почнуваат да ја разбираат суштината на демократијата и учат како функционира демократијата – преку учество во студентските организации и телата на управување; второ, тие учат дека демократијата функционира, влијаејќи врз околностите преку партиципација.

Оваа концепција ги препознава студентите како членови на поширока политичка заедница, заедница во која универзитетот е составен дел. Ваквата поставеност имплицира дека управувањето на универзитетот треба да е конзистентно со принципите кои се применуваат во управувањето со заедницата. Според Боланд (2005) „високото образование игра важна улога во процесот на демократска социјализација и учеството на студентите во заедничкото управување на универзитетот претставува одлична можност да се култивираат демократски навики“. Постои позитивна корелација помеѓу бројот на години во образованието и нивото и формите на политичка и граѓанска партиципација (Хоскинс 2008, цитиран од Клеменчиќ). Учеството на студентите нуди не само практична можност да се примени концептот на активно граѓанство, туку ваквиот чин истовремено пренесува и норми, вредности и ставови (ситуација позната како „скриен курикулум“). Студентското учество во управувањето има свои последици, демократизација на универзитетите и политичка социјализација на студентите.

Критиките на овој концепт се на следната линија: не постои согласност во академската средина околу позитивната корелација помеѓу студентското учество и активното граѓанство; аргументот за политичка социјализација можат да го искористат и други типови на режими; политичката социјализација во контекст на глобализација и интернационализација на високото образование.

Истражувањата спроведени на 3 африкански универзитети во 2009 покажуваат дека не постои значајна разлика во поддршката за демократија помеѓу студентите кои биле формално вклучени во процесите на одлучување на универзитетите и нивните колеги кои не биле вклучени во ваков тип процеси (Лушер 2010). Авторот посочува дека директното вклучување на студентите во управувањето не е клучниот фактор, туку дека начинот на кој може да се развие активно граѓанство преку образовниот систем е доколку културата на управување е компатибилна со демократските вредности. Второ, доколку политичката социјализација, демократите ја гледаат како причина да се вклучат студентите во управувањето, истата логика може да биде привлечна и за недемократски режими. Универзитетите во вакви случаи би можеле да се инструментализираат со цел културна и политичка доминација од страна на одредени општествени елити (Лушер, 2011). Последно, во време на глобализација и интернационализација на високото образование, се поставува прашање дали универзитетите го носат товарот политички да ги социјализираат студентите кои се дојдени на меѓународна размена, особено оние кои по студиите се враќаат во недемократски држави (Плантан 2002, цитиран од Лушер, 2011).

СТУДЕНТИТЕ КАКО КЛИЕНТИ ИЛИ КОРИСНИЦИ (КОНСУМЕРИСТИЧКО СЦЕНАРИО)

Како резултат на зголемениот притисок за модернизација на европското високо образование, на универзитетите им е обезбедена поголема институционална автономија, која им дава право да одлучуваат сами за внатрешната организација и оперативното дејствување. Овие реформи го означуваат воведувањето на новиот концепт на јавен менаџмент (CHEPS, 2008 цитирано од Клеменчиќ). Концептот на студенти како корисници подразбира креирање на менаџерска инфраструктура, паралелна на академската, односно промена на носителот на одлуки од колективните тела, каде студентите се претставени кон менаџерски тела, во кои студентите или не се претставени или се претставени во ограничена мера (Клеменчиќ). Истиот фаворизира вклучување на надворешни засегнати страни (особено од приватниот и владиниот сектор), со што се намалува релативната моќ на студентските претставници.

Ваквата перцепција за улогата на студентот како корисник во високото образование ја трансформира идејата за студентско учество. Во консумеристички манир, постои договорен однос помеѓу институцијата како овозможувач на образовни услуги и студентот кој, како корисник, очекува услуга согласно на вредноста, односното финансискиот надомест кој го платил (Клеменчиќ). Клиентот нема интерес за процесот на создавање на услугата, туку доколку го добие она што го очекува, за разумна цена, тој ќе остане (Берган, 2004).

Па, така, повратна информација од студентот се очекува за прашања кои имаат за цел максимизирање на задоволството на потрошувачот (на пример прашања врзани со систем за одржување/унапредување на квалитетот) (Берган, 2004). Во однос на учеството на студентите во управувањето со универзитетот, се преферира нивна советодавната улога (а не партнерска позиција), па затоа институционалните власти повеќе се заинтересирани за експертизата и можноста да нудат различни студентски сервиси (на пример, организирање на студентски настани или управување со студентски објекти), отколку за легитимитетот на студентските претставници (интересот им е и, генерално, деполитизација на студентското тело). Ваквиот модел на студентско учество е својствен за приватните високообразовни институции (профитни ВОИ) (Клеменчиќ). Меѓутоа ако се земе предвид општиот тренд на намалување на уделот на државата во финансирањето на јавните ВОИ (со што универзитетите се принудени да бараат алтернативни извори на финансирање како приватниот сектор или зголемување на финансискиот товар на студентите), промената на начинот на управување на јавните ВОИ, е извесна.

Можеме да заклучиме дека во европски контекст, студентите се сметаат за полноправни членови на академската заедница. Формално, овој концепт е поддржан од европските министри преку Болоњскиот процес, за него се залага и Европската студентска унија, Советот на Европа и поединечни национални влади (Клеменчиќ). Меѓутоа, се чини дека доминантниот концепт под влијание на модерната теорија за управување е политичкиот, оној кој на студентите гледа како на конституенти или на засегнати страни. Оваа теорија посочува дека нема еден актер кој ги поседува сите информации или знаење потребни за решавање на комплексни, динамични и диверзитетни проблеми (Коиман 1993, цитиран од Клеменчиќ). Скот (1995, цитиран од Лушер 2011) заклучува дека постои континуитет во формалното вклучување во управувањето на универзитетот, иако „демократската фаза“ е заменета од „менаџерската фаза“.

ОРГАНИЗАЦИСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ СТУДЕНТСКИ АСОЦИЈАЦИИ

Шмитер и Штрек (1999), објаснуваат дека формирањето и структурата на претставничките интересни групи зависат од интересот на членството и условите во кои се реализира остварувањето на политичкото влијание. Националните студентски асоцијации претставуваат организиран агрегат на интереси, вредности и идентитети.

Организациите кои ги сочинуваат овие асоцијации одлучиле да соработуваат и да го координираат нивното колективно дејствување преку заеднички институции. На основа на меѓусебен договор, организациите формираат управувачки структури, утврдуваат политичка агенда и модели на дејствување. Овој аспект Шмитер и Штрек го нарекуваат „логика на членство“.

Од друга страна пак, причината за постоење на овој тип форма на здружување е да го застапува студентскиот интерес пред јавните власти, што подразбира стапување во интеракција со нив, вклучување во нивните структури и соработка со останатите, дел од политичките мрежи. Студентските национални асоцијации ги приспособуваат организациските карактеристики со цел подобро да ја извршуваат претставничката функција (некогаш оваа промена може да дојде и под влијание на надворешни околности како финансирање или членство). Чести и конзистентните интеракции помеѓу студентските претставници и јавните власти имаат ефект на социјализација: развој на меѓусебно разбирање и кооперативно однесување. Ваквиот ефект авторите го нарекуваат „логика на влијанието“.

Реалноста е дека националните студентски асоцијации функционираат симултано на две нивоа: од една страна тие им служат на своите членови, а од друга ги претставуваат пред јавните власти. Конфликтот помеѓу двата концепта е поизразен во попрофесионализирани организации, кои се составени не само од избрани претставници туку и од професионално ангажирани индивидуалци.

Логиката на членството и логиката на влијанието се две варијабли кои се смета дека влијаат врз организациските карактеристики на националните студентски асоцијации. Истите се користат како појдовна точка при дефинирање на 2 клучни типа на национални студентски асоцијации: интересни групи или социјални движења.

ТИПОЛОГИЈА НА НАЦИОНАЛНИТЕ СТУДЕНТСКИ АСОЦИЈАЦИИ

Концептот на студентските асоцијации како интересни групи наложува дека постои врска помеѓу државата и студентските организации. Во овој однос, студентските организации можат да понудат ресурси на државата како: експертиза, легитимизација на политиките, социјална контрола на нивното членство, техничка имплементација на политиките.

Политичката активност на студентските организации е насочена кон јавните политики и најчесто се спроведува преку лобирање и политичко и социјално застапување, наместо конфронтирачка политика која е карактеристична за студентските движења. Всушност, во нивната политичка агенда често се рефлектирани важни институционални и владини прашања кои директно влијаат на студентите. Интеракцијата за која е карактеристична континуирана комуникација и доверба, се одвива преку утврдени канали на посредување.

За да можат да остварат ваков тип интеракција, на студентските организации им е потребна професионализирана организациска структура, тела кои се специјализирани по области и со високо ниво на координација. За да се одржи ваквата структура и цел, потребни се финансии за поддршка на тимот (вработени лица) и активностите.

Од друга страна, за студентските форми на здружување, како студентските движења, карактеристична е конфронтирачката политика (протести, бојкоти и кампањи) како форми на искажување на ставови, а не институционални (Дела Порта и Диани 2006, цитирани од Клеменчиќ). Овие форми на здружување се првенствено активистички, „опозициски“ во својата природа, „антиавторитативни“ и „левоориентирани“ (Алтбах 2006, цитиран од Клеменчиќ). Организациската структура на овие здруженија најчесто е помалку развиена, во вид на мрежи

(хоризонтална поставеност), со волонтери наместо постојани вработени. Нивниот фокус најчесто е насочен кон мобилизација на студентското тело.

Во изминатиот период, може да се посведочи пораст на бројот на студентски движења во светот, најчесто здружени против современите тенденции на образованието да се гледа како на начин за остварување на профит (комерцијализација), како на производ, а не на јавно добро (комодификација) и за намалувањето на уделот на државата во финансирањето на високото јавно образование. Едни од најважните прашања кои се од нивен интерес се покачувањето на трошоците/партиципацијата за студирање, намалувањето на јавното финансирање, зголемувањето на влијанието на бизнис-интересите, пролетаризацијата на академиците, итн (Клеменчиќ).

<p>Табела 1 ТИПОЛОГИЈА НА НАЦИОНАЛНИ СТУДЕНТСКИ АСОЦИЈАЦИИ (Клеменчиќ, 2012)</p>	<p>СОЦИЈАЛНИ ДВИЖЕЊА</p>	<p>ИНТЕРЕСНИ ГРУПИ</p>
<p>ВНАТРЕШНИ РЕСУРСИ</p>	<p>Во вид на мрежа (хоризонтална поставеност); не се јасно разграничени телата и по област на дејствување и надлежност</p>	<p>Хиерархиски поставена со силна централна координација; тела кои се јасно поделени по надлежност и стручност (функционална диференцијација)</p>
<p>ПОЛИТИЧКА АГЕНДА</p>	<p>Неконзистентно финансирање, волонтери</p>	<p>Обезбедени финансии, професионализирана администрација</p>
<p>МОДЕЛ НА ДЕЈСТВУВАЊЕ</p>	<p>Пошироки политички прашања: солидарност, човекови права, социјална правда, егалитарни вредности, демократизација, антиглобализација</p>	<p>Образовниот процес и прашања врзани за благосостојбата на студентите</p>
<p>ИЗЛЕЗНИ РЕЗУЛТАТИ</p>	<p>Неинституционални форми: протести, бојкоти, кампањи</p>	<p>Лобирање, застапување, нудење на сервиси/услуги</p>
<p>ПРИМЕРИ НА НАЦИОНАЛНИ СТУДЕНТСКИ АСОЦИЈАЦИИ</p>	<p>UDU (Италија), UNEF (Франција) CREUP (Шпанија)</p>	<p>NSO (Норвешка) NUS (Обединето Кралство) FZS (Германија)</p>

НАЦИОНАЛНИ СИСТЕМИ НА СТУДЕНТСКО ПРЕТСТАВУВАЊЕ СПОРЕД МОДЕЛОТ НА ПРЕТСТАВУВАЊЕ

Постојат различни системи на претставување, зависно од моделот на посредување. Најчесто се користат 2 пристапа при анализа на начинот на кој се посредува во застапување на интересите: неокорпоралистичко и плуралистичко посредување. Разлика меѓу двата пристапи се прави на основа дали постои монопол на претставување на студентските интереси.

Во неокорпоративистичката верзија, една или повеќе студентски посреднички организации се вклучени во процесите на одлучување за прашања од студентски интерес. Ваквиот статус овие организации можат да го стекнат преку неформален договор, неоспорена традиција или преку формализирање на статусот со интервенција во законодавството. При формално регулирање на монополистичката позиција на одредени организации, најчесто таквата нивна позиција е поткрепена со задолжително или автоматско членство на студентите во овие организации и со специфичен финансиски режим, кој гарантира одржливост. Овие организации најчесто имаат ексклузивно право да номинираат претставници во постојаните владини консултативни структури или ад хок работни тела.

Во плуралистичките системи на посредување, државата не оддава признание на ниедна организација како официјален претставник на студентите. Постојат повеќе организации кои тврдат дека ги претставуваат и ги застапуваат интересите на студентите, се натпреваруваат за стекнување на ова признание и со тоа се обидуваат да добијат пристап до процесите на одлучување и финансиската поддршка од државата.

Шмитер и Штрек (1999) плуралистичкиот систем го опишуваат на следниов начин: „не е дефиниран бројот на конституенти или засегнати страни; идентични функции се реализираат симултано од страна на повеќе организации/асоцијации кои се во меѓусебен натпревар; организациите одлучуваат за своите приоритети и активности независно дали истите се реализираат од други организации; ниедна организација не е во позиција на хиерархиска контрола врз другите“.

Табела 2

ТИПОЛОГИЈА НА НАЦИОНАЛНИТЕ СИСТЕМИ НА СТУДЕНТСКО ПРЕТСТАВУВАЊЕ (Клеменчиќ)

	НЕОКОРПОРАЛИСТИЧКИ	ПЛУРАЛИСТИЧКИ
БРОЈ НА СТУДЕНТСКИ ПОСРЕДНИЧКИ ОРГАНИЗАЦИИ	Ограничен број на студентски посреднички организации кои се надополнуваат по функциите кои ги извршуваат (функционално комплементарни) или според територијатата која ја претставуваат (територијално диференцирани)	Неодреден број на студентски посреднички организации; идентични функции се реализираат од страна на повеќе организации кои се во меѓусебен натпревар; дефинирање на свои приоритети и активности независно дали истите се реализираат од други; ниедна организација не е во позиција на хиерархиска контрола врз другите
ГАРАНТИРАЊЕ НА МОНОПОЛСКА ПОЗИЦИЈА ОД СТРАНА НА ДРЖАВАТА	Да. Најчесто проследена со финансиска поддршка. Членството во овие организации е автоматско или задолжително.	Не. Административна и финансиска поддршка може да биде доделена, но на компетитивна основа. Членството во овие организации е најчесто на волонтерска основа.

НАЦИОНАЛНИ СИСТЕМИ НА СТУДЕНТСКО ПРЕТСТАВУВАЊЕ СПОРЕД СТЕПЕНОТ НА ФОРМАЛНОСТ НА ПРАВОТО НА УЧЕСТВО И ПРЕТСТАВУВАЊЕ

Постојат значајни разлики во структурата на политичкиот процес на застапување, зависно од начинот на кој е регулирано учеството на студентите во процесите на одлучување. Најчести формални механизми се закони кои предвидуваат учество во национални совети за високото образование или други советодавни или тела за евалуација и мониторинг, или правила кои имаат за цел да го уредат консултативниот процес (Персонс, 2004). Спротивно, неформалните интеракции се реализираат преку консултативни средби, учество во непостојани работни групи или проекти на надлежното министерство, неформални контакти со министерот и други службеници, пишан или устен контакт со членови на парламентот, националниот совет, надлежни агенции, комитети (Персонс, 2004). Меѓутоа, важно е да се нагласи дека формализираното учество не значи по автоматизам и реално влијание на студентите.

Табела 3
ТИПОЛОГИЈА НА НАЦИОНАЛНИ СИСТЕМИ НА ЗАСТАПУВАЊЕ/ПОСРЕДУВАЊЕ НА
СТУДЕНТСКИТЕ ИНТЕРЕСИ
(Клеменчиќ)

	ФОРМАЛИЗИРАНО	НЕФОРМАЛНО
СТЕПЕН НА ФОРМАЛНО УРЕДУВАЊЕ НА ОДНОСОТ МЕЃУ НАЦИОНАЛНИТЕ СТУДЕНТСКИ ОРГАНИЗАЦИИ И ЈАВНИТЕ ВЛАСТИ	Право на учество и претставеност во националните совети за високо образование, постојани советодавни тела и тела за мониторинг и евалуација	Неформално, ад хок или по потреба учество: неформални консултации и семинари; учество во непостојани работни групи или проекти на надлежното министерство; неформални контакти со министерот и други службеници; пишан или устен контакт со членови на парламентот, националниот совет, надлежни агенции, комитети
УЛОГА НА СТУДЕНТСКИТЕ ПРЕТСТАВНИЦИ ВО ПОЛИТИЧКИТЕ ПРОЦЕСИ	Одлучувачки партнер	Надворешни групи кои вршат притисок, експерти



2: ЕВРОПСКИТЕ ПРАКТИКИ И ИСКУСТВА ЗА УРЕДУВАЊЕ НА УЛОГАТА НА СТУДЕНТСКИТЕ ПРЕТСТАВНИЧКИ ТЕЛА

ВОВЕДНИ ЗАБЕЛЕШКИ

Во обид да се понудат насоки и препораки за дефинирање и регулирање на улогата на студентските претставнички тела во Република Македонија, постојната анализа има за цел накусо да се осврне на клучните европски искуства поврзани со учеството на студентите преку студентските претставнички тела во процесите на управување и одлучување во склоп на високообразовните институции, но и надвор од нив.

На почетокот вреди да се напомене дека аналитичкиот осврт на европските практики нема за цел да посочи на точен или единствен соодветен модел, туку напротив да посочи на диверзитетот од практики кои постојат, притоа имајќи ја на ум важноста на контекстот при анализа на различните модели, особено улогата на културните, општествените и политичките околности во кои тие се применуваат.

НАЧИНИ НА РЕГУЛИРАЊЕ НА УЧЕСТВОТО НА СТУДЕНТИТЕ ВО УПРАВУВАЊЕТО НА ВИСОКООБРАЗОВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Самово мал дел од земјите во Европа, како што е случајот со Словенија, Босна и Херцеговина, Србија и Австрија, учеството на студентите се регулира со посебен закон за студентско организирање кој прецизно и детално ги дефинира правата и обврските, но и начинот на дејствување на студентите. Европските искуства не укажуваат на потребата од нужно донесување на посебна правна регулатива во рамките на националните законодавства со која би се дефинирале основните параметри на учеството на студентите во управувањето на високообразовните институции. Сепак, кај најголем дел од земјите членки на Европската Унија и повеќето земји членки на Советот на Европа постои тенденција на воведување некаков вид правна регулатива со која се определува степенот и модалитетите на учество на студентите во процесите на донесување одлуки (Клеменчиќ 2011; Берган 2004).

Имено, според истражување спроведено од страна на Советот на Европа, во најголем број од државите, учеството на студентите во управувањето на високото образование е инкорпорирано во постојното законодавство, најчесто преку општи одредби во законите за високо образование или пак преку подзаконски акти во корпусот прописи поврзани со образованието и студентскиот стандард (Персон, 2004). Имајќи предвид дека во повеќето земји во Европа, примарното законодавство го одредува само степенот на учество на институционално ниво, формите на застапеност на пониските нивоа (пр. факултет и департамент) најчесто се допрецизираат со внатрешните акти за високообразовните институции (ibid). Оттука, за да се постигне долготрајно и значајно учество на студентите во процесите на одлучување, покрај постоењето на правна рамка, потребно е и високообразовните институции да развијат институционални механизми во соработка со студентите кои активно ќе го поттикнат и ќе го охрабрат студентското учество во органите на управување.

Традицијата и организациската култура се особено важни елементи кои исто така можат значително да влијаат врз степенот на застапеност на студентите, имајќи предвид дека формалните правила не секогаш доследно се почитуваат доколку тие се во спротивност со претходно воспоставените и длабоко вкорените практики на дејствување. Оттука, неретко студентите, иако имаат формално загарантирано право на учество во процесите на донесување одлуки, во пракса немаат ефективно влијание врз исходот на клучните институционални процеси.

Основни сегменти кои се најчест предмет на регулација се:

- Начинот на членството во претставничките студентски тела (автоматско и задолжително, наспроти доброволно).
- Начинот на избор на претставниците во претставничките студентски тела (непосредно преку избори или преку систем на делегација).
- Начинот на финансирање на претставничките студентски тела (преку членарина, преку доброволни придонеси, преку одвојувања од буџетот на високообразовната институција или преку генерирање на сопствени приходи од проекти и други комерцијални активности).
- Правниот статус на студентските претставнички тела (правно независни или интегриран дел од организациската и управувачка структура на високообразовните институции во кои тие дејствуваат).
- Степенот на учество во процесите на донесување одлуки (учество по сите прашања на одлучување или само по прашањата кои директно влијаат врз студентите).

МОДАЛИТЕТИ НА УЧЕСТВО НА СТУДЕНТИТЕ ВО УПРАВУВАЊЕТО НА ВИСОКООБРАЗОВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Иако формалното право на студентите да се организираат и да учествуваат во управувањето на високообразовните институции е речиси без исклучок загарантирано и универзално прифатено низ целиот европски континент, самиот степен на учество варира значително од држава до држава, но и помеѓу високообразовните институции во рамките на една иста држава (Берган, 2004; Клеменчиќ 2011). Најпрепознатлива и широко распространета форма на студентско застапување се студентските претставнички тела. Иако тие дејствуваат во различни форми и под различни имиња (како: студентски парламенти, сојузи, бордови на студенти), нивна заедничка одлика е заштита, застапување и унапредување на интересите на целокупната студентска популација (Клеменчиќ, 2011).

Фокусирањето на потребата од учество на студентите во процесите на одлучување е релативно нов и млад феномен. Гледајќи низ историјата, раната фаза на демократизација на

поголемиот дел високообразовни институции во Европа започнува со студентските протести во доцните '60-ти и раните '70-ти години од минатиот век, кога значајно се засилува и потенцира аргументацијата во прилог на учеството на студентите во институционалните процеси на одлучување. Напорите и барањата за проширување и интензивирање на учеството на студентите дополнително се зголемува и со драстичниот пораст на бројот на студенти во декадите кои следат.

Денес, учеството на студентите во процесите на одлучување е една од основните вредности на вропското високо образование. Иако на европско ниво, отсуствува сеопфатна политика со која се уредува студентското организирање, низа транснационални процеси, документи и извештаи на (но не и само) Европската Унија и Советот на Европа ги поставуваат темелните принципи и посочуваат на најдобрите меѓународни практики кои придонесуваат кон уредување на оваа област (Клеменчиќ, 2012).

СТУДЕНТИТЕ КАКО ПАРТНЕРИ ВО ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Учеството на студентите во управувањето на високото образование е еден од најзначајните резултати кои произлегуваат од Болоњскиот процес. Особено значаен исчекор во унапредување на позицијата на студентите е содржан во Прашкото коминике од 2001 година, донесено од земјите потписнички на Болоњската декларација, во кое се потенцира дека „студентите се полноправни членови на високообразовната заедница“, при што студентите се признаваат како „способни, активни и конструктивни партнери“ во уредувањето и обликувањето на европската област на високото образование (Болоњски процес 2001; Берган 2004). Во истиот документ се препознава и потребата од активно учество на Европската студентска унија во понатамошното развивање на Болоњскиот процес, како најголема паневропска студентска чадор-организација.

И покрај заложбите кои произлегуваат од Болоњскиот процес, во дел од високообразовните институции со покривка демократска традиција, сè уште постои одреден анимозитет кон прифаќањето на студентите како еднакви партнери во процесите на одлучување, што може да претставува сериозна пречка за остварување на интересите на студентите. Вакви примери сè уште се видливи во дел од високообразовните институции во некои од земјите од Источна Европа каде што академскиот кадар е сè уште главниот, а неретко и единствениот чинител при одлучувањето. Ваквиот монопол при одлучувањето е одамна напуштен модел во земјите од Западна Европа, имајќи предвид дека ниту еден учесник во одлучувањето нема и не може да има целосен преглед и компетенции за донесување одлуки.

ПРАШАЊА ЗА КОИ СТУДЕНТИТЕ ИМААТ ПРАВО ДА ОДЛУЧУВААТ

Во однос на опсегот на прашања за кои студентите имаат право да одлучуваат, во поголемиот дел од високообразовните институции низ Европа, студентските претставнички тела учествуваат во одлучувањето по сите прашања поврзани со управувањето на институцијата. Оваа највисока форма на учество подразбира тесна соработка помеѓу студентите и останатите чинители при секој чекор од процесот на институционално одлучување (поставување на дневен ред, изготвување и донесување на планови, спроведување и следење на институционалните одлуки) (Клеменчиќ 2011). Во ваквиот систем, претставниците на студентите во телата на одлучување обично учествуваат со еднакво и потполно право на глас. Во помал дел високообразовни институции низ Европа, правото на учество е ограничено на прашања кои се сметаат од исклучиво непосреден интерес на студентите. Во овие институции, студентите се најчесто без право на глас за прашања поврзани со административното и финансиското работење, како и прашања поврзани со изборот и унапредувањето на академскиот кадар (Берган, 2004).

Степенот на учество се разликува и во зависност од тоа дали ставот на студентските претставнички тела е од советодавен или обврзувачки карактер. Повеќето студентски претставнички тела во Европа припаѓаат некаде во средина, прикажувајќи карактеристики и од двете категории, кои не мора меѓусебно да се исклучуваат, имајќи предвид дека постојат случаи каде успешно се прифатени и двата пристап (Клеменчиќ, 2011). И покрај тоа што во значаен дел од европските високообразовни институции, како што напомниме претходно, студентските претставнички тела учествуваат во процесите на одлучувања по сите прашања, сепак промените во трендовите на управување на високообразовните институции во правец на инкорпорирање на идеите инспирирани од „Новиот јавен менаџмент“ укажуваат на зголемување на советодавната улога на студентите на сметка и во насока на намалување на нивната управувачка улога (Клеменчиќ, 2011; 2014). Овој феномен е особено зачестена појава во високообразовните институции каде на студентите се гледа примарно како на консументи наместо како на партнери во образовниот процес (Згага и други, 2013).

Бројот на студентски претставници во управувачките тела на високообразовните институции најчесто е изразен како минимален загарантиран процент од вкупниот број членови на телото. Во најголемиот дел од високообразовните институции низ Европа, студентите сочинуваат најмалку 10 % од членовите на управувачките тела (Персон, 2004; Клеменчиќ, 2011). Во одреден број земји, интервалот на застапеност достигнува и до 30 %. Постоенето на управувачки тела со мнозински број членови од редот на студентите е ретко воспоставена пракса (Берган, 2004).

ОПСЕГ НА ДЕЈСТВУВАЊЕ НА СТУДЕНТСКИТЕ ПРЕТСТАВНИЧКИ ТЕЛА

Според опсегот на дејствување, далеку најраспространет вид на студентски претставнички тела се оние кои дејствуваат исклучиво во рамките на високообразовните институции. Постоенето на национални или регионални платформи за застапување на студентите е помалку распространета пракса. Само во неколку европски земји, националните законодавства за високото образование изрично предвидуваат формирање и функционирање на регионални и национални студентски претставнички тела и здруженија (Клеменчиќ, 2011). Австрија е еден пример каде што учеството на студентите во процесите на одлучување на национално ниво е регулирано со Законот за студентско здружување од 1999 година. Во него на Националната студентска унија ѝ се пропишани формални ингеренции во доменот на претставување на студентите на национално ниво. Унијата има ексклузивно право да номинира и да избира претставници во постојните владини советодавни тела и работни групи. Оттука, Австриската национална студентска унија поседува значајни формални канали на влијание преку кои посредува за интересите на студентите.

Со цел да се зголеми влијанието на студентските претставнички тела надвор од границите на високообразовните институции, во дел од државите тие зачестено пристапуваат кон процес на консолидација во една национална чадор-организација. Таков пример се германските студентски претставнички тела од 16-те сојузни подрачја, кои со цел да ги координираат и да ги консолидираат своите активности на федерално ниво, во 1994 година ја основаат Германската национална унија на студенти како сеопфатна национална чадор-организација (Јунгблант и Вебер 2012). Овој вид национални студентски коалиции, кои во некои земји бројат и до неколку стотици илјади студенти, се моќни политички чинители, кои ретко може да бидат игнорирани од страна на властите и на политичките партии. Често, токму од кругот на студентските лидери се создаваат и идните политички елити (Клеменчиќ, 2011).

Во повеќето европски земји каде што отсуствува формално студентско тело на национално ниво, сепак постои одредена (најчесто редовна) комуникација помеѓу министерството надлежно за високото образование и студентските претставнички тела.

Иако ваквиот вид комуникација се чини недоволен од формална гледна точка, сепак тој може да има значителен придонес кон задоволување на студентските интереси. Оттука, степенот на формализација не може да се земе како единствен показател за влијанието на студентите во политичките процеси. Како што напомниме и претходно, вистинското влијание на студентските претставнички тела зависи и од низа други фактори, меѓу кои и степенот на политичка култура и демократичност во државата, но и угледот на студентските организации во очите на власта и на пошироката јавност.

Во поголемиот дел од земјите во транзиција, властите имаат тенденција да применуваат т.н. плуралистички приод, поттикнувајќи ги различните студентски тела и организации да се натпреваруваат (а многу поретко да соработуваат) меѓусебно за стекнување влијание на национално ниво, што често (но не и нужно) резултира со фрагментиран систем кој значително ја намалува можноста од масовно и колективно дејствување на студентите во општествената и политичката сфера. Во плуралистичките системи, бројот на студентски претставнички тела на национално ниво не е стриктно одреден, при што неколку студентски здруженија истовремено вршат слични или идентични функции, без притоа нужно да ги имаат предвид активностите кои се имплементираат од страна на останатите здруженија. На тој начин, стратешките цели ги одредува секое здружение самостојно и ниту едно од нив не е во позиција да ја диктира или да ја контролира работата на останатите здруженија (Клеменчиќ, 2011).

Додека, од една страна, студентските претставнички тела низ Европа во континуитет се залагаат за поголемо учество на студентите во институционалните процеси, во исто време, дел од нив се соочуваат со проблем да го поттикнат и да го зголемат учеството во самите организации (Берган, 2004b). Оттука, поттикнување на студентското учество во студентските претставнички тела е еднакво важен предизвик како и подобрување на формалните одредби за учество.

ИЗБОР НА СТУДЕНТСКИ ПРЕТСТАВНИЦИ

Изборот на претставници во студентските претставнички тела е речиси универзално прифатена практика во најголемиот дел од земјите во Европа. Резултатите од едно од најопсежните меѓународни истражувања за учеството на студентите во процесите на одлучување насловено како „Универзитетот како Рес Публика“ спроведено од страна на Советот на Европа покажуваат дека само во пет од испитаните европски земји студентските претставници не подлежат на избор (Персон, 2004). Дополнително во истражувањето се нотира проблемот со нискиот степен на интерес кај студентите за кандидирање за студентски претставнички позиции во рамките на факултет или на депарتمان. Ваквиот проблем е помалку изразен за претставничките позиции на институционално и на национално ниво.

Во скоро половина од европските земји, постои одреден минимум на потписи кои студентите треба да ги обезбедат со цел нивната кандидатура да биде успешна. Возраста на студентските претставници најчесто се движи од 20 до 27 години. Според истото истражување, иако одзивот на гласачи при студентските избори значително се разликува помеѓу државите во Европа, сепак тој има генерална тенденција да биде релативно низок. Поголемиот дел од студентската популација ретко покажува иницијатива за вклучување во процесите на одлучување, дури и ако тоа значи само гласање на студентските избори (Берган, 2004). Впрочем, во поголемиот дел од изборните циклуси, помалку од половина (најчесто една третина) од студентската популација ги избира оние кои ќе ги претставуваат нивните интереси (Берган, 2004; Персон, 2004; Клеменчиќ, 2011). Во одредени случаи, излезноста за време на изборите е толку ниска, што ја става под прашање легитимноста и репрезентативноста на избраните претставници.

АВТОНОМИЈА НА СТУДЕНТСКИТЕ ПРЕТСТАВНИЧКИ ТЕЛА

Сепак, вреди да се напомене дека легитимитетот на студентските претставнички тела не произлегува исклучиво од излезноста и поддршката за временна изборниот процес. Легитимитетот произлегува и од начинот на кој студентските претставнички тела се перцепирани, не само од страна на целокупната студентска популација туку и од пошироката јавност.

Објаснувањето за ниското ниво на учество на студентите во изборот на студентски претставници најчесто лежи во генералната политичка апатија во комбинација со недостатокот на доверба во институциите и можностите за влијаење и промена на тековните состојби. Евробарометар од 2013 година покажува дека младите во повеќето европски земји имаат опаѓачка доверба во политичките институции. Сепак, некои истражувања сугерираат дека опаѓачката доверба во политичките институции и намаленото учество на младите во традиционални политички процеси (изразено најчесто преку избори или учество во политички партии), иако претставува сериозен проблем, не треба да се земе како единствен индикатор за политичкото учество на младите. Имено, според Слоам (2012; 2013) младите сè повеќе се осврнуваат на користење широк спектар на алтернативни форми на граѓански и политички ангажман преку учество во граѓански организации, интересни групи, неформални движења и социјални мрежи.

Друго можно објаснување е поврзано со зголемениот број студенти кои работат за време на студиите, со што значително се намалува времето посветено на студентскиот активизам. Истражувањето на Еуростудент од 2008 година покажува дека повеќето од половина од студентите во 11 испитани земји членки на Европската Унија работат за време на нивните студии. Од страна на движењата против болоњските реформи честопати се споменува и скратениот циклус на студии како причина за намаленото учество на студентите во институционалниот живот.

Сепак, ниското ниво на учество на студентите, не е единствениот предизвик за студентските претставнички тела. Нивната институционална автономија и легитимитет може да бидат загрозувани и со мешање на политичките партии и раководството на високообразовната институција. Впрочем, односот помеѓу политичките партии и студентските претставнички тела е едно од најчувствителните прашања кои бараат поширока дебата. Иако политичкото дејствување и соработката со различни општествени и политички актери е очекуван дел од процесот на застапување на студентските интереси, сепак, зачувувањето на независноста на студентските претставнички тела е од фундаментално значење, особено имајќи предвид дека политичката пристрасност може да доведе кон понатамошно продлабочување на недовербата во студентските претставнички тела, а на тој начин и кон зголемување на политичката апатија. Во близу половина од европските земји, особено оние од Источна и Централна Европа, дејствувањето на политичките партии во склоп на студентските претставнички тела е забрането. Таквиот чекор е донекаде очекуван со оглед на неодамнешното минато на повеќето од овие земји, каде студентските организации беа безмалку огледало на политичките партии и потребите на власта.

Автономијата на студентските претставнички тела може да се дефинира на сличен начин како и автономијата на високообразовните институции. Бердал (1990) разликува два вида автономија: процедурална и суштинска. Суштинската автономија подразбира обезбедување на висок степен на политичка и финансиска автономија на студентските претставнички тела, додека процедуралната автономија е тесно поврзана со секојдневните активности на студентските тела и нивната слобода во управувањето со административните работи. Вреди да се напомене дека зголемувањето на автономијата во дејствувањето подразбира и соодветно зголемување на одговорноста, демократичноста и транспарентноста на студентските претставнички тела. За таа цел, Љубљанската декларација донесена од страна на Европската студентска унија во 2008 година дефинира четири основни постулати кои треба да го карактеризираат секое модерно студентско движење: репрезентативност, отвореност, демократичност и независност (Европска студентска унија, 2008; Протеас, 2009).

ФИНАНСИРАЊЕ НА СТУДЕНТСКИТЕ ПРЕТСТАВНИЧКИ ТЕЛА

Финансиските ресурси со кои располагаат студентските претставнички тела се еден од најзначајните сегменти кои ја дефинираат нивната моќ, влијание и улога. Тие се разликуваат значително во зависност од подготвеноста и заинтересираноста на државата или пак специфичната високообразовна институција да го финансираат нивното дејствување. Досегашната практика покажува дека оние студентски претставнички тела кои имаат редовен извор на финансирање, покажуваат повисока организациска спремност и спроведуваат поширок спектар на активности (Клеменчиќ, 2011).

Во зависност од изворот на приходи, финансирањето на студентските претставнички тела може да биде од внатрешни и од надворешни извори (Стојановиќ, 2009). Под внатрешни извори на финансирање на студентските претставнички тела се подразбираат приходите остварени врз основа на членарина. Во поголемиот дел од европските држави, членарината е симболична, а со тоа и недоволна како единствен извор на приходи. Покрај тоа, во значаен дел од високообразовните институции низ Европа, членувањето не е од обврзувачки карактер, со што дополнително се намалува можноста за обезбедување континуитет во приходите преку овој начин на финансирање (Персон, 2004).

Надворешното финансирање на студентските претставнички тела опфаќа повеќе можни извори. Најчест ваков вид финансирање се дотациите од високообразовните институции наменети за зајакнување на улогата и активностите на студентските претставнички тела. Висината на средствата најчесто се дефинира во зависност од бројот на студенти или како процент од годишниот буџет на институцијата. Во одредени институции, висината на средствата е фиксна и произлегува како резултат на договор помеѓу менаџментот на високообразовната институција и раководството на студентското претставничко тело.

Финансирањето на студентските претставнички тела од страна на државата е послабо прифатена практика. Исклучок се државите каде постојат национални студентски унии, кои покриваат дел од своите трошоци со финансии најчесто обезбедени од страна на релевантното министерство за високо образование или министерството одговорно за младински прашања. Зачестен начин на обезбедување финансиски средства е и учеството во проектни активности базирани на грантови доделени од страна на домашни и меѓународни фондации. Од особена важност е надворешните извори на финансирање да не ја нарушат финансиската автономија на студентските претставнички тела и да овозможат непречена распределба на средствата според приоритетните цели дефинирани од страна на самите студентски тела.

Одреден дел студентски претставнички тела генерираат и приходи од донации и комерцијални активности. Во земјите со долга филантропска традиција донациите може да фигурираат како значаен дел од буџетите на студентските претставнички тела. Комерцијалните активности се исто така значаен потенцијален извор на приходи, меѓутоа имајќи предвид дека најголемиот дел студентски претставнички тела функционираат како непрофитни организации, ваквиот начин на финансирање е лимитиран (Стојановиќ, 2009).

Во европски рамки, студентските тела од скандинавските земји важат за едни од најдобро финансираните во Европа, но и пошироко. На пример, Студентскиот сојуз на Универзитетот во Хелсинки во Финска е еден од најбогатите во глобални рамки, имајќи предвид дека располага со годишен буџет од над 3 милиони евра. Притоа, Сојузот располага и со атрактивен комерцијален недвижен имот (згради, трговски центри, ресторани, студентски домови и издавачки центри) во строгиот центар на Хелсинки кој се проценува на нешто повеќе од 30 милиони евра, од чиешто управување Сојузот генерира дополнителен приход. Сличен е и примерот со студентските тела кои се дел од поголемите и попостижни универзитети во Велика Британија чијшто годишен буџет се движи околу 1 милион евра. Иако повеќето студентски претставнички тела низ Европа не можат да се пофалат со толку високи буџети, сепак, повеќето од нив добиваат некаков вид финансиска поддршка од универзитетите на кои тие припаѓаат (Клеменчиќ, 2011).

СТУДЕНТСКИ ДВИЖЕЊА КАКО ЗАМЕНА ИЛИ НАДОПОЛНУВАЊЕ НА СТУДЕНТСКИТЕ ПРЕТСТАВНИЧКИ ТЕЛА

Иако основен предмет на анализа во оваа студија се студентските претставнички тела, вреди да се напомене дека тие не се единствениот катализатор на студентските интереси. Студентските движења претставуваат еднакво значаен сегмент, кој неретко се појавува токму како резултат на неагилноста на формалните студентски претставнички тела, особено во средини каде тие тесно се поврзуваат со интересите и ставовите на политичките партии. Евидентен пример за моќта на студентските движења се случувањата при крајот на '60-тите години на минатиот век, но и низа скорешни протести кои неретко ги надминуваат интересите на студентите во сферата на образовниот процес и опфаќаат поширок спектар на социјални и економски проблеми (Клеменчиќ, 2011).

Од неколкуте студентски протести со поширок општествен карактер кои ја одбележаа последната декада од минатиот век, вреди да се издвои улогата на студентското продемократско движење Отпор во Србија кое се смета за едно од клучните чинители кои го потпомогнаа соборувањето на режимот на Слободан Милошевиќ. Оттогаш, карактеристичните методи на т.н. „ненасилни акции“, користени од страна на Отпор, инспирираа низа други студентски и младински движења во земјите од Источна Европа, но и пошироко, меѓу кои и Кмара во Грузија, кое одигра значајна улога во окрупнување на Револуцијата на розите што резултираше со промена на тогашната авторитарна власт, и Пора во Украина, што придонесе за отпочнување на Портокаловата револуција. Во пошироката листа на движења од сличен карактер влегуваат и Келкел во Киргистан, Зубр во Белорусија и МЈАФТ! во Албанија.

Што се однесува до студентските протести насочени кон реформите во високото образование, од почетокот на новиот милениум, најголем замав земаат протестите против растечкото влијание на пазарните механизми и вредности кои најчесто се манифестираат преку намалување на јавните (државни) буџетски издвојувања за високо образование и зголемување на приватните извори на приход на универзитетите, вклучувајќи ги тука и школарините (Клеменчиќ, 2011; 2012). Употребата на пазарни механизми во високото образование зема замав особено по започнувањето на глобалната финансиска криза од 2008 година, дури и во оние земји со силна социјална традиција каде образованието е недвосмислено препознаено како јавно добро. Студентските протести во Австрија (2009), Хрватска (2009), Ирска (2009), Велика Британија (2011, 2012, 2013), Италија (2013) и Шпанија (2013) се само дел од многуте европски масовни национални студентски движења против зголемување на школарината и корпоратизација на високото образование (Клеменчиќ, 2011).



**3: ГЕНЕРАЛЕН ПРЕГЛЕД
НА СИСТЕМОТ НА ВИСОКО
ОБРАЗОВАНИЕ**

ЗАКОНСКА РАМКА ВО СФЕРАТА НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Високото образование е регулирано со Законот за високо образование, кој е донесен во 2000 година¹.

Ако се земе предвид дека од 2008 година до денес (септември 2014) имало 12 интервенции – измени и дополнувања на Законот за високо образование², станува јасно дека е потребен постудиозен пристап, со поинклузиен консултативен процес со што би се створиле услови да се слушне гласот на стручната фела, академскиот кадар, студентските организации и истражувачките центри што пак би резултирало со поквалитетен закон, со системско решение, во кое не би било неопходно така често да се интервенира номотехнички.

Други поврзани закони од областа на ВО се следните: Закон за студентски стандард³, Закон за образование на возрасни⁴, Закон за просветна инспекција⁵, Закон за научноистражувачка дејност⁶, Закон за основање на национална агенција за европски образовни програми и мобилност⁷ и др.

ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИ СО НАДЛЕЖНОСТ ВО СФЕРАТА НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Институции и органи кои имаат ингеренции во сферата на високото образование покрај самите деканати/ректорати, универзитетските сенати, Интеруниверзитетската конференција се и Советот за финансирање, Одборот за акредитација и евалуација, Секторот за ВО при МОН, Собраниската комисија за образование, наука и спорт, Национална агенција за европски образовни програми мобилност. Инспекцискиот надзор е под надлежност на Државниот просветен инспекторат.

Особено значајни ингеренции има Советот за финансирање на високото образование⁸, чии последни активности се забележани во периодот од 2003 до 2006. Советот од тој период не е формиран, а е една од клучните инстанци во процесот на финансирање, но и стратешко планирање на развојот на високото образование.

При МОН, постои Секторот за високо образование кој има три одделенија (Одделение за високо образование, меѓународна соработка, Темпус и CEPPIUS; Одделение за поддршка на работата на Одборот за акредитација, Агенцијата за евалуација и Советот за високото образование; Одделение за еквиваленција и признавање на странски високообразовни квалификации)⁹.

Министерството за образование и наука е едно од ресорните министерства кое има претрпено најмногу кадровски промени на челните позиции во изминатите години (само во последните осум години се сменија 6 министри за образование), што покрај правната несигурност има свое влијание на континуитетот и динамиката на образовните политики од доменот на високото образование.

¹ Закон за високото образование „Службен весник на Р Македонија“ бр.64/200

² Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

³ Закон за студентскиот стандард „Службен весник на Република Македонија“ бр. 15/2013, 120/2013

⁴ Закон за образование на возрасните „Службен весник на РМ“ бр.7/2008

⁵ Закон за просветна инспекција „Службен весник на РМ“ бр.52/2005

⁶ Закон за научноистражувачката дејност „Службен весник на РМ“ бр. 24

⁷ Закон за основање на национална агенција за европски образовни програми и мобилност „Службен весник на РМ“ бр. 113/2007

⁸ Членови 80-84, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

⁹ Министерство за образование и наука. „Сектори во Министерство за образование: Сектор за високо образование“ <http://www.mon.gov.mk/index.php/ministerstvo/2010-05-14-13-18-30>

Во делот на законодавната власт одредено ниво на ингеренции исто така има и Собраниската комисија за образование, наука и спорт која разгледува прашања кои се однесуваат на системот и организацијата на високото образование; правото на настава на јазиците на заедниците во образованието; системот и организацијата на научноистражувачката дејност; образованието на младите, ученичкиот и студентскиот стандард; воспоставување меѓународна соработка за прашања кои се однесуваат на образованието.¹⁰

Покрај наведените, за потребите поврзани со процесот на мобилност во 2007 година е формирана Националната агенција за европски образовни програми и мобилност чија цел е да работи на промоција и спроведување на европските програми во областа на образованието, обуката, младите и спортот во Република Македонија.¹¹

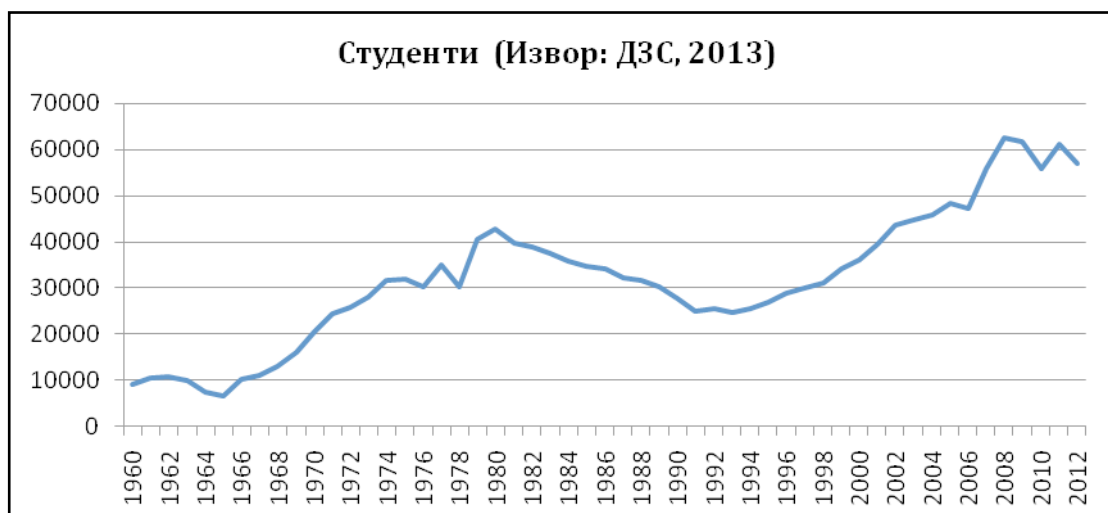
По формирањето, Агенцијата почна со имплементација на европските програми „Доживотно учење“ и „Млади во акција“ кои беа имплементирани од страна на агенцијата во периодот од 2008 до 2013 година, а од 2014 година активностите преминуваат во новата Еразмус +, програма која ги обединува ЕУ-програмите за образование, обука, млади и спорт во периодот 2014 - 2020. Агенцијата подложеше на серија ревизии поради сомневање за незаконско работење во текот на 2009 год¹².

СТРУКТУРА НА СТУДЕНТИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ДВИЖЕЊАТА

Според официјалните податоци на МОН во Република Македонија се акредитирани вкупно 20 високообразовни институции од кои пет јавни/државни универзитети и 15 приватни високообразовни институции.¹³

Според официјалните статистики на Државниот завод за статистика¹⁴ на универзитетите во Република Македонија во академската 2013/2014 година се запишани вкупно 57 746 студенти, што претставува пораст за 1,5 проценти во однос на академската 2012/2013 година.

ТАБЕЛА 1 ЗАПИШАНИ СТУДЕНТИ (1960-2012)



¹⁰ Собрание. „Пратенички состав: Работни тела 2014 - 2018: Комисија за образование, наука и спорт“ http://www.sobranie.mk/rabotni-tela-2014-2018-ns_article-komisija-za-obrazovanie-nauka-i-sport-2014.aspx

¹¹ Националната агенција за европски образовни програми и мобилност. „За Агенцијата“ <http://www.na.org.mk/index.php/mk/nacionalna-agencia-57.html>

¹² Автор: Непознат. „Поранешниот директор во Националната агенција Нелкоски се јавува во надградена и проширена верзија“ Глобус Магазин бр. 312, 16.4.2013 <http://www.globusmagazin.com.mk/defaultmk.asp?ItemID=074CBA9DB6CB214786783A6718EB1334>

¹³ Министерство за образование и наука. „Акредитирани високообразовни установи во РМ“ <http://www.mon.gov.mk/index.php/component/content/article/597>

¹⁴ Државен завод за статистика. „Запишани студенти на високите стручни школи и факултетите во Република Македонија во академската 2013/2014 година (прв циклус на студии)“, 17 јули, 2014 <http://www.stat.gov.mk/pdf/2014/2.1.14.26.pdf>

Најголем дел од запишаните студенти, 88,5 проценти, се запишани на државните универзитети, додека 11,1 проценти се запишани на приватните универзитети. Бројот на дипломирани студенти е намален за 8,8 проценти во споредба со 2012 година. Процентот на дипломирани студенти е 56,3 проценти. Од вкупно дипломираните 40 % дипломирале во рокот, додека 60% по рокот.

Според податоците на Државниот завод за статистика, во 2013 година, звањето магистер на науки и специјалист го стекнале вкупно 1 664 лица од кои 1 558 или 93,6 % се магистри и 106 или 6,4 % се специјалисти. Бројот на магистри и специјалисти, во споредба со 2012 година, е зголемен за 6,1 %.

Во 2013 година, звањето доктор на науки го стекнале 219 лица што претставува зголемување за 50 % во споредба со 2012 година. Најголем број од лицата докторирале во областа на општествените науки, 52,1 %; потоа на техничко-технолошките науки, 14,2 %; следат медицинските науки со 11,9%, а останатите лица докторирале во областа на хуманистичките науки, природноматематичките и биотехничките науки.

Бројот на наставници и соработници на високообразовните установи во академската 2013/2014 година изнесува 3 354 лица. Од вкупниот број наставници и соработници, 2 301 лице се наставници или 68,6 % и 1 053, т.е. 31,4 %, се соработници во наставата.



ТАБЕЛА 2 НАСТАВНИЦИ И СОРАБОТНИЦИ ВО ВИСОКООБРАЗОВНИ УСТАНОВИ (1960-2012)

ИДЕЈАТА ПОЗАДИ БОЛОЊСКИОТ ПРОЦЕС И НЕГОВАТА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ВО МАКЕДОНИЈА

Болоњскиот процес е реформа на високото образование во Европа, започнат во средината на 90-те години, кој е особено значаен затоа што предвидува формирање на Европска зона за високо образование во која системите на високото образование во различните европски држави ќе бидат меѓусебно компатибилни. Болоњскиот процес своето име го добива според Болоњската декларација, која иако не е првиот донесен документ во целиот процес, претставува пресвртница.

При потпишувањето на Болоњската декларација во 1999 година, предвидено е на секои две години да се одржуваат министерски конференции на кои ќе се поднесуваат извештаи за примената на реформите, ќе се разменуваат искуства и ќе се договараат идни чекори за негова имплементација. Потпишани се следните коминикеа кои го носат називот на градот во кој се одржале министерските конференции:

- **Прашко коминике (2001)** во кое се усвоени принципите на Болоњскиот процес (мобилноста, доживотното учење, унификација на високообразовните системи и сл.).¹⁵
- **Берлинско коминике (2003)** во кое Република Македонија се приклучува на Болоњскиот процес ¹⁶
- **Берџенско коминике (2005)** каде се одредуваат целите и приоритетите за развој на европското високо образование кои треба да се реализираат до 2010 година.¹⁷
- **Лондонско коминике (2007)** со кое се прават најкрупните чекори кон формирање на европски високообразовен простор – EHEA.¹⁸
- **Левенско коминике (2009)** каде се разгледуваат дотогаш постигнатите резултати и се дискутираат мерки за понатамошна имплементација на Болоњскиот процес.¹⁹
- **Будимпештанско-виенско коминике**²⁰
- **Букурешко коминике (2012)** година со кое се воспоставуваат главните цели во спроведувањето на Болонскиот процес за периодот 2012-2015 година, кои се однесуваат на потребата од континуирано инвестирање во високото образование, обезбедување на квалитетно високо образование достапно за секого, зголемување на вработливоста на студентите согласно на потребите на пазарот на труд, зајакнување и унапредување на процесот на мобилност со цел подобро образование и унапредување на процесот на прибирање на податоци за високото образование со цел креирање политики кои ќе водат кон развој на високото образование.²¹

Македонија ѝ пристапува на Болоња во 2003 година, на средбата во Берлин заедно со Црна Гора, Хрватска, Србија, Албанија и БиХ²². Иако Македонија станува член на Болоњскиот процес во 2003 година, промените во високото образование се започнати уште во 2000 година, кога Министерството за образование и наука го донесува Законот за високото образование, со кој се бара од универзитетите да го започнат воведувањето на Европскиот кредит-трансфер систем и да го уредат студирањето и наставните програми во согласност со принципите на Болоњскиот процес.²³

На некои факултети системот е имплементиран по принципот 3+2 (три години основни и две години мастер-студии) додека на другите факултети е системот 4+1 (четири години основни и една година мастер студии).

¹⁵ "Towards the European Higher Education Area", Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education, Prague, May 19th 2001

http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf

¹⁶ "Realising the European Higher Education Area", Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education, Berlin, 19 September 2003

http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Berlin_Communique1.pdf

¹⁷ "The European Higher Education Area - Achieving the Goals", Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005

http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf

¹⁸ "Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world", Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, London, 18 May 2007 http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/London_Communique18May2007.pdf

¹⁹ "The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the new decade", Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009 http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique%202009_April_2009.pdf

²⁰ "Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area", Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, March 12, 2010 http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Budapest-Vienna_Declaration.pdf

²¹ "Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area" Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bucharest, 2012 <http://www.ehea.info/Uploads/%202012%20Communique%202012%281%29.pdf>

²² "Realising the European Higher Education Area", Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education, Berlin, 19 September 2003

http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Berlin_Communique1.pdf

²³ Член 2, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

Една од целите на Болоња е да се подобри транзицијата/проодноста од една во друга академска година (за илустрација, пред 2004 год., само 7 % од студентите кои се запишале во прва година навремено ги завршиле студиите²⁴). Со воведувањето на овој систем се забележува подобрување во оваа насока, иако присутни се постојани критики дека проодноста на високообразовните институции се должи на намалените критериуми, на полесниот начин на полагање на испитите и колоквиумите, односно така зголемената проодност не води кон поголем обем на знаења, вештини и генерално подобар квалитет на високото образование.

Во контекст на квалитетот на образованието, Законот за високото образование, за развивање и одржување на квалитетот на високото образование предвидува, помеѓу другите мерки, самоевалуација²⁵, надворешна евалуација²⁶, а на секои две години задолжително се спроведува рангирање на сите високообразовни институции во државата²⁷.

Рангирањето е спроведено согласно со Берлинските принципи за рангирање на високообразовни установи и за првпат се спроведува во 2011 година при што се користени податоци од 2010 година. На отворениот повик на Министерството за образование и наука е избран Центарот за светска класа универзитети при Шангајскиот Џио Тонг универзитет од Народна Република Кина, водечката светска институција за рангирање на високообразовни установи.²⁸

Според надлежните институции, воведување на рангирање од ваков тип се објаснува со потребата да се стимулира конкуренцијата помеѓу високообразовните установи, да се понудат објективни информации поврзани со квалитетот на високообразовната установа на засегнати субјекти (на работодавачите, стопанството, студентите, нивните родители), да се надолжат постапките поврзани со оценувањето на квалитетот на високообразовните установи, да даде претстава за развојот на високообразовните установи и во зависност од нивниот квалитет (и со тоа да се влијае врз потранспарентната и поправедната алокација на средствата со цел наградување и стимулирање на квалитетот).

СИСТЕМ НА ФИНАНСИРАЊЕ НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

СОВЕТ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ

Начинот на финансирање на јавните високообразовни институции во голем дел е поврзан со надлежностите на **Советот за финансирање на високото образование** кој треба да биде формиран во рамките на МОН како самостојно тело кое работи врз основа на принципот на стручност и компетентност со цел остварување на работите од областа на финансирањето и планирање на развојот на високото образование.²⁹

²⁴ Автор: непознат, „Ревизија на Болоњскиот процес во високото образование?!“. Сител. 27 февруари, 2012 <http://www.sitel.com.mk/revizija-na-bolonjskiot-proces-vo-visokoto-obrazovanie>

²⁵ Член 77, Самоевалуација, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

²⁶ Член 69, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

²⁷ Член 77-а, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

²⁸ Министерство за образование и наука. „Тендерска документација: Отворена постапка за ангажирање на консултантска куќа за рангирање на сите универзитети и ВОИ“, 11 ноември 2010 http://www.mon.gov.mk/images/stories/PUBLIC_PROCUREMENT_CONTRACT/tenderska%20dokumentacija%20za%20konsultantska%20kuka.doc

²⁹ Член 80, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

Една од поважните надлежности на Советот е дека за секоја буџетска година, најдоцна до 15 мај за наредната буџетска година на министерот надлежен за работите на високото образование му го предлага вкупниот износ на средства од Буџетот на РМ за финансирање на високообразовните институции кои треба да бидат во согласност со Програмата за високообразовна дејност.³⁰

Советот е предвидено да брои 15 членови кои би се избирале од редот на: наставно-научните, уметничките и научните работници, јавните универзитети, претставник од организацијата на работодавците во РМ, претставник од нестопанството и претставник од студентите.³¹

Со оглед на фактот што Советот не е функционален од 2006, оваа активност последните неколку години е во исклучива надлежност на Министерството за образование и наука.

Во прилог ги изнесуваме заклучоците од наодите на Државниот завод за ревизија, изнесени во „Ревизија на успешност: Финансирање на високото образование на јавните универзитети“ (2012).³²

РАСПРЕДЕЛБА НА БУЏЕТСКИ СРЕДСТВА

Во услови кога Советот не е формиран, МОН делумно ги применува мерилата и критериумите донесени во **Самоуправнаџа сџоѓогба од 1988 џогина**, односно го определува износот на средствата што треба да се обезбеди од Буџетот на Република Македонија за остварување на утврдениот обем на дејност и врши распределба на одобрените средства од буџетот по високообразовни установи. Од добиените информации, МОН врши распределба на средствата за плати според основниот критериум пополнети работни места, односно реално вработени лица.

Во високото образование платата се пресметува според утврдена вредност на коефициенти по квалификациска структура на вработените кои се усогласени со **Мерилаџа и криџериумиџе од 1988 џогина**. По распределба на средствата за плати, останатите буџетски средства се распределуваат дел за: материјални трошоци, средства за издавање учебници и учебни помагала, средства за капитални трошоци.

ФОРМИРАЊЕ НА ЦЕНА СОГЛАСНО СО СТУДИСКАТА ПРОГРАМА

Една од слабостите е што во најголем дел високообразовните институции не прават пресметки за цената на чинење на студиските програми, а оние кои прават ги земаат предвид само вкупните трошоци потребни за работата на факултетот и ги делат со бројот на запишани студенти. Односно, како познати елементи во формирањето на цената на студиските програми од прв циклус влегуваат оние буџетски средства одобрени за: плати на професорскиот и административниот кадар, дел за материјални трошоци, дел за опрема, школарината на студентите во утврден износ од Владата на РМ.

Останатиот дел од потребните средства за финансирање на студиите од прв циклус кои би требало да ги определи факултетот не се познати поради тоа што досега не се пресметуваат индиректните трошоци.

Во формирањето на цената на студиските програми од вториот и од третиот циклус не интервенира Владата на РМ и износот што студентот треба да го плати како школарина се утврдува од страна на високообразовните институции, но проблем претставува фактот што проценката не се прави врз основа на посебни анализи и пресметки.

³⁰ Членови 80-81, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

³¹ Член 82, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

³² Државен завод за ревизија, „Ревизија на успешност: Финансирање на високото образование на јавните универзитети“ 03.2.2012, http://www.dzr.gov.mk/Uploads/71_RU_Finansiranje_na_visoko_obrazovanie_Rezime_rezultati.pdf

НАЧИН НА РЕГУЛИРАЊЕ НА ДРУГ ТИП ДАВАЧКИ КОИ ГИ СНОСАТ СТУДЕНТИТЕ

Согласно со законската регулатива, Советот треба на предлог на високообразовните институции да донесе мерила и критериуми и за другите давачки на студентите на високообразовните институции.

Со оглед дека овие критериуми не се донесени, другите давачки на студентите што треба да ги плаќаат, поголем дел од високообразовните институции различно ги утврдувале во нивните интерни ценовници по вид и висина на услуги. Некои видови услуги освен во ценовникот се предвидени и во правилниците за ЕКТС.

За првпат видовите и износите на овие давачки се утврдени во 2004 година од Советот кој функционираше во временскиот период од 2003 до 2006 година. Во Усогласениот ценовник за висината на надоместоците што ги плаќаат студентите за образовни и административни услуги предвидени се 24 видови услуги и цени кои студентот треба да ги плати во зависност од користената услуга (за издавање уверение за положени испити, дупликат диплома, презапишување на година, пријава на испит и други). Кога ќе се направи анализа, може да се согледа дека високообразовните институции години наназад практикуваат воведување нови видови услуги и надоместоци и различни цени за исти видови услуги кај факултетите, надвор од Ценовникот.

Имајќи предвид дека Советот за финансирање на е формиран и не е усвоен нов Ценовник кој ќе одговара на новонастанатите прилики, во практиката продолжува примена на интерни ценовници кај дел од високообразовните институции.

Средствата кои јавната високообразовна установа ги добива на основа партиципација и кофинансирање, во висина од 40%, задолжително треба да ги употребува за фундаментални и применети истражувања, осовременување на научноистражувачката инфраструктура, за оспособување и усовршување на кадрите за научноистражувачката работа, како и за инвестиции и инвестициско одржување.

Високообразовните институции средствата стекнати по овој основ ги наменуваат за задоволување на тековни потреби за стоки и услуги (патни и дневни, комунални услуги, греење, комуникации и транспорт, ситен инвентар, алат и други материјали за поправки, тековно одржување, договорни услуги и други тековни расходи), иако оваа одредба децидно ја наведува намената на средствата за други цели.

УТВРДУВАЊЕ НА КВОТИ И ВИСИНА НА ПАРТИЦИПАЦИЈА

Поради неформираниот Совет и недонесените мерила и критериуми кои ова тело треба да ги донесе, високообразовните институции висината на партиципациите и кофинансирањето за додипломските студии, на предлог на Ректорската управа ја предлагаат во предлог-конкурсот за упис на студентите кои го доставуваат до Министерството за образование и наука на РМ.

Кога ќе се анализира, ќе видиме дека во академската 2009/2010 година износот на партиципацијата на редовни студенти во државна квота се движел од 200 до 400 евра, а во квотата со кофинансирање од 300 до 1200 евра. Овие износи не се определени од страна на високообразовните институции врз основа на детални анализи, пресметки, при што би се земале предвид реалните трошоци за определување на цените на различните студиските програми.

Состојбата се менува за студиската 2010/2011 година, кога Владата на РМ со Одлука за бројот на студенти за запишување во прва година на јавните високообразовни установи на јавните универзитети, утврдила за сите студиски програми на факултетите износот на надоместок за редовните студенти во државна квота да изнесува 200 евра, за кофинансирање 400 евра, а за дисперзираните студии 100 евра.

Владата и за студиската 2011/2012 година донела ист заклучок односно ги нивелирала износите за сите студиски програми не земајќи предвид дека трошоците не се исти за сите студиски програми (специфичноста на образовниот процес на факултетите од областа на техничките, природните, односно медицинските науки).

ДИСПЕРЗИРАНИ СТУДИИ КАКО КАРАКТЕРИСТИКА НА МАКЕДОНСКИОТ ВИСОКООБРАЗОВЕН СИСТЕМ

Уште една значајна карактеристика на високото образование во Република Македонија се дисперзираните студии. Имено, Владата на РМ во рамките на својата политика за обезбедување поголема достапност на високото образование за помладите генерации почнувајќи од студиската 2008/2009 година носи одлуки за отворање на дисперзирани студии кои ги спроведуваат образовните институции во соработка со јавните универзитети.

Во изминатите години отворени се повеќе студиски програми. Износот на надоместокот на овие студии, од првата студиска година го утврдувале јавните универзитети и изнесувал од 200 до 250 евра за редовни студенти во државна квота и од 400 до 800 евра за студентите во квота со кофинансирање, а од студиската 2010/2011 година износот го утврдува Владата на РМ и изнесува 100 евра и за студентите во државна квота и за студентите во квотата со кофинансирање. Од добиената поткрепувачка документација (одлуки, извештаи, информации, нацрт-записници од Владата на РМ), пресметки за висината на трошоците, барања за надомест на истите, Елаборат) ги добивме следните сознанија: во студиската 2008/2009, само на Универзитетот „Св.Климент Охридски“ - Битола отворени се дисперзирани студии за 5 студиски програми на 4 факултети во 4 града³³; во студиската 2009/2010 година отворени се повеќе дисперзирани студии и тоа на УКИМ на 7 факултети во 8 градови, на УКЛО на 1 факултет во 1 град, на ДУТ на 3 факултети во 3 градови и на УГД отворени се дисперзирани студии на 7 факултети во 7 градови³⁴; во 2010/2011 на УКИМ има промена само на факултетите на кои се организираат дисперзирани студии, но бројот на факултети и градови не се менува, на УКЛО се организираат уште во еден град на нов факултет, на УГД нема промена и на ДУТ се организираат уште на еден факултет во еден град во тековната година со најава за затворање на неколку дисперзирани програми, првенствено оние во Струга и Дебар³⁵.

Според податоците од Извештајот на реализирани активности на Секторот за високо образование во МОН за 2010 година³⁶, во периодот од 2008 до 2011 година организирани се дисперзирани студии за 48 различни студиски програми на 4-те јавни универзитети. Истите се реализираат во 15 градови во Република Македонија и тоа: Кавадарци, Кичево, Крива Паланка, Велес, Пробиштип, Струмица, Св.Николе, Струга, Скопје, Гевгелија, Дебар, Берово, Битола, Штип и Прилеп. Во студиската 2008/2009 година се запишале 404 студенти, во 2009/2010 – 2039 студенти и во учебната 2010/2011 година бројот на запишани студенти изнесува 2652, по што во следните две академски години бележи поголем пад.

³³Влада. „Одлуката за бројот на студенти за запишување во прва година на јавните високообразовни установи за студиската 2008/2009“, Службен весник на Република Македонија бр. 74/2008 <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/B448308E1E13DA48B8D53BF8D9AA0B64.pdf>

³⁴Влада. „Одлуката за бројот на студенти во прва година на јавните високообразовни установи на 4-те јавни универзитети за студиската 2009/2010“ Службен весник на Република Македонија бр. 58/2009 <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/84DAE18E8C2E4C48B22483D6749337FA.pdf>

³⁵Влада. „Одлуката за бројот на студенти во прва година на јавните високообразовни установи на 4-те јавни универзитети за студиската 2010/2011“, Службен весник на Република Македонија бр.51/2010 <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/4627424085ECFA4AB8EBA770BA10E223.pdf>

³⁶Државен завод за ревизија. „Ревизија на успешност: Финансирањена високото образование на јавните универзитети“, 03 февруари, 2012

Евидентно е дека некои студиски програми се соочуваат со одредени тешкотии првенствено за покривање на трошоците потребни за обезбедување простор (за изградба/адаптација, закупнини, кирии), опрема, патни и други трошоци за ангажирање наставен кадар и друго кои од буџетските средства не се обезбедуваат целосно³⁷. Проблемот е уште поизразен откако износот за дисперзираните студии е намален од 250/500 на 100 евра за двете квоти за запишани студенти што не обезбедува реално покривање на трошоците.

ИНВЕСТИРАЊЕ ВО ПРОДУКТИВНИ ПРОЕКТИ

Генерално гледано воопшто малку се инвестира во високото образование во Република Македонија, особено во продуктивни проекти.

Иако состојбата е донекаде подобрена во последните неколку години со инвестирањето во лаборатории (ФИНКИ, Ветеринарен факултет, Градежен факултет и Технолошко-металуршки^{38,39,40,41}), сепак кога ќе се направи компаративен преглед, само 0,22 % од БДП⁴² се одвојуваат за истражувања наспроти европскиот просек од 2 % од БДП. Дополнително, поразителен е податокот дека гледано компаративно со земјите во регионот сме на дното според бројот на истражувачи. Според официјалните бројки во Хрватска се регистрирани 13 000 истражувачи, Црна Гора 3 500, а во Македонија само 674 истражувачи⁴³.

НАШИ СОГЛЕДУВАЊА

Како заклучок можеме да посочиме дека високото образование во Република Македонија е исправено пред многубројни предизвици. Понатамошното имплементирање на Болоњскиот процес, креирање на систем за финансирање кој треба да понуди долгорочен и одржлив развој на високообразовниот процес, но и развој и зголемување на квалитетот на високообразовните институции. Имплементацијата на ЕКТ-системот, подобрувањето на условите за наставно-научна работа и истражувања на високообразовните институции, зголемени инвестиции особено во простор и опрема, се чини дека и понатаму ќе бидат области каде ќе се кршат копјата помеѓу вклучените во високообразовниот процес.

Дополнително, последниот период актуелно прашање станува и статусот, односно условите за работа на академскиот кадар, односно политичката и функционалната автономија на високообразовните институции. Изминатиот период актуелен беше случајот со тројцата професори на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип кои штрајкуваа со глад, а сè поактуелни стануваат преписките во академската, но и општата јавност за превирања на високообразовните институции кога се избираат нови членови или пак кога се врши избор во звања на академскиот кадар. Само високообразовни институции со потполна функционална, кадровска и финансиска автономија, со академски кадар подготвен да работи во насока на исполнување на целите на Болоњскиот процес можат да бидат достоинствени на нивната улога во општеството, односно да бидат носители на прогресот и афирматори на култивирањето на човековиот дух и интелект.

³⁷ Пешев, А. „Дисперзирани студии – слепо црево на високото образование“, Радио Слободна Европа, 30 септември, 2014 <http://www.makdenes.org/content/article/24737860.html>

³⁸ Државен завод за ревизија. „Ревизија на успешност: Финансирање на високото образование на јавните универзитети“, 3 февруари, 2012

http://www.dzr.gov.mk/Uploads/71_RU_Finansiranje_Visko_образование_Ravizorski_naodi.pdf

³⁹ Автор: непознат. „Финки доби 2 нови и софистицирани лаборатории“, Факултети, 12 јули, 2012 http://www.fakulteti.mk/news/12-07-12/finki_dobi_chetiri_novi_i_sofisticirani_laboratorii.aspx

⁴⁰ ФЕИТ. „Лаборатории опремени од Владата на РМ“ <http://www.feit.ukim.edu.mk/fakultet/laboratorii/laboratorii-opriemieni-od-vladata-na-rm>

⁴¹ Автор: непознат. „ФЕИТ доби 2 сертификатите кои се потврда за квалитет на факултетот“, Лидер 28 февруари, 2014 <http://lider.mk/2014/02/28/feit-dobi-dva-sertifikata-koi-se-potvrda-za-kvalitet-na-fakultetot/>

⁴² Автор: непознат. „Нова текстилна лабораторија на Технолошкиот факултет“, МКД, <http://www.mkd.mk/66904/ekonomija/nova-naucno-istrazuvacka-laboratorija-na-tehnolosko-metalurski-fakultet>

⁴³ Фондација Отворено општество – Македонија. Регионална програма за истражување на Западен Балкан <http://www.soros.org.mk/en/Home/NewsAndActivity?newsID=466&catID=7>

⁴⁴ Исто



4: МОМЕНТАЛНА ПРАВНА РАМКА ВО СТУДЕНТСКОТО ОРГАНИЗИРАЊЕ

ВОВЕДНИ ЗАБЕЛЕШКИ

Студентското организирање во Република Македонија, сè уште не е предмет на посебно законско регулирање во Република Македонија. Основите на студентското организирање се поставени во Законот за високото образование. Учеството на студентите во процесите на донесување на одлуки во високото образование се гарантирани со овој закон и тоа и како права и како обврски на студентите. Со ваквата гаранција, Законот понатаму ја определува формата преку која студентите ќе можат да бидат дел од одлучувањето на највисоките тела на универзитетот, факултетите и другите високообразовни единици.

Законот за високото образование определува дека студентите учествуваат во управувањето со високообразовните установи преку претставниците кои ги избираат во студентскиот парламент на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа, студентскиот интеруниверзитетски парламент, во органите на високообразовните установи, преку формите на самоорганизирање или на друг начин според условите утврдени со закон и статутот на високообразовната установа⁴⁴. Законот не нуди објаснувања што се мисли под термините „студентски интеруниверзитетски парламент“ или пак „форми на самоорганизирање“, ниту пак како понатаму се уредуваат студентските парламенти. Така, Законот понатаму реферира на статутите на одделните државни универзитети.

Во оваа анализа ќе ги дискутираме одредбите од овие правни документи, со цел прикажување на целосната слика на студентските претставнички тела и начинот на нивното организирање. Но, најпрво ќе ги разгледаме одредбите со кои на студентите им е загарантирано учеството во универзитетските тела, преку кои можат да влијаат на политиките во високото образование.

УЧЕСТВО НА СТУДЕНТИТЕ ВО УНИВЕРЗИТЕТСКИТЕ И ФАКУЛТЕТСКИТЕ ТЕЛА ПРИ ДРЖАВНИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ ВО МАКЕДОНИЈА

Начинот на кој студентите учествуваат во одлучувањето и донесувањето на одлуки на универзитетско ниво е преку Студентскиот парламент на универзитетот, како тело кое е претставник на сите студенти. Иако постои член кој посебно го регулира, односно го овозможува учеството на студентите во процесите на одлучување преку Студентскиот парламент, сепак низ целиот текст на Законот за високото образование, се сретнуваат одредби кои ја поддржуваат оваа идеја за студентско учество.

ИНТЕРУНИВЕРЗИТЕТСКА КОНФЕРЕНЦИЈА

Највисокото тело во кое е предвидено учеството на претставници на студентите е Интеруниверзитетската конференција. Тука е предвидено учество само на претседателите на студентските парламенти на универзитетите, како највисоки тела во структурата на студентските парламенти на секој соодветен универзитет. Оваа конференција е составена од претставници и од државните и од приватните универзитети. Покрај студентите, во ова тело членуваат и претставници од факултетите при универзитетите, во зависност од бројот на запишани студенти на единицата и еден директор на високообразовна установа. Во работата на Интеруниверзитетската конференција учествува и министерот за образование, без право на глас. Во ова тело се разгледуваат и се усогласуваат прашања од заедничко значење за високообразовниот процес.

⁴⁴Член 156, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

УНИВЕРЗИТЕТСКИ СЕНАТ

Законот за високото образование во делот каде структурата на Универзитетскиот сенат⁴⁵, како едно од највисоките тела на управување на одделните универзитети, гарантира простор за вклучување на студентите, и тоа најмалку 15 % од вкупниот број членови на овој совет. Согласно на статутите на универзитетите и нивната анализа може да се забележи дека само Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје ја почитува оваа одредба и ги предвидува студентите во Универзитетскиот сенат со 18% од вкупниот број членови. Што се однесува до другите четири универзитети, „Св. Климент Охридски“ – Битола, „Гоце Делчев“ – Штип, Универзитет за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ - Охрид и Државниот универзитет во Тетово немаат вклучено најмалку 15% студенти од вкупното членство во Универзитетскиот сенат.

Како надлежности на ова тело се определени: гласање на Статутот на Универзитетот; усвојување студиски програми на факултетите; донесување годишна и четиригодишна програма за работа на Универзитетот; ги утврдува научните, наставните подрачја и наставните дисциплини; го усвојува годишниот извештај за работа на Универзитетот; ги усвојува финансиските планови и документи на Универзитетот; избира ректор; донесува правилници за условите и критериумите за упис на студенти во трите циклуси на студии.

Ова значи дека студентите, преку своите претставници, имаат моќ директно да влијаат врз одлуките на Универзитетот за важни прашања кои се од нивен интерес. Така, студентите преку ова тело можат да дејствуваат врз финансиските планови на Универзитетот, или пак врз изборот на нов ректор. Понатаму, со овие одредби студентите можат да учествуваат во креирањето на годишните програми за работа на Универзитетот и можат да поттикнуваат поставување на студентските приоритети на универзитетската агенда.

РЕКТОРСКА УПРАВА

Ректорската управа е тело на универзитетот кое е составено од ректорот, проректорите, деканите за настава, директорите на високите стручни школи, директорите на акредитираните научни установи и претставници од студентите⁴⁶.

Законот не предвидува колку претставници ќе има од студентите во ова тело и ова прашање го препушта на понатамошно прецизирање во правните документи на универзитетот. Надлежности на ова тело се: да дава мислење за студиските програми на факултетот; да донесува одлуки за тековна меѓународна соработка на универзитетот; да утврдува предлог за кофинансирање и партиципација на студентите на факултетите при универзитетот итн.

Преку овие одредби се забележува дека студентите се вклучени во носењето на навистина важни одлуки како висината на партиципацијата на студентите или пак содржината на студиските програми на универзитетот.

УНИВЕРЗИТЕТСКИ СОВЕТ

Учеството на студентите е гарантирано и во универзитетскиот совет⁴⁷, каде од вкупниот број членови кои се именува од страна на погореспоменатиот сенат, најмалку 1 мора да биде студент. Советот има единаесет членови. Ова тело врши мониторинг врз работата на останатите универзитетски тела, има улога да доставува информации до Министерството за образование.

⁴⁵Член 51, „Универзитетскиот сенат е орган на управување и стручен орган кој го сочинуваат претставници од единиците на универзитетот, избрани непосредно и со тајно гласање од редот на професорите, односно научните советници и од студентите“, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

⁴⁶Член 56, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

⁴⁷Член 59, „Универзитетскиот совет го надгледува извршувањето на дејноста на универзитетот, задачите на универзитетот во согласност со овој закон, законитоста на неговото работење, рационалната употреба на кадровските и материјалните ресурси и врши други работи утврдени со актот за основање и статутот на универзитетот“, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

СОВЕТ ЗА ЕВАЛУАЦИЈА НА УНИВЕРЗИТЕТОТ

Универзитетскиот сенат формира комисија за самоевалуација на универзитетот. Ова тело има за задача проценување на квалитетот на академскиот кадар, научноистражувачката дејност и студиските програми на универзитетот.⁴⁸ Во постапката се зема предвид и мислењето на студентите. Оценката од страна на студентите се добива на крајот на секоја учебна година и се зема предвид при напредувањето на наставникот во наставно-научно звање. Оценката се добива по пат на анкета на студентите која ја спроведува високообразовната установа на начин утврден со статутот на универзитетот или самостојната високообразовна установа⁴⁹.

Статутите на универзитетите го следат Законот за високото образование, па предвидуваат учество на студентите во овие комисиии. Така УКИМ, УГД, УНИТ и ДУТ предвидуваат од девет члена на комисијата, тројца да бидат студенти. Битолскиот универзитет овозможува двајца студенти, од деветчлената комисија, да бидат дел од ова тело.

НАСТАВНО-НАУЧЕН СОВЕТ НА ФАКУЛТЕТ

Спуштајќи се на пониско ниво на учество и одлучување во рамките на факултетите, како единици на универзитетите, ЗВО и тука го гарантира учеството на студентите. Како тела на одлучување на ниво на факултет се спомнуваат: наставно-научен совет, декан и деканатска управа. Како стручен орган на факултетот се назначува наставно-научниот совет на соодветниот факултет⁵⁰, каде свои претставници може да изберат и студентите. Бројот на претставниците на студентите не смее да биде помал од 10% од вкупниот број членови на наставно-научниот совет. Ова тело има сериозни надлежности како донесување на четиригодишна програма за развој на факултетот и годишни програми за работа; избира продекани; донесува програма за научноистражувачка и уметничка работа; одлучува за библиотеката и библиотечно-информацискиот систем; одлучува за организирање на собири, симпозиуми, советувања итн.

ДЕКАНАТСКА УПРАВА НА ФАКУЛТЕТОТ

Понатаму како орган во рамките на факултетите се споменува и деканатската управа⁵¹, каде повторно е гарантирано учеството на студентите преку свои претставници. Ова значи дека како орган на управување на секој факултет, студентите со свои членови, загарантирано учествуваат во процесите на донесување одлуки во деканатската управа на секој факултет, со најмалку 1 член од вкупниот број членови. Со овие одредби, ЗВО предвидува минимум членови во телата на одлучување на ниво на факултетите, со што ја гарантира нивната информираност и вклученост во процесите на донесување одлуки.

Ова тело, меѓу другото, го носи финансискиот план и донесува завршна сметка на факултетот. Така, студентите, преку своите претставници, можат да влијаат на начинот на кој се трошат финансиите на факултетот каде студираат и да дејствуваат издвојување финансии во насока на подобрување на условите во кои тие студираат.

⁴⁸Член 52, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

⁴⁹Член 77, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

⁵⁰Член 62, „Стручен орган на факултетот е наставно-научниот совет“, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

⁵¹Член 66, „Деканатската управа, односно управата на високата стручна школа е орган на управување на единица на универзитет и може да има најмалку пет, а најмногу 15 члена“, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

ДИСЦИПЛИНСКИ КОМИСИИ НА ФАКУЛТЕТОТ

Студентските претставници исто така учествуваат и се дел и од дисциплинските комисии на секој факултет, кои се оформуваат за изрекување на дисциплински мерки на студентите. Ова е од особен интерес и за сите студенти и за нивните претставници во телата на одлучување, бидејќи при овие постапки мора да се гледа правата на студентите да се целосно заштитени и да не се прекршуваат. Всушност, со гаранцијата дека и студентите ќе имаат свој претставник во дисциплинската комисија, се гарантира дека и страната на студентот ќе биде соодветно презентирана и заштитена.

КОМИСИЈА ЗА СТУДЕНТСКИ ЖАЛБИ

Како дел од универзитетските тела, кај одредени универзитети, постои Комисија за студентски жалби, која ги штити правата на студентите тогаш кога некој акт ги повредува. Секогаш кога со акт на факултетот се повредуваат правата на студентите (недавање на казнена сесија, покачување на издатоците за студирање, погрешна одлука на дисциплинска комисија и сл.) оваа комисија треба да им ги заштити правата на студентите. Како дел од оваа комисија се и студентите, односно член на оваа комисија е и еден претставник на студентите. Интересно е што за оваа комисија не се знае многу, особено во студентските кругови.

НАУЧЕН СОВЕТ НА НАУЧЕН ИНСТИТУТ

Она што статутите на универзитетите го предвидуваат е учество на претставници на студентите и во Научниот совет на научниот институт. Научните институти се исто така членки на универзитетите, односно имаат ист статус со факултетите. На научните институти студенти може да се запишуваат само на втор и трет циклус студии, па така и претставниците во научните совети може да бидат само студенти од втор и трет циклус студии.

СОВЕТ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ ВО РАМКИ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАНИЕ

Според Законот за високо образование, студентите имаат право да учествуваат во донесувањето на одлуки и кога станува збор за финансирање на високото образование во Македонија, преку претставник на студентите во Совет, којшто се формира во рамките на Министерството за образование и наука. Овој Совет се основа заради остварување на работите за финансирањето определени со ЗВО и остварување на Програма за високообразовна дејност, која ја донесува Собранието на РМ. Советот е составен од петнаесет члена⁵², од кои еден е студент.

УПРАВЕН ОДБОР ВО СТУДЕНТСКИ ДОМ

Покрај учеството на студентите во погоренаведените тела на одлучување, студентите имаат право на учество и одлучување и во студентските домови, како придружни членки на универзитетот. Тука студентите учествуваат во Управниот одбор, со еден претставник од здружението на студенти од универзитетот каде што студентскиот дом е придружна членка.

⁵²Член 82, „Петнаесет члена од редот на наставно-научните, уметничките и научните работници од јавните универзитети, претставник од организацијата на работодавците во Македонија, претставник од нестопанството и студентите“, Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

Во однос на овие законски одредби може да се забележи дека е дадено правото на студентите да учествуваат во телата на одлучување за студентските домови преку своето здружение, без да биде посебно наведен студентскиот парламент на универзитетите.

НАШИ СОГЛЕДУВАЊА

Сите погоре приложените органи на ниво на универзитетот, односно високообразовните единици (факултети), во кои студентите учествуваат во процесите на донесување одлуки се органи коишто управуваат со универзитетот, ги донесуваат најбитните документи со кои најчесто се решава за правата на студентите, се одлучува за финансирањето и начинот на распределбата на финансии, како и за правата и обврските на студентите во текот на студирањето. Така, Законот за високо образование овозможува студентите преку своите претставници да влијаат на развивање на студентскиот културен и интелектуален капацитет на универзитетите и факултетите, модернизирање на наставата, отворање на студентски центри, поттикнување на истражувачката дејност кај студентите, збогатување на библиотечните фондови, па дури и влијаење врз изборот на ректор на универзитетот каде тие студираат.

Оттука поаѓа идејата дека студентското организирање, односно студентското претставување во овие тела е многу битно и клучно за одредување и унапредување на позицијата и состојбата во која се наоѓаат студентите денес. Така, студентските претставници треба да се медиумот на студентските барања и потреби пред оние кои имаат моќ да донесуваат одлуки.

Како што може да се забележи, законските текстови во Македонија само ги поставуваат основите и рамките на начинот како студентите учествуваат во процесите на донесување одлуки на универзитетско и факултетско ниво. Законот за високото образование и статутите на универзитетите разработуваат само одредени прашања од областа на студентското организирање. Во оваа насока само го предвидува нивното учество во телата на одлучување, како и степенот на одлучување, при што се остава студентите да учествуваат во одлучувањето за сите типови прашања, а не само прашања што се врзани со студентите. Поспецифично и подетално разработување на оваа тема е оставена за подзаконските акти. Вака се остава простор секој универзитет/факултет да ја регулира оваа тема во зависност од специфичностите на и приликите во кои работи и функционира. Меѓутоа треба да се посочи дека нивото на регулација дава релативно голема слобода која во одредени ситуации, базирано на претходни искуства, беше злоупотребена.

Од сето погоре прикажано може да се забележи дека повисоките нивоа/можности за регулирање на студентското учество и студентското претставување се задржани само за институционалните потреби, додека воопшто не се мешаат во начините како внатрешно е регулирано претставувањето на студентите. Начините на внатрешно организирање се оставени на пониски нивоа, односно со статути и правилници на студентските парламенти. Ваквата практика е за поздравување се додека правата на студентите не се предмет на злоупотреба и студентското организирање не се претвори во право само за некои студенти.

Генералната забелешка е дека универзитетите во Македонија треба да ги усогласат своите статути со Законот за високо образование, каде е определен минималниот број на вклучени студенти во телата на управување. Така, како што веќе беше наведено, дека статутите на четири државни универзитети во Македонија не се во целост согласни со Законот за високо образование во делот на учество на студенти во Универзитетскиот сенат, па потребно е да се менуваат и унапредуваат во насока на зголемување на бројката на учество на студентите во процесите на одлучување. Понатаму, одредени универзитети не вклучуваат студенти во своите тела на одлучување, како што тоа е предвидено со Законот за високо образование.



5: СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗИРАЊЕ И УЧЕСТВО ВО МАКЕДОНИЈА

ВНАТРЕШНА СТРУКТУРА НА СТУДЕНТСКИТЕ ПРЕТСТАВНИЧКИ ТЕЛА ВО МАКЕДОНИЈА

Според Законот за високо образование, студентите се вклучени во работата на универзитетот и факултетите преку претставници кои самите ги избираат во студентскиот парламент на универзитетот, односно самостојната високообразовна установа, студентскиот интеруниверзитетски парламент, преку формите на самоорганизирање или на друг начин определен со друг правен акт. Законот не нуди дефиниција што е тоа студентски интеруниверзитетски парламент, ниту пак студентски форми на самоорганизирање, со што се создава конфузноста и се ограничува можноста различни студентски организации да учествуваат во студентското претставничко организирање.

Генерално, државните универзитети ја стеснуваат рамката за студентско организирање, па така најчесто тие се решаваат да ги назначат студентските парламенти како единствени претставници на студентите.

Во прилог ќе ги елаборираме одделните студентски парламенти во нашата земја и ќе приложиме оценка за нивните правни акти, како и нивната досегашна работа. Во оваа анализа се одвојува поголем дел за студентскиот парламент при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, поради подолгата историја на функционирање, како и поголемиот број материјали кои ни се достапни.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ – СКОПЈЕ

Студентскиот парламент при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје е студентската организација која ги претставува студентите во универзитетските органи и досега е единствената организација која е признаена како официјален претставник на студентите пред универзитетските и факултетските тела и државните органи од областа на високото образование. Така, според Статутот на УКИМ, студентите се вклучени во управувањето на Универзитетот и факултетите преку студентските парламенти. Тие се организации во кои членуваат претставници на студентите и кои ги претставуваат нивните интереси, барања и предлози⁵³. Членовите во студентските парламенти при Универзитетот се бираат од редот на пратеници во студентските парламенти на факултетите при државниот Универзитет, кои пак се одбрани на демократски избори кои се одржуваат на секои две години. Студентските парламенти според овој Статут, се обврзани да вклучат во својата работа барем еден претставник од студентските форми на самоорганизирање.

Како што може да се прочита на официјалната веб страна, СПУКМ се сметаат за правен наследник на Сојузот на студенти при Универзитетот во Скопје, основан во 1949 година. Од 1991 година, оваа организација го менува своето име во Сојуз на студенти при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје (понатаму ССУКМ). Во 2008 година оваа организација го менува своето име во Студентски парламент при УКИМ (понатаму СПУКМ). Во прилог ќе дискутираме неколку теми поврзани со работата на студентската претставничка организација при УКИМ како членство во организацијата; структура на одделните тела во склоп на СПУКМ; финансирање на организацијата; јавноста во работењето и прекин на работата на организацијата.

⁵³ Член 349, Закон за високо образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

ЧЛЕНСТВО

Кој членува во СПУКМ е долгодишна тема на дискусија во јавната сфера. СПУКМ не предвидува никакви одредби во своите правни документи по ова прашање. Постојат две главни претпоставки: најпрво дека сите студенти на УКИМ по автоматизам, со уписот на еден од матичните факултети на УКИМ стануваат и членови на СПУКМ, или втората претпоставка е дека член на оваа организација се станува со уплаќање на членарина и(ли) пополнување пристапница. Недефинирањето на ова прашање предизвикува понатамошни импликации и дискусии. Така, можноста за кандидирање за претседател е условена од членувањето во СПУКМ⁵⁴. Воедно и правото за кандидирање за претставник на студентите во Универзитетскиот сенат е условено со членување во СПУКМ⁵⁵. До укинувањето на членарината на СПУКМ⁵⁶ беше прифатено гледиштето дека сите студенти се членови на СПУКМ. Од 2008 година, па наваму, СПУКМ не се произнел по ова прашање, ниту пак Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, матичните факултети или Министерството за образование.

СТРУКТУРА НА СПУКМ

Во структурата на СПУКМ се забележуваат две нивоа на организирање: на ниво на факултет и на ниво на Универзитет. Така, најпрво на секој факултет при УКИМ се создаваат студентски парламенти при матични факултети (понатаму СП на матичен факултет), кои имаат свои претседатели. Во склоп на овие тела се формира и Претседателство при СП на факултетот и комисији. На второто ниво се создава студентски парламент на Универзитетот, кој има свој претседател. Понатаму следи истата поделба на органи: Претседателство на СП на Универзитетот и комисији при СП на Универзитетот. На ова ниво се организира и административно-техничка служба. Студентите на УКИМ при матичните факултети имаат право да учествуваат на три вида избори, односно оние за претставници во СП на матичните факултети, претседатели на СП на матичните факултети и оние за претседател на СП на Универзитетот. За организирање на изборите, СП на Универзитетот организира Изборна комисија на Универзитетот, која понатаму креира изборни комисији на секој факултет.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ ПРИ ФАКУЛТЕТОТ

Според Статутот на Студентскиот парламент на УКИМ, студентскиот парламент на факултетот е основен облик на организирање на студентите. Студентскиот парламент во вака поставената структура, е најважно тело во студентското организирање во Македонија. Најпрво затоа што би требало да ги дискутира и решава локалните проблеми на студентите на различни матични факултети и затоа што пратениците во Студентскиот парламент на Универзитетот се бираат од редовите на пратениците во студентските парламенти на факултетите. Според информациите презентирани од СПУКМ, на ниво на УКИМ скоро сите матични факултети имаат свој Студентски парламент⁵⁹. СП на матичните факултети се сметаат за орган на СП на Универзитетот⁵⁷. Според Статутот на СПУКМ еден матичен факултет е дозволен само еден студентски парламент, кој мора да биде основан само на иницијатива од Студентскиот парламент на Универзитетот⁵⁸.

Организациската поставеност на СП е следнава: парламент, претседател на парламентот, претседателство на парламентот и комисији на парламентот. Во прилог ќе ги дискутираме сите тела одделно и ќе презентираме коментари за нивната работата.

Членство

Студентскиот парламент на факултетот е тело кое е сочинето од пратеници со статус студенти, кои се државјани на Република Македонија. Кои се членови на СП на матичните факултети не е дефинирано со ниту еден правен документ на СПУКМ.

⁵⁴Член 1, „Кандидатот за претседател на СПУКМ треба да биде член на СП на Универзитетот или СП на матичниот факултет повеќе од две години“, *Статутот на СПУКМ, 2011*

⁵⁵Член 12, „Право да се предлагаат за сенатори имаат сите студенти активни членови на СПУКМ и СП на факултетите“, *Правилник за избор, именување и предлагање на студенти во телата на УКИМ и факултетите членки на УКИМ, 2008*

⁵⁶За принудното плаќање на членарина во СПУКМ види дел: **Финансирање на СПУКМ**

⁵⁷Член 38, *Статутот на СПУКМ, 2011*

⁵⁸Член 38, *Статутот на СПУКМ, 2011*

⁵⁹Од прикажаното на веб-страницата на СПУКМ, само на Факултетите за грамски уметности и Факултетите за ликовни уметности не се функционални СП на матичните факултети http://www.spukm.org.mk/mk/maticni_parlamenti, проверена на 1 септември 2014 година

Структура

Студентскиот парламент на факултетот е составен од минимум двајца, а максимум десет пратеници од секоја студиска година, во зависност од бројот на студенти во една студентска генерација. Колку пратеници ќе има на еден парламент на факултетот, одлучува секој СП самостојно.

Пратеник во факултетскиот парламент може да биде лице кое е избрано на студентски избори кои се одржуваат на секои две години. По конституирањето на парламентот на факултетот, бројот на пратеници се дополнува од другите форми на студентско самоорганизирање на Универзитетот кои се избираат со 2/3 мнозинство од страна на парламентот. Самите организации предлагаат свои пратеници. Парламентот кани членови од најмасовните и најактивните организации⁶⁰. Пратениците во студентскиот парламент при факултетот може да се групираат според нивните убедувања, начин на работа и програмата, што значи дека формирање на лоби-групи е можно дури по нивното избирање за членови на парламентот.

Избори за пратеници во студентскиот парламент при факултетот

Како кандидат за пратеник во студентскиот парламент при факултетот може да се пријави студент кој ќе поднесе кандидатура до Изборната комисија на факултетот, која е поддржана од минимум пет, а максимум педесет студенти од студентската година во која тој е студент. Изборите за пратеници во студентскиот парламент на факултетот и претседател на студентскиот парламент на факултетот се одржуваат на секои две години, во ист ден.

Поддршката за кандидатурата и програмата се изразува преку давање потпис за кандидатот. Освен потписите, кандидатите за пратеници на студентските парламенти на факултетите приложуваат и други документи. Имено, според Правилникот за спроведување на студентски избори на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и факултетите, членки на УКИМ, кандидатите за пратеници во парламентите на факултетите приложуваат потписи на студенти кои ги поддржуваат, кратка биографија и образец во кои се содржани: личните податоци на кандидатот, потврда за студент од матичниот факултет и изјава дека не се членови на политичка партија или подмладок на политичка партија.

Она што е интересно да се забележи е дека секој кандидат настапува индивидуално и не е дозволено групирање на кандидатите.

За правилно одржување на изборите се формираат изборни комисии на секој матичен факултет. Комисиите се составени од пет члена, од кои 4 студенти од различни студиски години и еден претставник делегиран од СПУКМ. Изборната комисија има задача да внимава дали се исполнети условите за еден студент да се кандидира за пратеник во СП на матичниот факултет; составува листи на кандидати, гласачки ливчиња, кандидатура и записници; ги утврдува изборните резултати и се произнесува по нив итн.

Изборните комисии на факултетите ги составува Изборната комисија на Универзитетот, по предлог на СП на матичните факултети. Мандатот на членовите на Изборната комисија трае две години и тие имаат право на хонорар за својата работа⁶¹. Секоја комисија има свој претседател, чиј мандат трае две години, исто како и мандатот на членовите на комисијата. Тој не смее да биде член на политичка партија.

За време на изборите дозволено е и да присуствуваат набљудувачи на кандидатите, кои можат да вршат увид во индексот на студентите кои гласаат.

⁶⁰ Член 11, Правилник за избор, именување и предлагање на студентите во Шелата на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и факултетите, членки на УКИМ, 2008

⁶¹ Член 10, Правилник за спроведување на студентски избори на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и факултетите, членки на УКИМ, 2008

По завршувањето на изборите, Изборната комисија составува записник. Против одлуката на Извршната комисија на факултет може да се поднесе жалба до Изборната комисија на Универзитетот. Предвидена е и третостепена жалба до СП на Универзитетот, но под услов да обезбеди поддршка за расправа од 1/4 од пратениците во парламентот.

При оддржување на изборите, важно е да се напомене дека студентите бираат од кандидираниите од нивната студиска година. Статусот пратеник во парламентот при факултетот го добиваат оние кандидати кои ќе освојат најголем број гласови од студентите кои гласале на изборите. Не постои праг на излезност на изборите за тие да бидат сметани за важечки. Илустративно, доколку на изборите биле кандидирани тројца студенти од една студиска година, а вкупниот број студенти гласачи од таа студиска година бил триесет, од кои пет гласале за првиот кандидат, десет за вториот и петнаесет за третиот, победник ќе биде оној со најмногу освоени гласови.

Надлежности и носење одлуки

Студентскиот парламент на факултетот се состанува минимум десет пати годишно. Според правните документи, седниците се јавни и се отворени за студентската јавност⁶².

Права и должности на пратениците според правните документи на СПУКМ се: право да ги застапува и претставува студентите на својот факултет во телата на СПУКМ и телата на УКИМ; да ги застапува интересите и ставовите на Парламентот⁶³, да присуствува и одлучува на седниците на СП; да поднесува предлози за донесување на правни акти; да предлага поведување претрес на прашања значајни за СП, студентите и студентското движење; да предлага претрес и да поставува прашања од работата на претседателот и Претседателството, како и да бара увид во документацијата за нивната работа, сè во рок од 10 дена по поставувањето на прашањата или барањата за увид во документацијата; да поднесува барање за автентично толкување на некој акт на СП итн.⁶⁴

Пресјанок на работата на парламентиот

На пратениците им престанува мандатот две години од неговото верификување. Пратеникот може да даде оставка и треба да ја образложи на седница на СП. Во ваквиот случај, парламентот треба да го верифицира мандатот на следниот од листата кандидати за пратеници од последните избори. Правните документи не предвидуваат самораспуштање на парламентот.

Наши согледувања

Иако Студентскиот парламент на факултетот е основната форма на организирање на студентите, во ниеден правен документ не се сретнува, стриктно, кој се задолженијата на ова тело, ниту кои се надлежностите.

Правните документи на СПУКМ треба веднаш да бидат надополнети со одредби за прашањето кој членува во студентските парламенти на матичните факултети. Потребно е да се определи дали тоа се сите студенти кои имаат статус студент на факултетот или само оние кои самоволно ќе пристапат кон овие организации. Понатаму, потребно е зголемување на прагот на бројот на пратеници во СП на факултетите, затоа што е дозволено еден парламент да биде составен од мал број на студенти кои би носеле важни одлуки.

⁶²Член 4, Деловник за работата на седниците на Студентскиот парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, 2008

⁶³Член 17, Статутот на СПУКМ, 2011

⁶⁴Член 10, Деловник за работата на седниците на Студентскиот парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, 2008

Голем проблем претставува и фактот дека не постојат јасно дефинирани критериуми за тоа кои студентски организации ќе бидат поканети да учествуваат во работата на СП на факултетот, што понатаму отвора можност за арбитрано одлучување кои организации ќе бидат вклучени. Дополнително, во ниту еден правен акт, како на СПУКМ, така и на Универзитетот и факултетите при УКИМ, не е објаснето какви форми на самоорганизирање на студентите постојат на еден факултет. Бидејќи во Статутот, а ни во другите правни документи на студентскиот парламент на Универзитетот не се дефинирани други облици на организирање на студентите, претпоставка е дека СПУКМ не ги валоризира другите студентски организации и иницијативи кои не се дел од структурата на парламентот. Досега не е познато кои студентски организации учествуваат во работата на студентските парламенти и дали други студентски форми воопшто биле поканети да земат учество во активностите на парламентите. Ова предизвикува сериозни проблеми во студентското организирање во Македонија и претставува основа за воспоставување на нефункционални, нетранспарентни, нелегитимни студентски тела.

Непостоењето на процент на излезеност на студенти и цензус колку гласови треба да освои еден кандидат за да стане пратеник, иницира пасивност на кандидатите за посериозен ангажман при составувањето на кандидатурата која треба да ги опфати решенија за вистинските проблеми на студентите на факултетот и Универзитетот. Воедно, постои незаинтересираност на кандидатите да ја промовираат својата програма меѓу своите колеги, како и популаризирање на одредени прашања. Анализирајќи ги случувањата во изминативе години, може да се забележи тотална пасивност на кандидатите за пратеници во студентскиот парламент на факултетот. Студентите воопшто се незапознаени кога има избори на нивните факултети и кои се кандидатите за пратеници.

Еден од најголемите проблеми кои се јавува во досегашната практика е дека избори за пратеници во СП на факултетите не се одржуваат, а таму каде што се случиле, најчесто не е запазен периодот на кој треба да се одржуваат изборите. Така, според истражувањата на МОФ,⁶⁵ 80% од студентите одговориле не знам на прашањето на колкав временски период се одржуваат избори за претставници во СП на твојот факултет. Само 3% од студентите одговориле дека изборите се одржуваат на секои две години. Исто, од испитаниците, 86%, одговориле дека никогаш досега не гласале на избори за претставници во СП на факултетот. Овие податоци сведочат за пробематиката дека на матичните факултети не се одржуваат редовни избори за студентски претставници и дека СПУКМ не спроведува доволно информации со кои ги информира студентите за изборите.

Тука се наметнува и прашањето, доколку не се одржуваат избори на матичните факултети, како се бираат пратениците во Студентскиот парламент на Универзитетот.

СПУКМ досега нема презентирани правилници за регулирање на висината на хонорарот кој го добиваат членовите на Изборната комисија на факултетот. Исто, непознато е дали тие добиваат хонорар на месечно ниво или пак само во периодите кога се одржуваат избори.

Во врска со системот на поднесување на второстепена жалба до СПУКМ во врска со одлуки на Изборна комисија на факултетот, нејасно е зошто треба жалителот да обезбеди поддршка за дискутирање на одредено прашање. Сметаме дека треба да биде обврска на СПУКМ да се грижи за секој недостаток за време на изборите и воедно да мониторира како Изборната комисија на Универзитетот ја врши својата работа.

Иако, седниците на СП треба да бидат јавни, сепак во практиката парламентите на факултетите воопшто не спроведуваат информации за датумот на одржување на седниците, со што се ограничуваат студентите да присуствуваат на овие седници.

Потребно е и предвидување на одредби што ќе се случи со СП на факултетот кога тој не се состанува или не е продуктивен. Особено затоа што ова е чест случај со парламентите при факултетите на УКИМ.

ПРЕТСЕДАТЕЛ НА СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ НА ФАКУЛТЕТ

Секој факултет при УКИМ треба да има претседател на Студентскиот парламент. Тоа е лицето кое го претставува СП на факултетот во јавност и е одговорно за работата на истиот.

Избор за претседател на СП на матичен факултет

Претседателот на СП се бира на студентски избори, кои се одржуваат на секои две години во истиот ден и кога се бираат пратеници во парламентот. Кандидатите за претседател на студентски парламент треба да бидат поддржани од минимум десет, а максимум триста студенти од матичниот факултет. Освен потписите, кандидатите за пратеници и претседатели на студентски парламенти на факултети приложуваат и други документи. Имено, според Правилникот за спроведување на студентски избори на Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ и факултетите, членки на УКИМ, кандидатите за пратеници во парламентите на факултетите приложуваат потписи на студенти кои ги поддржуваат, кратка биографија и образец во кои се содржани: личните податоци на кандидатот, потврда за студент од матичниот факултет и изјава дека не се членови на политичка партија или подмладок на политичка партија. Кандидатите за претседател на студентски парламент на факултет треба да приложат и програма за работа до Изборната комисија на факултетот, како и да имаат завршено минимум трет семестар.

Во ниеден правен документ не е предвиден процент на студенти кои треба да излезат и да гласаат на изборите за тие да бидат важечки. За регуларно одвивање на изборите се грижи Изборната комисија на факултетот, за која веќе претходно стана збор.

Надлежност и носење на одлуки

Статутот на СПУКМ ги дефинира надлежностите на претседателот на студентскиот парламент на факултетот, па така тој ги извршува одлуките на парламентот; ги организира и усогласува активностите на Студентскиот парламент; ги свикува и заседава со седниците на Студентскиот парламент и предлага членови на Претседателството на Студентскиот парламент на факултетот.

Пресјанок на мандат

Мандатот на претседателот на СП на факултетот трае две години. Постапка за утврдување на одговорност можат да поведат 1/3 од пратениците на парламентот. По ова прашање одлучува самиот парламент, со 2/3 мнозинство. Правните документи не предвидуваат можност претседателот да даде оставка, ниту што ќе се случи доколку тој се откаже од својата функција. Во еден од членовите на СПУКМ е предвидено претседателот на СПУКМ да назначува в.д. претседател на СП на матичниот факултет, но нејасно е дали оваа одредба се однесува на веќе споменатиот случај.

Наши согледувања

За работата на претседателите на СП на матичните факултети при УКИМ се знае малку. Имено, СПУКМ, генерално потфрла во објавување на информации за овие студентски претставници. Во мандатот на последното раководство на СПУКМ беа објавени имињата⁶⁶ на претседателите на СП на факултетите, но не сме во можност да дискутираме дали овие лица се сè уште претседатели и дали биле избрани на студентски избори.

Уште повеќе, на многу од матичните факултети при УКИМ не се забележани избори за претседатели на СП веќе подолг период. За ова сведочат и бројките добиени преку истражувањето⁶⁷ на МОФ, во кое 74 % од студентите одговориле дека не знаат дали нивниот факултет има студентски претставници. Според истражувањето⁶⁸ изведено во 2014 година, на прашањето дали го знаеш името на Претседателот на СП на твојот факултет, дури 84,5% од студентите одговориле дека не го знаат името на Претседателот на Студентскиот парламент на нивниот факултет. 5,4% од студентите на УКИМ изјавиле дека на нивниот факултет нема Претседател.

⁶⁶ СПУКМ. „Листа на претседатели на СП на матични факултети при СПУКМ“ http://www.spukm.org.mk/mk/maticni_parlamenti

⁶⁷ Информационост и перцепцијата на студентите на УКИМ за студентското организирање, Младински образовен форум, февруари, 2012 <http://www.mof.mk/mofmk/wp-content/uploads/2013/03/Studentsko-organizirane-UKIM-so-MET.pdf>

⁶⁸ Живковиќ А., „Истражување за перцепцијата на студентите на УКИМ за студентското организирање“, (работна верзија). ФЕС, 2014

ПРЕТСЕДАТЕЛСТВО НА СП НА ФАКУЛТЕТ

Важно тело во склоп на секој студентски парламент на факултетите е Претседателството. Имено, тоа е тело кое ги донесува најважните документи и одлуки во парламентот. Мандатот на членовите на Претседателството трае две години.

Структура

Претседателството е составено од шест членови и претседател кој раководи со ова тело. Претседателот на парламентот на факултетот е член на претседателството. Претседателството е гласано од Студентскиот парламент на факултетот.

Носење одлуки и надлежности

Во низата надлежности на Претседателството се впишуваат: донесува и реализира годишни програми за работа на парламентот; донесува одлуки за награди, пофалници и признанија; донесува одлуки за набавка и отуѓување на основни средства; одлучува за располагање со средства во рамки на финансискиот план; одлучува за службени патувања во странство; утврдува начела за внатрешна организација на студентскиот парламент на факултетот; поднесува финансиски извештај до парламентот. Иако ова тело носи важни одлуки во склоп на парламентот, тоа се состанува по потреба. Во Статутот на СПУКМ не е предвидена обврска за објавување на записниците и одлуките на Претседателството пред студентите.

Пресиданок на мандат

Мандатот на членовите на Претседателството завршува по две години од нивното гласање од страна на парламентот. Ова тело е одговорно пред Студентскиот парламент на факултетот, па така парламентот може да го распушти Претседателството. Предлог за разрешување на член на Претседателството на СП на факултетот може да предложи претседателот на СП на факултет или 20 % од бројот на пратеници на парламентот. Исто, доколку финансиските извештаи на Претседателството не се изгласани од мнозинството на пратеници во студентскиот парламент на факултетот, телото се разрешува од страна на парламентот.

Член на Претседателството може да поднесе оставка. Во овие случаи, претседателот на СП на факултетот е надлежен да предложи нов(и) член(ови) на Претседателството.

Наши соѕлегувања

Генералната забелешка во поглед на ова тело е дека не е наведено јасно кои одлуки и документи на Претседателството мораат да бидат одобрени од парламентот, освен финансиските извештаи.

Со оглед на надлежностите кое Претседателството ги има, сметаме дека е задолжително вметнување на членови во правните документи со кои ќе се постави обврска за јавност на записниците и одлуките кои се носат, пред целата студентска јавност, како и задолжително објавување на имињата на студентските претставници кои се членови на овие тела.

Понатаму, со оглед на важноста на ова тело во структурата на СП на факултетите, потребно е оптимизирање на број на седници во текот на една академска година. Моменталното решение остава можност за пасивно Претседателство, кое ќе се состанува еднаш или два пати во текот на годината и нема да презентира продуктивна работа.

Иако е предвиден механизам за регулирање на работата на Претседателството од страна на парламентот и претседателот, сепак не постојат критериуми според кои би се оценувала на работата на Претседателството. Ваквото решение може да предизвика негативни импликации врз работата на СП на парламентот, најпрво затоа што се остава простор за лесно менување на членовите на Претседателство без одредена правна основа или, од друга страна, неможност за отстранување на членови на Претседателството поради отсуство на точно зададени ситуации кога би можело тоа да се случи. Досега во јавност не се објавени никакви документи за работата на овие тела, па дискутабилно е дали се основани на матичните факултети, или пак дали се функционални.

КОМИСИИ НА СП НА ФАКУЛТЕТ

Студенскиот парламент на факултетот може да формира комисиии со задача да информираат, проучуваат и да ги подготвуваат ставовите на Студентскиот парламент на факултетот⁶⁹. Според Статутот, секој парламент поединечно одлучува колку и какви комисиии ќе формира. Бројот на членови на овие комисиии не е определен со Статутот на СПУКМ. Членовите на комисиите се бираат од парламентот, на предлог на Претседателството. Непознато е какви сè комисиии постојат на матичните факултети во Скопје, ниту пак кои се членовите на овие тела. Воедно, членот не појаснува кого комисиите треба да информираат, ниту за каков вид информации се работи.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ НА УНИВЕРЗИТЕТ

Парламентот на Универзитетот е орган кои би требало да ги дискутира и предлага политики поврзани со студентските прашања на сите студенти на Универзитетот. Во склоп на Студентскиот парламент на Универзитетот како организација се разликуваат неколку тела: парламент на организацијата, претседател на СПУКМ, Претседателство на СПУКМ, комисиии при Студентскиот парламент на УКИМ. Во прилог ќе ја дискутираме правната рамка за секое тело и ќе биде приложена критика. Воедно, во овој дел ќе се осврнеме и на досегашната практика на функционирање на СПУКМ и ќе бидат презентирани податоци од досегашни истражувања на оваа тема.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ НА УНИВЕРЗИТЕТ

Сџруктура

Парламентот на УКИМ е тело кое го сочинуваат пратеници од студентските парламенти на матичните факултети. Секој студентски парламент на факултет мора да делегира барем по еден пратеник во Студентскиот парламент на Универзитетот. Имено, студентскиот парламент на факултетот од својот состав избира одреден број пратеници, пропорционално со бројот на запишани студенти на тој факултет во академската година на конституирањето на парламентот на Универзитетот. Така, на секои петстотини студенти на матичниот факултет се бира по еден пратеник. Факултетите кои имаат над две илјади студенти можат да делегираат максимум четири пратеници во парламентот на Универзитетот⁷⁰.

Нејасно е кој ги предлага пратениците за студентскиот парламент на Универзитетот.

Бројот на пратеници во ова тело мора да биде непарен, а Статутот не предвидува колкав треба да биде тој број. Според програмите за работа на Студентскиот парламент на Универзитетот^{71, 72} од изминатите години, познато е дека во последните два мандати, парламентот бил составен од шеесет и пет пратеници, кои добивале паричен надомест за присуството на седниците.

Според Статутот на СПУКМ, по делегирањето на пратеници од матичните факултети, бројот на преостанати пратенички места се пополнува од останатите студентски форми на самоорганизирање на Универзитетот и тоа по одлука која е донесена со 2/3 мнозинство од пратениците. Начинот на кои се селектира која студентска организација ќе биде поканета да земе учество во парламентот е по принципот „најмасовни и најактивни организации“. Мандатот на пратениците трае две години.

Надлежности и носење одлуки

Студентскиот парламент се состанува и заседава на седници, минимум шест пати годишно. Седниците ги свикнува претседателот на Студентскиот парламент на Универзитетот, а иницијатива за седница можат да поднесат 1/5 од пратениците во парламентот. На седниците може да присуствуваат со право на говор и претставници на Универзитетот, факултетите, како и претставници од други државни органи⁷³. Парламентот донесува одлуки преку принцип на гласање. Пред секое носење на одлуки предвидена е дискусија меѓу пратениците.

⁶⁹ Член 57, Статутот на СПУКМ, 2008

⁷⁰ Член 18, Статутот на СПУКМ, 2008

⁷¹ СПУКМ. СПУКМ, Програма за работа на СПУКИМ за период од 15.9.2009 до 14.9.2010 <http://izlez.mk/wp-content/uploads/2013/10/Programa-za-rabota-2009-2010.pdf>

⁷² СПУКМ. СПУКМ, Програма за работа на СПУКИМ за период од 15.9.2012 до 14.9.2013 <http://izlez.mk/wp-content/uploads/2013/10/Programa-za-rabota-2012-2013.pdf>

⁷³ Член 13, Деловник за работа на седниците на Студентскиот парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, 2008

Студентскиот парламент на Универзитетот го гласа највисокиот акт на организацијата, Статутот, со кој се уредуваат организацијата и работата на студентските тела. Меѓу другото, парламентот ги дискутира и ги гласа и останатите правни документи со кои подетално се уредуваат телата на студентската организација како правилник за избори на матични факултети и Универзитет, правилник за именување на пратеници во телата на Универзитетот, деловник за работа на одделни тела. Меѓу другото, Студентскиот парламент на Универзитетот е одговорен за распишување на избори за нови пратеници и претседател; одлучува за зачленување во странски организации и здруженија и одлучува за разрешување на Студентскиот парламент на факултетот. Меѓу надлежностите на Студентскиот парламент на Универзитетот е и носење одлуки за награди, пофалници и одликувања на истакнати членови на парламентот. Парламентот при СПУКМ ја следи работата на Претседателството на СПУКМ и има надлежност да го разреши истото во одредени случаи за кои ќе стане збор подоцна во оваа анализа. Исто, парламентот при СПУКМ дава согласност на Статут на СП на матичниот факултет.

Една од најважните задачи која ја има ова тело при СПУКМ е спроведување на конкурс за студентски правобранител на УКИМ и бирање на соодветни кандидати за оваа функција⁷⁴.

Пресџанок на мангаџи

Мандатот на пратениците на парламентот завршува по две години. Пратеникот може да поднесе оставка, која ја поднесува до претседателот на СПУКМ. Во овој случај, СП поднесува барање до матичниот факултет од каде пратеникот бил делегиран да делегира нов пратеник⁷⁵.

Според Статутот на СПУКМ, парламентот може да престане со работа доколку ова тело донесе таква одлука. Бидејќи не постои никакво објаснување на оваа постапка во правните документи на СПУКМ, претпоставка е дека оваа одлука се носи со просто мнозинство.

Наши соѕлегувања

СПУКМ предвидува учество на студенти од различни факултети во својот парламент. Сепак, во досегашната работа на СПУКМ не биле познати имињата на пратениците во ова тело. Така, студентите не се запознаени кои се претставниците кои ги носат одлуките во ова тело, вклучително и кои се оние кои одлучуваат кои студенти ќе бидат претставници во универзитетските тела на УКИМ.

Што се донесува до процедуралните одредби за делегирање на студенти од СП на матични факултети, ниту еден правен документ не определува кои всушност ги предлага студентите во СП на матичниот факултет за пратеници во Универзитетскиот парламент. Потребно е итно регулирање на ова прашање, особено поради проблематиката што избори за СП на матичните факултети не се одржуваат редовно, па непознато е како се конституира и самиот парламент на Универзитетот.

СПУКМ предвидува учество на други студентски форми на самоорганизирање во работата на парламентот по делегирањето на пратеници од СП на матичните факултети, но досега со ниеден акт не е регулирано што се мисли под терминот „форми на самоорганизирање“ ниту кои организации СПУКМ ги има повикано да учествуваат со свои пратеници, ниту колкав е бројот на претставници од други студентски организации во парламентот. Анализирајќи ги записниците^{76, 77} од седниците, се забележува дека во составот на парламентот не учествува ниту една друга организација и дека нема претставници од ниту едно здружение или иницијатива.

Понатаму, се забележува отстапување на минималниот број на седници на парламентот при Универзитетот и оној на СП на матичните факултети. Доколку направиме споредба со бројот на седници кои би требало да ги одржуваат парламентите на матичните факултети, се забележува голема разлика. Имено, потребно е уедначување и синхронизирање на бројот на состаноци на парламентите, како и временската разлика меѓу седниците.

⁷⁴ Сепак последната одлука за тоа кој ќе биде студентски правобранител ја има Универзитетскиот сенат, според член 342 од *Сџаџуџиџи* на УКИМ, 2008

⁷⁵ Член 11, *Деловник за работа на седници на Сџуденџиски џарламенџи џри УКИМ*, 2008

⁷⁶ СПУКМ, *Зайисник од седница на Сџуденџиски џарламенџи, седница одржана на 19 окџомври, 2012*

⁷⁷ СПУКМ, *Зайисник од седница на Сџуденџиски џарламенџи на Универзитетџиџиџи „Св. Кирил и Меџодуџи“; одржана на ген 19 јануари, 2011*

Предлог-решение е одржување најпрво на седници на парламенти на матичните факултети, а потоа седница на Студентскиот парламент при Универзитетот, со цел пренесување на ставовите од локалните единици пред пратениците од другите факултети. Воедно, во случај на заеднички проблем, би било добредојдено доколку тематиката претходно е дискутирана во парламентот на матичниот факултет, а потоа заеднички со останатите делегати од другите матични факултети.

СПУКМ дозволува присуство на претставници на Универзитетот и претставници од државни органи вклучени во процесот на високото образование во Македонија, но ги изоставува студентите на Универзитетот како најважните субјекти во студентското организирање. Во ниеден од документите не е предвидена можност тие, или пак претставници на студентски организации или иницијативи, да одржат говор пред пратениците во парламентот или да постават прашање на дневниот ред. Во ниту еден член не се споменуваат останатите студенти кои не се членови на оваа студентска организација, што го зацврстува општиот став дека студентските парламенти, иако треба да претставуваат тело на сите студенти на Универзитетот, претставуваат организација која е затворена за пошироката студентска јавност.

Од записниците со кои располагаме, забележливо е дека одлуките на седниците досега се носат едногласно, без претходно развивање на дискусија. Воедно, забележливо е дека пратениците ги изложуваат локалните проблеми од матичните факултети и дека не постои посериозна дискусија за пошироки студентски теми како Законот за високото образование, корупција во високото образование, информирање на студентите за нивните права и заштита на истите, реновирање на студентските домови, дискриминација во високото образование, поддршка на студентски иницијативи.

Што се однесува до престанок на работата на парламентот, нејасно е кој може да предложи носење на ваква одлука и под какви услови може да се бара распуштање на парламентот.

ПРЕТСЕДАТЕЛ НА СПУКМ

Претседателот на парламентот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје го претставува и застапува парламентот.

Избор на претседател на СПУКМ

Претседателот го бираат студентите на УКИМ на тајни и непосредни избори кои се одржуваат на секои две години, во октомври⁷⁸. Изборите може да се одржат и друг месец, доколку актуелниот претседател поднесе барање за тоа до парламентот, кој треба да го изгласа предлогот со 2/3 мнозинство. Право да се кандидира за претседател на Студентскиот парламент на УКИМ има секој редовен студент на овој Универзитет кој има завршено четврти семестар, и нема повеќе од дваесет и четири години. Статутот предвидува кандидатот да биде член на СПУКМ минимум две години пред да биде избран за претседател. Воедно, кандидатот треба да приложи пополнет образец во кој ги споделува своите лични информации, потврда за редовен студент од својот матичен факултет и изјава дека не е член на политичка партија. Кандидатот треба да поднесе и поддржана кандидатура од минимум три илјади студенти на УКИМ, или минимум пет факултети, или да има поддршка од една третина од вкупниот број на пратеници од СПУКМ. За регуларноста на изборниот процес се грижи Изборна комисија на Универзитетот, како и изборните комисии при факултетите⁷⁹.

За претседател на СПУКМ е избран оној кандидат со најголем број гласови од страна на студентите. Изборната комисија е обврзана најдоцна во рок од 48 часа од затворањето на гласачките кутии, јавно да го објави резултатот. По ова, избраниот претседател е должен да свика конститутивна седница по објавата.

Изборите се финансираат од Буџетот на СПУКМ, од СП на факултетот, Универзитетот и факултетите⁸⁰.

⁷⁸ Член 30, *Сџаџуџ* на УКИМ, 2011

⁷⁹ За начинот на конституирање на изборните комисии при факултетите види дел: *Избори за пратеници во Сџуденџски парламент и при факултетите*

⁸⁰ Член 32, *Правилник за спроведување на сџуденџски избори на УКИМ и факултетите* членки на УКИМ, 2008 година

Надлежности и носење одлуки

Претседателот е одговорен за свикување и раководење со седниците на парламентот; ги предлага членовите на Претседателството на парламентот; одлучува за располагање на средствата на парламентот според финансискиот план; склучува договори во име на парламентот; назначува заменик-претседател во отсуство, како и ново Претседателство во случај на распуштање на Претседателството. Претседателот на СПУКМ е член на Ректорската управа на Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ – Скопје.

Претседателот треба да се грижи за јавноста на работата на СПУКМ и тој е еден од овластените лица во оваа организација да дава изјави во јавност ⁸¹.

Пресџанок на мандај

Мандатот на претседателот завршува по две години од неговото впишување во Централниот регистар. Веќе еднаш избраниот претседател нема право на повторно кандидирање.

Пратениците во парламентот може да поведат постапка за утврдување на одговорност на претседателот на СПУКМ. За одговорноста повторно одлучува парламентот, со 2/3 мнозинство од гласовите. Документите на СПУКМ не ја предвидуваат можноста претседателот да даде оставка. Така, непознато е што би се случило доколку претседателот на СПУКМ го стори тоа и како би се избрал в.д. претседател.

Наши согледувања

Според досегашната работа на СПУКМ, претседателот на оваа организација е доминантната фигура во јавноста. Така, СПУКМ најчесто е претставен преку претседателот, додека останатите членови/ пратеници остануваат во сенка.

Најголемата проблематика која се јавува при изборот на претседател на СПУКМ се критериумите за кандидирање за оваа функција, кои сметаме дека се ограничувачки и ја загрозуваат можноста сите студенти на УКИМ да учествуваат како кандидати на изборите за претседател. Најпрво, постои превисок праг на потребни потписи од студенти доколку едно лице сака да се кандидира. Иако не можеме да се повикаме на конкретна формула што би требало да се примени на овие избори, ќе направиме споредба со предложување на кандидат за претседател на Р Македонија. Така, да се даде поддршка за кандидатура за претседател, потребни се 10 000 гласови⁸², што претставува 0,06 % од 1 800 000 граѓани со право на глас (за пратеник во Собранието на Р Македонија бројот изнесува само 1000 потписи).

Во просек, во изминативе години на УКИМ студирале 28 000 студенти секоја година. Применувајќи го соодносот кој е искористен за поддршка на кандидат за претседател на Р Македонија, тоа значи дека отприлика 170 студенти треба да дадат поддршка за кандидатура. Така, сметаме дека собирање на 3000 потписи е арбитарна и нереално поставена бројка и служи за ограничување на пристапот до пасивното избирачко право на студентот и намалување на конкуренцијата. Досега, во практиката кандидатите најчесто се одлучуваат за кандидатура врз основа на поддршка од матични факултети или претставници во Парламентот. Голем дел од кандидатите не успеале ни на денот на гласање да соберат повеќе од 3000 гласови. Тоа зборува за недостатокот на легитимитет и поддршка меѓу студентите за кандидатите.

Исто, не е дефинирано дали Изборната комисија му обезбедува на кандидатот листа на оние кои имаат право да дадат поддршка на кандидатот, со цел да се отстрани можноста за злоупотреба. Понатаму, во однос на условот за каидирање поврзан со бројот на години кои мора тој да ги помине како член на СПУКМ, очигледно е дека со постоење на ваков тип на ограничување се стеснува кругот на студенти кои можат да го применат своето пасивно избирачко право.

⁸¹ Повеќе за јавноста на работењето на СПУКМ види дел: **Транспарентноста на СПУКМ**

⁸² Изборен законик на Р Македонија, „Службен весник на Република Македонија“ бр.40/ 2006 http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/Izboren_zakonik0.pdf

Практично, се применува дискриминација кон оние студенти кои не членуваат во СП во однос на кандидатурата, додека на сите студенти им е дозволено да го искористат активното право на глас. Како што веќе беше напоменато, Статутот на СПУКМ во ни една одредба не дава дефиниција за тоа кој се смета за член на СПУКМ. И во поглед на поддржувањето на кандидат за претседател од 1/3 од пратениците на парламентот на СПУКМ, постои забелешка. Така, листите на пратениците во СПУКМ не се достапни за студентите. Досега оваа организација на ниту еден начин не ги информирала студентите при УКИМ за тоа кои се оние кои седат во парламентот на СПУКМ. Ова правило ги ограничува студентите кои не се инволвирани директно во организацијата на СПУКМ и кои не добиваат никакви информации за пратениците во СПУКМ, да се здобијат со кандидатски статус за претседател на овој начин.

Проблем кој се јавува во правните документи на СПУКМ во врска со дефинирање на прашањата околу претседателот на СПУКМ е веќе изнесената проблематика: непостоењето на праг на излезност на изборите води до пасивност на кандидатите и недостаток од сериозен ангажман за задоволување на вистинските потреби на студентите и презентирање на квалитетна програма за работа. Воедно, ова претставува основа за спорење на легитимноста на избраниот кандидат. Сликвито, доколку само 10 студенти излезат на избори, од кои 5 би гласале за еден кандидат, 4 за друг, а 1 ливче би било неважечко, сепак првиот кандидат ги добива изборите. Иако со години студентските здруженија и иницијативи алармираат за внесување на член во изборниот правилник со кој би се регулирало ова прашање, сепак нема никакви промени во изборниот систем.

Во практиката, изборите за претседател на СПУКМ отсекогаш биле контроверзни и исполнети со нерегуларности. Податоци за истите се обезбедуваат само преку објавите во медиумите⁸³, затоа што СПУКМ, т.е. Изборната комисија на Универзитетот досега официјално нема објавено ниту еден записник, ниту извештај за текот на изборите на матичните факултети.

Така, во 2002 година, полицијата приведува неколку лица кои се обидуваат да ги искршат гласачките кутии во просториите на СПУКМ (тогашниот ССУКМ). Во исто време, се губат неколку гласачки кутии, а членовите на Изборната комисија пријавиле дека им биле упатувани закани по животот доколку не објават победа за еден од кандидатите⁸⁴. Истата година, изборите за претседател се прогласуваат за неважечки на осум факултети, со одлука на Изборната комисија која забележала низа нерегуларности⁸⁵. Оваа година, СПУКМ одреден период има два претседатели, кои спорат кој е вистинскиот победник на изборите, а двата кандидати поведуваат судски спорови со цел разрешување на случајот⁸⁶. Во 2004 година, медиумите пишуваат дека еден од кандидатите фалсификувал печат на матичен факултет како поддршка за својата кандидатура. Сепак, кандидатот не е дисквалификуван од страна на Изборната комисија. По прогласувањето на победникот на изборите, Собранието не го верификува мандатот на претседателот, поради тоа што на конститутивната седница не присуствувале доволен број пратеници⁸⁷. Во 2007 година, медиумите објавуваат „полнење на кутии, еден студент гласал за уште пет негови колеги, лобирање и притисоци за глас повеќе за еден од кандидатите – со пораки преку мобилен или лепење плакати на избирачките места, прекинато е гласањето на дел од факултетите“⁸⁸.

⁸³ Електронски архивирани записи за написи во дневни весници се достапни од 1998 година

⁸⁴ Јовановиќ, Радмила и Вељановска, Даниела, „Рекетари сакале да ги искршат гласачките кутии“, *Дневник*, 30 март, 2002 <http://star.dnevnik.com.mk/default.aspx?pbroj=1814&stID=849>

⁸⁵ Горѓевиќ, Жаклина, „Студентските избори понижени на осум факултети“, *Утрински весник*, 16 октомври, 2006 <http://star.utrinski.com.mk/?pBroj=833&stID=6871&pR=2>

⁸⁶ Фотиновска, Р. „Студентите бараат распишување на нови избори“, *Весџ*, 28 октомври, 2002 година <http://star.vest.com.mk/default.asp?id=51630&idg=3&idb=691&rubrika=Makedonija>

⁸⁷ Автор: непознат, „Давчевски 'падна' на студентското собрание“, *Дневник*, 18 ноември, 2004 година <http://star.dnevnik.com.mk/?pBroj=2612&stID=43767>

⁸⁸ Автор: непознат „Полнење кутии и повеќекратно гласање на студентски избори“, *Телевизија А1*, 28 февруари, 2007 <http://bit.ly/ZqVuyX>

За време на изборите, уапсен е претседателот на Изборната комисија поради претходно сторено кривично дело обид за убиство⁸⁹. По пуштањето на слобода, тој е киднапиран, па пуштен на слобода⁹⁰. На овие избори се прегласува на неколку факултети поради забележани нерегуларности. Наредните циклуси на студентски избори (2009/2012 год.) поминуваат помирно од претходните, без поголеми инциденти. Сепак, во 2012 година, Изборната комисија објавува правилник за избори составен врз непостоечки член во Статутот на УКИМ⁹¹. Истата година, студенти од МОФ ги мониторираа изборите на матичните факултети и забележаа низа нерегуларности како задоцнето отворање на гласачки места, непостоење на избирачки список, повеќекратно гласање, довикување на студентите да гласаат за одредени кандидати, присуство на неовластени лица итн. Забележително е дека двајца претседатели не го почитуваат предвиденото времетраење на мандатот и го продолжуваат својот мандат за сериозно долг временски период.

Еден од најголемите проблеми кој се јавува на досегашните студентски избори е дека излезноста за гласање е на многу ниско ниво. Така, процентот на излезност се движи околу 10 % од вкупниот број на студенти на УКИМ, што го поттикнува прашањето колку претседателите на СПУКМ се легитимни претставници на студентите на УКИМ.

Според истражувањата од 2014, студентите на УКИМ генерално не знаат кој е нивни претседател, т.е. Претседател на СПУКМ. Така, 69% од испитаниците одговориле дека не знаат кое е името на Претседател на СПУКМ. Само 22% од студентите го препознаваат името на Претседателот на СПУКМ во 2014 година во прашалникот. Студентите не се запознаени и со процедурите за студентските избори, па така не знаат на колкав временски период се одржуваат изборите. Дури 76,6% од студентите на УКИМ одговараат дека не знаат на колкав временски период се одржуваат избори за студентски Претседател на УКИМ. Само 2% од испитаниците знаат дека изборите се одржуваат на секои две години⁹².

ПРЕТСЕДАТЕЛСТВО НА СПУКМ

Претседателството на парламентот при Универзитетот е извршното тело на СПУКМ. Се работи за орган кој ги спроведува одлуките на парламентот, но и кој носи важни акти и одлуки во поглед на работењето на организацијата и студентското организирање на УКИМ.

Структура

Членовите на Претседателството на СПУКМ ги предложува претседателот на парламентот. Имено, секој претседател, откако ќе биде изгласан, на првата седница од почнувањето на неговиот мандат, предлага тим на свои соработници со кои ќе работи во текот на наредните две години. За разлика од точно познатиот број членови на претседателството на парламентот на факултетот, овде тоа не е случај. Правните документи на СПУКМ не предвидуваат колку членови брои ова тело⁹³. Претседателот на СПУКМ е член на ова тело и заседава со седниците. Од редот на Претседателството, се бираат три потпретседатели на СПУКМ.

Надлежности и носење одлуки

Претседателството оддржува седници по потреба⁹⁴. Седниците ги свикува претседателот на парламентот. Надлежност на Претседателството е донесување на годишни програми за работа; правилници на СПУКМ; донесува одлуки за награди, пофалници и признанија на истакнати членови, активисти и поддржувачи на Студентскиот парламент;

⁸⁹ Автор: непознат, „Претседателот на студентската изборна комисија обвинет за обид за убиство“, *Телевизија А1*, 1 март, 2007 <http://bit.ly/1nJWWHI>

⁹⁰ Јовановска, Билјана, „Тажен циркус со изборот на студентски лидер“, *Утрински весник*, 2 март, 2007 <http://www.utrinski.mk/?ItemID=133BF479990CFB49B28C5A1B3C200836>

⁹¹ Автор: непознат, „Изборниот правилник на СПУКМ почива врз непостоечки членови од Статутот на УКИМ“, 10 октомври, 2012 година <http://www.radiomof.mk/spukm-part-2-ovoj-pat-go-barame-chlenot-392-i-395/>

⁹² Живковиќ А., „Истражување за перцепцијата на студентите на УКИМ за студентското организирање“, (работна верзија). ФЕС, 2014

⁹³ Од достапните записници, се согледува дека последното претседателство на СПУКМ (2012-2014 година) броело дваесет и два членови. Види: СПУКМ, *Зайисник од седница на Сшуденски парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, одржана на 19 октомври, 2012;*

⁹⁴ Член 5, *Деловник за работа на Претседателството на Сшуденски парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, 2008*

одлучува за службени патувања во странство; предлага претседатели на комисији на парламент; поднесува финансиски извештај до Парламентот; ги подготвува седниците на Студентскиот парламент.

Надлежност на Претседателството е и раководење со финансиите на СПУКМ. Оваа одредба остава простор за арбитрано свикување на средби на ова тело, кое, како што напоменавме, носи важни одлуки во работата на претставничкото тело на студентите.

Претседателството одлучува со просто мнозинство, што значи дека повеќе од половина членови на Претседателството треба да гласаат за одреден предлог, за тој да биде усвоен. Претседателството може да остварува контакти со претставници на други студентски и младински невладини организации заради преземање на заеднички активности и решавање на одредени прашања⁹⁵.

Завршување на мандат на членови на Претседателството при СПУКМ

Мандатот на членовите на Претседателството трае две години. Член на Претседателството на СПУКМ може да поднесе оставка. Во овој случај, Претседателството е одговорно да определи вршител на должноста, се додека не се избере нов член на негово место. Претседателството како орган одговара за својата работа пред парламентот на СПУКМ и може да биде разрешено од пратениците во парламентот. Претседателот на СПУКМ или 20 % од пратениците на СПУКМ можат да поднесат предлог за разрешување на член на Претседателството. Статутот, а ни останатите правни документи не предвидуваат критериуми за поведување на ваква постапка. Позната е само една специфика по однос на ова прашање, а тоа е дека Претседателството се разрешува во случај кога мнозинството од пратениците во парламентот на СПУКМ нема да го прифатат финансискиот извештај за тековната година.

Наши согледувања

Како што веќе беше презентирано погоре, Претседателството се состанува на седници по потреба. Со оглед на сериозноста на задачите кои ова тело ги има, нејасно е зошто ова тело нема обврска за одржување на редовни седници. Понатаму, правните документи не предвидуваат можност пратеник или група пратеници да свикаат седница на Претседателството, туку оваа можност ја има само претседателот на СПУКМ. Така, оставено е на волјата на претседателот на парламентот да свика седница на Претседателството, наместо да постои план за фиксни средби со што се овозможува квалитет во нивната работа. Воедно, непознато е колку пати во текот на една година се сретнувале досегашните претседателства, бидејќи за работата на ова тело малку се знае.

Изминатите години воопшто на студентската јавност не ѝ беа познати членовите на Претседателството на СПУКМ. Во последниот мандат на претставничкото тело (2012–2014 година), на веб-страницата на Студентскиот парламент беа објавени имињата на членовите на претседателството. Сепак, доколку се направи споредба со записникот⁹⁶ во кој е забележано гласањето на новото Претседателство во 2012 година, забележителна е разликата во имињата на членовите на овој орган, со што се наметнува прашањето кој вистински членува во ова тело и кои се студентите кои ги носат одлуките за трошење на студентските финансиски средства или пак за патувањата на претставници на СПУКМ во странство.

Деловникот за работа на Претседателството предвидува можност за соработка со други студентски и младински невладини организации, но досега не е познато дали Претседателството на сите досегашни состави на Студентскиот парламент било во контакт со ваков вид организации и иницијативи и од каква природа биле овие соработки. Според единствениот извештај⁹⁷ за работа кој СПУКМ го има презентирано во јавност, забележително е дека последното Претседателство на парламентот, како и СПУКМ како организација нема соработувано со ни една младинска или студентска организација при изведување на своите активности.

⁹⁵ Член 8, Деловник за работа на Претседателството на Студентскиот парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, 2008

⁹⁶ СПУКМ, Записник од седница на Студентскиот парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, одржана на 19 октомври, 2012

⁹⁷ СПУКМ, Извештај за работата на СПУКМ во периодот од 20.10.2012 до 31.12.2013

[http://www.spukm.org.mk/sites/default/files/%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98\(1\).pdf](http://www.spukm.org.mk/sites/default/files/%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98(1).pdf)

Во поглед на прашањето за прекин на работата на Претседателството, недостасуваат критериуми како ќе се одлучува дека Претседателството треба да биде распуштено и да биде одбрано ново. Вака поставената одредба остава доволен простор за манипулација со членовите во ова тело, но и ја загрозува континуираноста во процесот на работење.

КОМИСИИ ВО СКЛОП НА СПУКМ

СПУКМ основа комисиии со задача да информираат, проучуваат и да ги подготвуваат ставовите на СПУКМ.

Структура

Членовите на Комисиите ги гласа Претседателството на парламентот, на предлог на претседателот на СПУКМ. Секоја комисија има свој претседател, кој е одговорен за работата на комисијата и кој има обврска за поднесување извештаи за работата на телото.

Не е предвиден бројот на членови на комисиите во склоп на СПУКМ.

Статутот на СПУКМ предвидува формирање комисиии за: образование и наука; студентски стандард; меѓународна соработка; нормативна дејност; соработка со невладини организации; култура; спорт; односи со јавност и маркетинг; финансии; екологија. Овие комисиии се пандан на комисиите во склоп на УКИМ.

Носење одлуки и надлежности

Поважните документи не предвидуваат поточно какви задолженија имаат комисиите на Студентскиот парламент, освен дека тие ги разгледуваат барањата и предлозите за носење на правни акти и проекти кои ги поднесува Претседателството, Студентскиот парламент на Универзитетот и одделните матични факултети. По разгледувањето на предлозите, тие доставуваат мислење до парламентот.

Прекин на работата на комисиите

Правните документи не одредуваат колку време еден пратеник може да биде член на комисија. Исто, не е предвидено како може да се менуваат членовите на комисиите и под кои услови.

Наши софледувања

Во досегашната практика е забележливо мало учество на комисиите во работата на СПУКМ. Воедно, непознато е дали овие комисиии навистина се формираат и каков е начинот на нивната работа. Непознати се имињата на членовите и претседателите на комисиите во изминативе години. Само во последниот мандат на СПУКМ беа објавени имињата на претседателите на комисиите. Забележливо е отстапување⁹⁸ од статутарно предвидените комисиии кои СПУКМ треба да ги формира.

Воедно, забележлива е разлика во процесот на бирање на членовите на комисиите во парламентите на матичните факултети и оние на ниво на Универзитет. Како што беше претходно образложено, членовите на комисиите во рамките на факултетите ги предлага Претседателството на парламентот на факултетот или некој пратеник, а ги гласа Парламентот на матичниот факултет. Кај комисиите во парламентот на Универзитетот, предлогот за членови го поднесува претседателот на СПУКМ, а Претседателството носи одлука за тоа кои кандидати ќе бидат членови на комисиите. Тука постои можност самите членови на Претседателството да се изгласаат за претседатели или членови на комисиите, со што ги ограничуваат останатите пратеници да учествуваат во работата на овие тела. Ова всушност се случува во актуелното раководство на СПУКМ, па така шест од девет претседатели на комисиии на СПУКМ се истовремено членови на Претседателството на СПУКМ.

⁹⁸ СПУКМ. „Членови во комисиии на УКИМ од страна на студентите“

Во актуелното раководство на СПУКМ (2012–2014), формирани се комисиии за: настава, соработка со универзитети во земјата и во странство, издавачка дејност, спорт и култура, нормативна дејност, информатичка технологија, студентски стандард, евалуација, студентски жалби.

Така, недостига формирање на комисиии за образование и наука, соработка со НВО, односи со јавност и маркетинг, финансии, екологија. <http://www.spukm.org.mk/mk/node/12>

Потребно е усогласување на одредбите за тоа како се бираат членовите на комисиите. Имено, Претседателството како извршен орган не би требало да биде надлежно за гласање на членовите на комисиите, бидејќи се јавува опасноста од монополизација на ова тело врз работата на целото студентско претставничко тело. За потсетување, претседателот на СПУКМ ги предлага членовите на Претседателството и самиот е член на ова тело. Тука се јавува опасноста од корумпирање на севкупната организација и зависност од една личност – претседателот, кој ги предлага членовите на Претседателството и, според досегашните состојби во студентското организирање, има доминантна позиција во носењето на одлуките во телата на СПУКМ.

СОВЕТ НА СТАНАРИ ВО СТУДЕНТСКИ ДОМ

Според Законот за студентски стандард, во секој студентски дом се формира совет на станари кој е составен од студенти кои престојуваат во тој дом. Така, Законот за студентски стандард предвидува дека овие совети ќе бидат формирани од претставници на студентите. Законот за високото образование не предвидува никакви одредби по ова прашање. Иако изрично не е предвидено кој е одговорен за креирање на овие совети, од Статутот на СПУКМ се согледува дека оваа организација формира совет на станари во секој студентски дом во Скопје. Одредбите за советите на станари се додадени во Статутот на СПУКМ со последната измена во 2011 година.

Сѝрукѝура

Советот на станари брои седум до петнаесет членови, во зависност од големината на студентскиот дом. Во Советот, покрај студенти, членуваат и двајца вработени од студентскиот дом. Советот е составен од претседател, потпретседател и членови на комисији на студентски домови. Статутот не предвидува како се одлучува кој ќе биде претседател или пак член на комисија.

Избор на членови на советѝ на сѝанари

Советот на станари се бира на избори. Процесот за одржување на избори за членови во Советот на станари има неколку фази. Претседателот на СПУКМ му предлага на Претседателството носење на одлука за распишување на избори на совет на станари. Понатаму, Студентскиот парламент при УКИМ, повторно на предлог на претседателот на УКИМ, бира изборна комисија за секој студентски дом. Комисијата ја сочинува претседател и двајца членови. Она што е интересно да се забележи е дека кандидатите овде се пријавуваат на избори во тимови. Секој тим при поднесување на кандидатурата треба да поднесе програма за работа на Советот на станари. Изборите се одржуваат секоја година во месеците октомври–ноември⁹⁹. Мандатот на Советот на станари трае една година, со можност за уште еден реизбор. По одржувањето на изборите, изборната комисија поднесува записник до претседателот на СПУКМ, кој ги верификува мандатите на членовите на комисијата.

Надлежносѝ и носење на одлуки

Според Статутот на СПУКМ, надлежности на Советот на станари се грижат за културно-забавниот живот на студентите, грижа за спортскиот живот на студентите, испраќање на извештај за работа на Советот на секои три месеци и со по еден претставник учество во сите комисији на студентските домови¹⁰⁰. Од друга страна, Законот за студентски стандард предвидува сосема поинакви надлежности на Советот на станари, па така овој правен акт предвидува дека Советот ќе разгледува прашања и ќе дава мислења за подобрување на животот и работата на студентите во студентскиот дом; соработува со директорот и со другите вработени во студентскиот дом; врши други работи од интерес за престојот на студентите во домот.¹⁰¹

Пресѝанок на работѝа

Советот на станари престанува¹⁰² со својата работа во случаи на трајна спреченост на претседателот на Советот да ја извршува својата функција; доколку претседателот поднесе оставка, или доколку извештаите за работа на Советот не бидат изгласани од Студентскиот парламент на Универзитетот. Во случај на престанок на работа на Советот, претседателот на СПУКМ назначува в.д. Совет сѝ до одржувањето на нови избори. Откажување од статусот член во советот на станари не е предвидено во Статутот на СПУКМ.

⁹⁹ Член 60, Сѝаѝуѝ на СПУКМ, 2011

¹⁰⁰ Член 62, Сѝаѝуѝ на СПУКМ, 2011

¹⁰¹ Член 44, Закон за сѝуденѝски сѝандард, 2013 година

¹⁰² Член 62, Сѝаѝуѝ на СПУКМ, 2011

Наши соѕлегувања

Законот за студентски стандард предвидува дека Советите на станари во домовите треба да бидат составени од претставници на студентите. Ниту во овој закон, ниту во Законот за високото образование не е наведено дека надлежност за ова прашање има СПУКМ, ниту пак дека мониторинг на работата треба да извршува оваа организација. Така, СПУКМ без законска основа ја презема одговорноста да создаде вакви совети во студентските домови. Потребна е итна интервенција од Министерството за образование, како и УКИМ, за спречување на оваа појава.

62

Советот на станари би требало да претставува тело кое ќе се грижи за подобрување на условите за живеење во студентскиот дом. Членовите се оние кои би требало да го пренесуваат општиот став на студентите во претставничкото тело на СПУКМ, како и да се грижат за барањата на студентите кои престојуваат во домот. Затоа потребно е усогласување на надлежностите кои ги има ова тело. Имено, Статутот на СПУКМ мора да биде проширен во насока на усогласување со Законот за студентски стандард, но и во смисла на предвидување посериозни задачи на ова тело со оглед на состојбата во студентските домови во Скопје, каде условите за живот на студентите се под основното ниво.

Воедно, задолжително е специфицирање на процедурата за бирање на членови на Советот: предвидување точно кој има право на глас на изборите за членови на Советот, критериуми за кандидирање на студент во Советот на станари, начинот на избор на функции во изгласаниот Совет (претседател, потпретседател, членови на комисији). Исто, потребно е дефинирање на задолженијата на погоре наведените функции.

Статутот мора да предвиди и праг на излезност на изборите, заради мотивирање на кандидатите да ја збогатуваат својата програма, како и мотивирање на кандидираните тимови да остваруваат контакт со студентите станари во домот. Воедно, изборите во домовите треба да ги поттикнат студентите да бидат поактивни на полето на студентското организирање.

Од друга страна, задолжително е и преиспитување на постапката за одржување на изборите. Нејасно е зошто претседателот треба да предложи членови на изборна комисија, наместо тие да се кандидираат од редовите на Студентскиот парламент. Со веќе постоечкото решение само се зацврстува ставот дека претседателот на СПУКМ, според овој модел, има доминантна улога во креирањето на составот на телата во рамките на СПУКМ, со што се загрозува плурализмот на ставови и мислења во студентското претставничко тело. Во поглед на ова прашање, спорно е и решението од Статутот на СПУКМ во кое се вели дека доколку Советот престане со работа, претседателот на СПУКМ ќе постави нов Совет сè до одржувањето на новите избори. Од ова произлегува дека Советот може да биде разрешен уште во првите месеци од своето работење и да се постави нов совет кој ќе биде по мера на претседателот на СПУКМ.

Во поглед на престанување на работата на Советот на станари, потребно е итно менување на членот со кој се предвидува запирање на работата на ова тело поради трајна спреченост или поднесување на оставка на претседателот на Советот на станари. Имено, нејасно е зошто е потребно менување на целото членство на Советот на станари, доколку претседателот замине од оваа функција. Со ова се нарушува континуитетот во работата на Советот и можно е менување на членовите кои вистински се залагаат за остварување на предвидената програма за работа. Исто, непознато е во кои случаи Студентскиот парламент на Универзитетот нема да ги изгласа извештаите на Советот, бидејќи Статутот во ниеден свој член не предвидува критериуми за оценување на документите кои треба да ги гласа.

Статутот мора да предвиди и јавност на документите и одлуките на Советот на станари пред, најпрво, студентите станари во домот, а понатаму и пред целата студентска и општа јавност.

СОВЕТ НА ИСХРАНА

Советот на исхрана е тело кое е составено од претставници од Советите на станари во студентските домови. Секој совет именува по еден член. Членовите имаат мандат од една година, со право на уште еден реизбор. Советот за исхрана треба да се грижи за подобрување на услугите за исхрана во студентските бифиња и ресторани¹⁰³. Статутот на СПУКМ не овозможува други информации за работата на овој совет. Затоа, потребно е проширување на членот од Статутот во насока на запишување на задолженијата на ова тело и задавање на надлежности, со оглед на долгогодишниот проблем кој се јавува со исхраната во студентските домови. Исто, потребно е дефинирање на структурата и начинот на избор на членовите на Советот на исхрана, како и начинот на одлучување и работа во ова тело. Непознато е со кого соработува Советот на исхрана и каква е поврзаноста со СПУКМ, но и со државните органи како Државен студентски центар, Министерство за образование и наука, Државен просветен инспекторат или Државната санитарна инспекција. Според информациите презентирани од Државниот завод за ревизија, до 2006 година не постоел Совет на исхрана.¹⁰⁴

ПРЕСТАНОК НА РАБОТА

Студентскиот парламент при УКИМ престанува со работа само доколку тоа се определи со Закон или Статут на Универзитетот. Овие документи немаат никакви одредби по ова прашање. По престанокот на работата на СПУКМ, имотот и другите права и приходи преминуваат во сопственост на УКИМ.

ФИНАНСИРАЊЕ

Финансирањето на СПУКМ е регулирано со Статутот на оваа организација. Законот за високо образование само во еден член го регулира ова прашање. Па така, според истиот, студентските парламенти ја уредуваат оваа област со посебен план за финансирање и сопствениот Статут. Законот за студентски стандард и Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје не ја уредуваат оваа област. СПУКМ за извршување на своите активности користи финансиски средства кои ги добива од различни извори. Така, според Статутот на СПУКМ, оваа организација се финансира од донации; буџетот на Република Македонија; провизија од органи, организации, заедници и други услуги; и други начини утврдени со Статут и Правилник.

ПЛАНИРАЊЕ

СПУКМ донесува годишен финансиски план за приходите и расходите на СПУКМ. Финансискиот план ги содржи приходите стекнати на погоренаведените начини и расходите за општествена активност, за плати на вработените, за заедничка потрошувачка на вработените, материјални трошоци за работа и други расходи сврзани со работата. За својата работа, начинот на финансирање на СП на матичните факултети е уреден со акт донесен од највисокиот орган на СП на Универзитетот, на предлот на СП на матичниот факултет. Претседателството на СПУКМ располага со средствата од финансискиот план. Во рамките на СПУКМ треба да постои и комисија за финансии¹⁰⁵.

УСВОЈУВАЊЕ НА ФИНАНСИСКИ ДОКУМЕНТИ

Надлежност на Парламентот на СПУКМ е да донесува финансиски план и да ја усвои завршната сметка на СПУКМ. Статутот не предвидува колкаво мнозинство е потребно за да се изгласаат овие документи. Доколку ја искористиме одредбата од Деловникот за работа на седниците на СПУКМ, каде се вели дека сите одлуки се носат со мнозинство гласови од присутните пратеници, доколку бројот на присутни пратеници не е под 1/3 од вкупниот број на пратеници во парламентот, заклучуваме дека за изгласување на финансиските документи на СПУКМ не се бара специфично мнозинство.

¹⁰³ Член 64, *Сшайшуи* на СПУКМ, 2011

¹⁰⁴ Државен завод за ревизија, *Конечен извештај на овластен државен ревизор бр. 09-149/10, 3 август, 2009*

¹⁰⁵ Член 36, *Сшайшуи* на СПУКМ, 2011

Претседателството на СП на Универзитетот одлучува за располагање со средствата во рамките на финансискиот план и донесува одлуки за набавка и отуѓување на основните средства. Од друга страна, едно од задолженијата на претседателот е одлучување за располагање со средствата во рамките на финансискиот план, во висина што ќе ја определи СПУКМ. Истиот принцип на одлучување за располагање со средствата е применет кај СП на матичните факултети – Претседателството ја има надлежноста за одлучување по ова прашање.

МОНИТОРИНГ И РЕВИЗИЈА

СПУКМ поднесува финансиски извештај пред своите членови најмалку еднаш годишно¹⁰⁶. Како што веќе беше наведено, Парламентот на СПУКМ е телото кое го донесува финансискиот план и завршната сметка на СПУКМ. Ова тело ја следи и материјално-финансиската состојба на СПУКМ меѓу две седници.

Од друга страна, во случај на неизгласување на финансискиот извештај на Претседателството за тековната година, парламентот може да го разреши ова тело.

СПУКМ подлежи и на надворешен мониторинг за своето финансиско работење. СПУКМ е здружение на граѓани според уписот во Централниот регистар. Така, според Законот за здруженија и фондации, секое здружение на граѓани има обврска да ги објавува своите финансиски извештаи на својата веб-страница или на друг начин да ги направи јавно достапни овие документи¹⁰⁷.

Наши соѕлегувања

Пред да ги анализираме процедуралните одредби во правните документи на СПУКМ, мораме да предупредиме дека СПУКМ директно го прекршува Законот за здруженија и фондации со тоа што не ги објавува своите финансиски извештаи на својата веб-страница, ниту на друг начин ги прави достапни. Сметаме дека е потребна итна интервенција од државните органи кои се надлежни во оваа област, бидејќи оваа организација од своето постоење нема објавено ниту еден финансиски извештај.

Анализирајќи ги наведените одредби од документите на СПУКМ, забележлива е конфузност на системот за финансирање на СПУКМ. Најпрво, нејасно е кој го изработува и предлага годишниот буџет на претставничкото тело. Понатаму, не е наведено со колкаво мнозинство е потребно да биде изгласан годишниот финансискиот план или завршната сметка, од страна на парламентот на Универзитетот. Доколку ја примениме одредбата дека одлуките на парламентот се носат со мнозинство гласови од присутните пратеници, се заклучува дека прашањата за финансии можат да се гласаат и доколку присуствуваат многу мал број пратеници.

Ова претставува голем недостаток, затоа што вака поставената одредба остава простор за манипулации со финансиските средства од мала група пратеници или пак членови на СПУКМ. Правните документи не предвидуваат ниту расправа за планирање на средствата за идната академска година, ниту консултации со останати студентски организации и иницијативи или субјекти од високообразовниот процес (Министерството за образование и раководството на Универзитетот).

Од друга страна, се забележува дека Претседателството и претседателот на СПУКМ имаат надлежности кои се преклопуваат кога се работи за одлучување за трошење на средствата во рамките на финансискиот план. Да напоменеме, претседателот на СПУКМ, по автоматизам е и член на Претседателството на СПУКМ, ги предлага членовите на Претседателството и раководи со ова тело. Оттука се наметнува прашањето кој навистина има моќ на одлучување за начинот на трошење на финансии на СПУКМ.

¹⁰⁶ Член 16, *СџаШуџи* на СПУКМ, 2011

¹⁰⁷ Член 53, *Закон за здруженија и фондации*, „Службен весник на Република Македонија“ бр.52/2010
<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/623772ADC92FEE42A1DB496E1E190648.pdf>

Воедно, нејасно е зошто претседателот на СПУКМ има посебни финансиски средства со кои тој лично располага, од Претседателството со кое тој раководи, и за која намена е дозволено да ги користи. Статутот и останатите правни документи не предвидуваат обврска за претседателот на СПУКМ да поднесува финансиски извештаи до парламентот, ниту пак е предвидена можност за разрешување доколку претседателот неправилно ги троши средствата. Статутот не предвидува критериуми според кои треба да се врши планирањето на средствата, ниту пак предвидува уредување на ова прашање со други акти. Овие решенија сериозно го доведуваат во прашање начинот на кој студентските законски претставници располагаат со финансиите доделени од Буџетот на Република Македонија, Универзитетот „Св. Кирил И Методиј“ – Скопје и студентите на УКИМ.

Кога се разгледуваат одредбите за другите тела на СПУКМ, Статутот и другите правни акти не нудат подетални решенија за трошење на финансиите. Имено, поради недостаток од одредби кои го регулираат ова прашање, како и објавени правни акти, непознато е како се финансираат студентските парламенти на факултетите при УКИМ, односно како ги добиваат паричните средства. Исто, непознато е каква е улогата на Комисијата за финансии во СПУКМ. Анализирајќи ја веб-страницата на СПУКМ каде се објавени имињата на претседателите¹⁰⁸ на комисиии на последното раководство на оваа организација (2012–2014 г.), се забележува дека оваа комисија не е формирана воопшто, што е во спротивност со Статутот на СПУКМ.

Најголемата забелешка во врска со правните акти на СПУКМ е дека тие не предвидуваат обврска за објавување на финансиските планови и извештаи. Проблематично е што ни Законот за високо образование, ни Статутот на УКИМ не промовираат вакви одредби.

Во практиката, многу малку се знае на кој начин се финансира СПУКМ од почетокот на своето основање. Сепак, во оваа анализа се обидовме да ги анализираме достапните податоци и да дадеме свое мислење за нив. Она што е познато е дека СПУКМ директно се финансира од самиот Универзитет. Така Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје секоја година објавува Конкурс за упис на студенти на матичните факултети членки на Универзитетот, каде го дефинира бројот на слободни места на секој факултет, условите за упис на факултетите и давачките за школарина и дополнителните давачки за секој факултет. Така, студентите при уписот уплаќаат школарина која е различна за посебни категории студенти, па така се разликуваат студенти чии студии се финансирани од државата и студенти кои студираат со кофинансирање на своите студии. Студентите од втората категорија ги исполнуваат условите за студирање, но поради ограничените места за студирање зададени во Конкурсот за упис на студенти, не можат да бидат дел од квотата финансирана од државата. Покрај потребните документи за упис, студентите поднесуваат и потврда за уплатени 750 денари за информативни, информатички, културни и спортски активности на студентите на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, со назнака ИИКСА на УКИМ^{109, 110}.

До 2010 година, уплаќањето на членарина во СПУКМ е услов за упис на факултет и е задолжителна за сите студенти на матичните факултети на УКИМ. Членарината до 2011 година е главниот финансиски приход преку кој СПУКМ (тогашниот Сојуз на студенти на УКИМ) ги финансира своите активности. Иако членарината е задолжителна за сите студенти, тогашниот ССУКМ нема објавено финансиски извештаи како се трошат студентските пари. По поднесената претставка до Уставниот суд од страна на студентската иницијатива Слободен индекс во врска со противуставноста на давачките за членарина во ССУКМ, во смисла на повредување на правото на слободно здружување на граѓаните и примораност на студентите да членуваат во оваа организација како услов за упис на факултет, во текот на постапката пред Уставниот суд, ССУКМ носи одлука за укинување на задолжителното плаќање. Така, Уставниот суд ја прекинува постапката за оценување на уставноста на членарината во ССУКМ.

¹⁰⁸ СПУКМ. „Членови во комисиии на УКИМ од страна на студентите“

<http://www.spukm.org.mk/mk/node/12>

¹⁰⁹ УКИМ, Конкурс за зайишување *студенти на прв циклус студии на студентските програми на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје во учебната во 2013/2014 година*, мај, 2013

http://ukim.edu.mk/dokumenti_m/158_Konkurs%20za%20objavuvanje_I_ciklus.pdf

¹¹⁰ УКИМ, Конкурс за зайишување *студенти на прв циклус студии на студентските програми на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во учебната 2012/2013 година*, април, 2012

http://www.fakulteti.mk/Documents/pdf/157_Upatstvo-Konkurs-I_ciklus.pdf

Иако членарината не е задолжителна за студентите на УКИМ при упис на факултет, според Правилникот за распределба на средствата од ИИКСА донесени од Универзитетскиот сенат на УКИМ во 2009 година, СПУКМ ќе добива дваесет проценти од вкупно уплатените средства од студентите. Средства од ИИКСА добива и Студентското радио, кое е гласник на СПУКМ, во вредност од дваесет и пет проценти од уплатената ИИКСА до 2010 година, односно дваесет проценти од вкупно уплатените финансии за ИКСА по 2010 година¹¹¹. Според горенаведеното, секој студент при својот упис донира средства за работата на СПУКМ.

Во конкурсите за упис на студенти на УКИМ не е наведено како ќе се распоредуваат средствата од оваа давачка. Исто, никаде не е истакнато соопштение дека дел од финансииите од ИКСА ќе бидат донирани за студентските претставнички тела, а одлуките и правилниците за ова прашање не се објавени ниту на веб-страницата на УКИМ, ниту на онаа на СПУКМ. Статутот на УКИМ не наведува спецификации околу оваа давачка на студентите, ниту пак досега има објавено правен акт со кој се уредува намената на давачката.

Од интерните конкурси¹¹² кои ги објавува УКИМ во врска со финансирањето на културни манифестации и спортски активности на ниво на Универзитетот, може да се забележи дека Универзитетот ги спонзорира ваквите студентски проекти од ставката ИИКСА која ја уплаќаат студентите при уписот на факултет. Во конкурсот е наведено дека право на пријавување имаат сите универзитетски организации формирани согласно со закон, а прифатените активности ќе бидат координирани од СПУКМ. Со оваа напомена, Универзитетот ги ограничува останатите студентските организации да раководат самостојно со предложените проекти и ги обврзува да работат со СПУКМ, кои во досегашното работење имаат низок степен на колегијалност и вклученост на други студентски организации во својата работа. Со ова, Универзитетот ја зацврстува монополската позиција на СПУКМ во студентското организирање и не дава поддршка на идејата за плурализам во студентските претставнички тела. Дополнително, бидејќи Законот за високото образование не дефинира што се студентски или универзитетски организации¹¹³, нејасно е кои организации имаат право да конкурираат со свои проекти на овие конкурси.

АНАЛИЗА НА ПРОГРАМИТЕ ЗА РАБОТА НА СПУКМ ВО ПЕРИОДОТ 2009/10 И 2012/13 ГОДИНА

Досега во јавноста ретко се презентирани финансиски документи на СПУКМ. Во прилог е анализа на Програмата за користење на средствата кои се наменети за СПУКМ и Програмата за студентскиот правобранител на УКИМ за периодот од 2009/10 година¹¹⁴ и Програмата за користење на средствата кои се наменети за СПУКМ и Програмата за студентскиот правобранител на УКИМ за периодот од 2012–2013 година¹¹⁵, кои се единствените документи од овој тип што досега биле објавени¹¹⁶. Од овие програми се забележува дека СПУКМ ги трошел финансииите на студентите уплатени под давачката ИИКСА на следниов начин: плати за вработени, дневници за пратеници во СПУКМ, канцелариски материјали, печатење на информатори, плакати, флаери и друг пропаганден материјал, печатење на монографија, трошоци за одржување на хигиената во просториите на Студентскиот парламент, трошоци за одржување на објектот, трошоци за одржување опрема, трошоци за комунални услуги, изработка и одржување на веб-страница, сметководствени, консалтинг и адвокатски услуги, меѓународна соработка, помош на матични факултети, организирање студентски забави, набавка на опрема, организација на трибини, трошоци за студенти ангажирани за студентско сместување, организирање на избори на матични студентски парламенти, други непредвидени трошоци.

¹¹¹ УКИМ, Правилник за изменување и дојолнување на Правилникот за распределба на средствата за ИКСА на УКИМ, „Универзитетски весник на УКИМ“, бр. 123, 2011
http://www.ukim.edu.mk/dokumenti_m/vesnik/123.pdf

¹¹² УКИМ, Инштерен конкурс за распределба на финансиски средства за организирање културни манифестации и спортски активности на ниво на УКИМ за учебната 2013/14 година, декември, 2012
<http://www.ukim.edu.mk/dokumenti/%D0%98%D0%98%D0%9A%D0%A1%D0%90,%D0%BA%D0%BE%D0%B-D%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%202013.pdf>

¹¹³ Пример за критериуми кои може да се применат при класифицирање на организациите се: според седиштето (факултет или универзитет); според целите на организацијата (доколку третираат студентски тематика или пак доколку работат во областа на високото образование) и др.

¹¹⁴ СПУКМ, Програма за работа на СПУКМ за период од 15.9.2009 до 14.9.2010
<http://izlez.mk/wp-content/uploads/2013/10/Programa-za-rabota-2009-2010.pdf>

¹¹⁵ СПУКМ, Програма за работа на СПУКМ за период од 15.9.2012 до 14.9.2013
<http://izlez.mk/wp-content/uploads/2013/10/Programa-za-rabota-2012-2013.pdf>

¹¹⁶ Имено, документите ги објавува студентското списание „Излез“, а не СПУКМ. Тодоровска, Ана „СПУКМ: Машина без погон“, „Излез“ <http://www.izlez.mk/?p=14120>

Споредувајќи ги програмите за користење на средствата на СПУКМ од академските 2009/10 година и 2012/13 година се забележува скоро целосна поклопеност на ставките за трошоци и образложенијата за нив. Така, во академската 2009/10 година, СПУКМ одвојувал пари за пет вработени, од кои тројца студенти; во академската 2012/13 за тројца вработени од кои еден студент. СПУКМ досега нема објавено јавен конкурс за вработување, ниту пак ги има објавено критериумите по кои овие лица се вработени во организацијата. Имињата на вработените во СПУКМ не се познати во јавноста.

Понатаму, предвидена е дневница за членовите на Парламентот на Универзитетот за присуство на седниците. Да напоменеме, плаќање на пратениците на Студентскиот парламент при УКИМ нема правна основа. Во ниеден од документите¹¹⁷ на СПУКМ не е предвидена парична корист на претставниците на студентите.

Во Програмата за работа на СПУКМ за академската 2009/10 година е предвидено издавање на публикација за историјата на студентското движење и студентската организација на УКИМ. Во оваа монографија е предвидено да бидат објавени информации за сите досегашни претседатели на СПУКМ и најзначајните случувања низ историјата на студентското движење. Непознато е дали оваа монографија е издадена, бидејќи СПУКМ досега нема презентирано ваква публикација во јавноста.

Кај ставката за трошоци за комунални услуги, во програмите, покрај трошоците за електрична енергија, вода и парно, е наведено дека СПУКМ располага со средства за трошоците на мобилните телефони на претседателот и членовите на Претседателството. Иако одредени членови на СПУКМ имаат службени телефони, досега во јавност тие не биле објавени, со што се ограничуваат студентите да остварат директен контакт со своите студентски претставници.

Еден од најспорните елементи во Програмите за работа на СПУКМ се трошоците за изработка и одржување на веб-страницата. Така, во овој дел се вели: „Со цел поголема информираност и достапност на студентите за СПУКМ и на студентскиот правобранител на УКИМ, неопходно е да се направи нова веб-страница. Важноста на веб-страницата е од големо значење бидејќи сите оплаки, забелешки, молби и иницијативи и други студентски проблеми ќе може да достасуваат преку електронски пат, исто така за сите семинари и обуки кои ќе ги организира СПУКМ аплицирањето за ќе се врши преку оваа веб-страница.“ До 2008 година се забележува минимална активност на студентските претставници на интернет. Новата веб-страница на СПУКМ е промовирана во 2010 година. Според направената анализа на објавите и содржината на веб-страницата на СПУКМ¹¹⁸, забележителен е недостаток од важни информации за претставничкото тело, како контакти и имиња на студентските претставници во Студентскиот парламент на Универзитетот и на студентските парламенти на матичните факултети, членовите на комисиите и претседателствата на матичните факултети; понатаму, информации за датуми на избори на матичните факултети; објавување на Статутот, правилниците, деловниците и програмите за работа; опција за забелешки, молби и иницијативи од студентите до СПУКМ; објави за одржување на седници на органите на СПУКМ, како и записници од нив; објави за финансиското работење на СПУКМ итн. Оттука, непознато е на што се трошат парите од ставката „одржување на веб-страницата на СПУКМ“.

Во ставката сметководствени, консалтинг и адвокатски услуги и во двете достапни програми за работа се наведува дека СПУКМ има заостанати судски спорови, и поради тоа е неопходно ангажирање на адвокат. Засега, поради проблемот на нетранспарентност на оваа организација, нејасно е за какви судски спорови се работи.

Најголем трошок на парични средства се одвојува во делот за меѓународна соработка, па така трошоците и во двете програми достигнуваат еден милион денари за секоја академска година.

¹¹⁷ Членови 69 и 10. За разлика од ова, СПУКМ во својот Статут предвидува паричен надоместок за вработените во административно-техничката служба. Членовите на изборните комисии на СПУКМ исто добиваат хонорар за својата работа. *Правилник за спроведување на студентскиот избор на УКИМ и факултетите, членки на УКИМ, 2008*

¹¹⁸ Официјална веб-страница <http://www.spukm.org.mk/>

Да се потсетиме, Парламентот на СПУКМ одлучува за зачленување на организацијата во регионални и меѓународни организации, а Претседателството одлучува за патувањата на членовите во странство. Во објаснувањето на оваа ставка се вели дека за регионалните и меѓународните семинари ќе може да аплицираат сите студенти на УКИМ преку веб-страницата на СПУКМ или директно во просториите на СПУКМ. Понатаму, при аплицирањето ќе се запази застапеноста од сите факултети во зависност од темата на семинарот, а и ќе се запази да не се случи еден ист студент да биде присутен на два или повеќе семинари. Изборот на студенти ќе го врши посебна комисија која ќе биде формирана од страна на пратениците на Студентскиот парламент. Сепак, анализирајќи ја веб-страницата на СПУКМ се забележува дека досега нема објавено конкурси за студенти кои ќе ја претставуваат Македонија во регионалните и меѓународните студентски организации, што води кон претпоставката дека СПУКМ ад хок ги бира своите претставници или пак се работи за исти членови кои постојано ги посетуваат конференциите и семинарите. Исто, правните документи не наведуваат која е комисијата која ќе одлучува за тоа кои студенти ќе бидат избрани, ниту кои се критериумите за бирање на студентите.

Поради недостаток од информации кои СПУКМ ги презентира во јавноста, непознато е дали македонски студенти воопшто добиле финансиски средства за присуство на семинари и конференции надвор од државата. Иако Македонија, според програмите на СПУКМ е член на три меѓународни организации¹¹⁹, СПУКМ досега на својата веб-страница презентира информации само за работните состаноци во една од организациите. Само делумно¹²⁰ е познато кои се претставниците на СПУКМ во останатите меѓународни организации и како тие ја претставуваат нашата држава во овие организации. Дополнително, од веб страните на меѓународните студентски здруженија се согледува дека претставниците од Македонија се наведени под името Национална студентска унија, организација чие седиште се поклопува со она на СПУКМ. Сепак, според податоците¹²¹ добиени од Централниот регистар, може да заклучиме дека ова здружение не е основано¹²².

СПУКМ одвојува средства кои се доделени од Универзитетот за помош на матичните факултети. Помошта се состои од давање на дотации за учества на -ијади (правнијади, економијади, градежнијади итн.), за издавање на студентски весници, организирање претстави и други активности. Студентските парламенти на матичните факултети немаат свои студентски списанија, исто како и СПУКМ. Во последните години се забележува одделна активност на поединечни парламенти на матични факултети која најчесто е изразена преку организирање на трибини, хуманитарни акции и организирање на студентски забави. Како студентските парламенти на матичните факултети ги трошат овие финансии е непознато, поради непостоењето на јавни документи кои ја уредуваат подетално работата на овие тела, но и затоа што досега ниту еден СП на матичен факултет нема објавено извештај за работењето во јавност. Непознато е дали ова е единствениот начин на кој се финансираат студентските парламенти на факултетите или имаат дополнителни приходи од други места.

На оваа тема, неопходно е регулирање на оваа материја со Статутот на СПУКМ, како и со посебни правилници на организацијата кои мораат да бидат јавни.

Дополнителна проблематика е што дел од матичните факултети не се декларираат како правни субјекти и не се регистрирани во Централниот регистар на Р Македонија.

Така, кога одредена организација не е регистрирана како правно лице, значи дека нема официјална трансакциска сметка со која би раководела со своите финансии. Во случајот со СП на матичните факултети кои не се регистрирани како правни лица, нејасно е како СПУКМ им доделува финансии за работење.

¹¹⁹ Европската студентска унија, Мрежата на студентски организации од Југоисточна Европа (SEI Network), Мрежата на студентски организации од медитеранските земји (MEDNET), *Програма за работа на СПУКМ за период од 15.9.2012 до 14.9.2013*

¹²⁰ СПУКМ објавува одредени податоци за имињата на македонските студентски претставници во меѓународните здруженија, во последниот мандат на раководството (2012–2014 година). Непознато е кои студенти го претставувале СПУКМ во овие здруженија изминатите години. Во Извештајот за работата на СПУКМ во периодот од 20.10.2012 до 31.12.2013 се наведени посетите на членови на СПУКМ во студентските униии и имињата на претставниците. Извештајот е достапен на [http://www.spukm.org.mk/sites/default/files/%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98\(1\).pdf](http://www.spukm.org.mk/sites/default/files/%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98(1).pdf)

¹²¹ Известување за непостоење на евидентирани податоци за субјектот Национална студентска унија, Централен регистар на Р.Македонија, бр. 0817-20/16

¹²² Повеќе на оваа тема во делот „Национална студентска унија“

Една од ставките во програмите за работа на СПУКМ е онаа за трошоците за студенти ангажирани за студентско сместување. Така, со цел подобро, поефикасно и потранспарентно сместување се ангажираат студенти од УКИМ кои учествуваат во процесот на сместување. Трошоците се планираат за обезбедување превоз и исхрана на студентите кои ќе бидат ангажирани за сместувањето кое трае пет дена (според Програмата од 2009/10 година), односно дваесет дена (според Програмата од 2012/13 година).

Најпрво, со правните документи не е определено како се врши изборот на студенти кои ќе го мониторираат процесот на доделување легла, ниту пак како ќе се извршува овој увид. Понатаму, во ниту еден од правните документи не е предвидено доделување на хонорар на студентите кои внимаваат на процесот на доделување на легла во студентските домови, па нејасно е на која правна основа СПУКМ ја изведува оваа активност. Дополнително прашање е зошто токму СПУКМ да врши мониторинг врз овој процес, кога во ниту еден законски и правен акт не се сретнува доделување на ваква одговорност на оваа организација. Уште повеќе, според истражувањето¹²³ на МОФ за корупција во студентските домови, СПУКМ високо котираат на скалата на актери вклучени во коруптивни процеси. Така, 73 % од студентите во студентските домови одговориле дека постои доделување легла преку политички партии или студентски организации и им се случило лично ним или на други студенти. Дури 45 % од студентите во ова истражување одговориле дека се запознаени со ваквата појава од други студенти или лично ним им се има случено да претрпат притисоци или закани од страна на СПУКМ. На прашањето кои се најголеми иницијатори на коруптивни појави во вашиот студентски дом, 54 % од студентите одговориле дека СПУКМ често иницира вакви појави. Студентите испитаници во ова истражување изјавиле дека не се запознаени со должностите на советот на станари (45 %) или дека делумно се запознаени (31 %).

Преку овие податоци се согледува дека СПУКМ наместо да ја спречува корупцијата во студентските домови и да биде организацијата која ги мониторира процесот на доделување легла во домовите, ја користи својата положба и активно учествува во коруптивни процеси.

Во програмата за работа за тековни активности од 2009/10 година предвидено е и издвојување на средства за организирање избори на матичните факултети. Со оглед на фактот дека на многу од матичните факултети со години не се одржале студентски избори, нејасно е како се потрошени овие финансиски средства.

Генерален заклучок е дека СПУКМ треба посериозно да работи на финансиските програми за трошење на доделените пари од ИИКСА, во насока на реализирање на проекти кои ќе ги задоволат потребите на студентите, како и за работа на важни прашања од високообразовниот процес. Исто, СПУКМ треба доследно да ги изведува предвидените програми за работа и предвидените активности во нив. Воедно, нејасно е дали СПУКМ го дели буџетот со студентскиот правобранител (на што нè наведува називот на програмите за тековните активности на СПУКМ – Програма за користење на средствата кои се наменети за СПУКМ и програма на студентскиот правобранител при УКИМ). Доколку ова е случај, постои голема опасност од влијаење во работата на студентскиот правобранител, кој би требало да е независен орган во склоп на УКИМ и кој би требало да работи и во постапки против СПУКМ кога оваа организација повредува некое право на студентите. Финално, СПУКМ треба да има обврска да ги објавува годишните програми за работа редовно во јавност, затоа што директно се финансира од студентските пари. Од друга страна, Универзитетот треба да предвиди обврска во своите правни акти за објавување на програмите за распределба на средствата од ИИКСА.

¹²³ Корупција во студентски домови, Младински образовен форум, 2010
<http://www.mof.mk/mofmk/wp-content/uploads/2013/03/MOF-Istrazhuvane-Studentski-domovi.pdf>

ФИНАНСИРАЊЕ НА СОВЕТ НА СТАНАРИ ВО СТУДЕНТСКИТЕ ДОМОВИ

Во секој студентски дом во Скопје се формира Совет на станари кој треба да се грижи за квалитетот на живот на студентите кои престојуваат во домовите. Советите на станари понатаму делегираат по еден член во Советот за исхрана кои треба да се грижат за подобрување на услугите за исхрана во бифињата и рестораните во студентските домови¹²⁴. Финансирањето на овие совети не е уредено со Законот за високото образование, Законот за студентски стандард, ниту Статутот на СПУКМ. Така, за начинот на кој овие тела добиваат парични средства се знае малку. Единствениот извор на информации го нуди Извештајот на Државниот завод за ревизија за 2009 година¹²⁵, во кој е забележано дека СПУКМ не ги доставил бараните документи со кои се согледува на кој начин се финансираат овие совети на станари.

Според истиот, советите на станари во домовите добиваат финансиски средства од Државниот студентски центар (понатаму ДСЦ), кој пак е придружен орган на УКИМ. Тоа е институција која е одговорна за раководење со студентските легла, опремување на студентските домови во Скопје, снабдување со прехранбени продукти во мензите на домовите итн.

Сепак за работата на Државниот студентски центар – Скопје се знае малку, затоа што оваа институција нема своја веб-страница, ниту презентира некакви информации во јавноста.

Според извештајот на Државниот завод за ревизија, советите на станари се финансираат од средствата на студентите од студентските домови, со кои располага Државниот студентски центар (понатаму ДСЦ). Така, секој студент при приемот во студентскиот дом уплаќа одредена сума пари под назнака Културно-забавен живот. Уплаќањето на оваа давачка е услов за прием во домот. Од вкупниот фонд на средства за културно-забавен живот (КЗЖ), ДЗР доделува средства на Советот на станари во секој дом. Според Државниот завод за ревизија, Советот на станари нема правна основа да ги добива овие средства, бидејќи ова не е предвидено ни со закон, ниту пак со Статутот на ДСЦ, што значи дека до 2009 година, Советите на станари неосновано добивале средства за работа од студентите станари во домот. Начинот на понатамошна распределба на средствата во секој дом посебно не е позната, поради непостоење на официјални документи кои ја уредуваат оваа материја, ниту пак на финансиски извештаи објавени пред јавноста и студентите. Според извештајот на заводот за ревизија, во 2009 година биле искористени скоро милион денари од страна на советите во скопските студентски домови, за набавка на алкохолни пијалаци, клима-уреди, поправка и набавка на инвентар во диско-клубовите во домовите и надоместоци за технички лица.

Заводот предупредува дека овие средства не се трошени плански и дека советите не располагаат со правилници за уредување на надоместоци за членовите на советите.

Што се однесува до Советот за исхрана, во извештајот на ДЗР наведено е дека ваков совет не е формиран уште од 2006 година, иако тоа е предвидено со тогашниот Закон за ученички и студентски стандард¹²⁶.

Генералниот заклучок на Државниот завод за ревизија е дека ДСЦ и советите на станари во домовите работат без да ги почитуваат донесените акти, како и дека имаат недостаток од документи со кои ќе се регулираат битни прашања во поглед на финансирањето.

Од 2009 година, па до моментот на издавање на оваа анализа, советите на станари, како и Државниот студентски дом – Скопје (поранешен Државен студентски центар Скопје) немаат објавено ниеден од своите финансиски извештаи, ниту имаат објавено програми за трошење на средствата. Во Законот за студентски стандард не се вметнати одредби со кои би се превенирале идни состојби како онаа во 2009 година.

¹²⁴ Член 64, Статут на СПУКМ, 2011

¹²⁵ Државен завод за ревизија. „Конечен извештај на овластен државен ревизор бр. 09-149/10“ 3 август, 2009 http://www.dzr.gov.mk/Uploads/46_Drzaven_studenstki_centar_Skopje_Smetka_samofinansiracki_aktivnosti.pdf

¹²⁶ Законот за ученички и студентски стандард, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/98 и 40/2003 престанува да важи со стапувањето на сила на Законот за студентски стандард „Службен весник на Република Македонија“ бр. 15/2013 и 120/2013

ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Транспарентноста е еден од основите принципи на работење на претставничките тела во демократските земји. Транспарентноста се мери преку неколку фактори: јавност на информациите, правните документи и мерките кои се преземаат; информирање на засегнатите страни за правните документи и регулативи, како и за сите промени кои ќе ги претрпат; и носење на правните акти на униформиран, објективен и разумен начин¹²⁷.

Говорејќи во насока на тематиката на оваа анализа, транспарентност на студентските претставнички тела би значело објавување на сите документи кои ги носат Студентскиот парламент на Универзитетот и студентските парламенти на факултетите, како и сите тела во склоп на оваа организација; ангажирање на СПУКМ за запознавање на студентите со правните документи со што тие би се запознале со структурата на организацијата, начинот на носење на одлуки, начинот на спроведување на изборите, можноста за приклучување во органите на СПУКМ, финансирањето на организацијата итн.; задолжително информирање на студентите за активностите на СПУКМ; начинот на гласање, темите на дискусија и ставот на СПУКМ во органите на Универзитетот каде го претставуваат гласот на студентите; присуство на средбите и седниците на органите на СПУКМ како начин на информирање на студентите за работата на организацијата; право на увид во документите на СПУКМ од страна на секој студент; пристап до архивските записи на СПУКМ; секојдневно ажурирање на веб-страницата на Парламентот итн.

СПУКМ и начелошо на транспарентношћ

Статутот на СПУКМ предвидува јавност на работата. Јавноста во работењето се обезбедува со редовно известување на членовите на Студентскиот парламент на Универзитетот за сите облици на работење, со увид во спроведување на програмските задачи, со поднесување извештај за работата на органите и телата на Студентскиот парламент на Универзитетот и за материјално-финансиското работење. За информирање на членовите и пошироката јавност се користи Студентското радио, студентски весник и другиот дневен и неделен печат што излегува во Република Македонија¹²⁸. Во прилог ќе ги разгледаме правните одредби кои се поврзани со темата јавност во работењето и одделните тела во склоп на СПУКМ.

Прејсегашел на СПУКМ

Според Деловникот за работа на седниците на СПУКМ, претседателот на СПУКМ е оној кој се грижи за јавноста на работата на организацијата. Покрај него, како одговорни се наведуваат заменик-претседателот или секретарот, кои се членови на Претседателството и кои за да ја извршуваат оваа функција треба да имаат одобрение од претседателот.

СПУКМ ја известува јавноста преку: издавање на соопштенија за позначајни прашања што се разгледуваат на седниците за ставовите и заклучоците по нив; организирање на прес-конференции; изјави на претседателот на парламентот, претседателите на комисиите, претседателите на студентските парламенти на факултетите¹²⁹. Понатаму, според овој документ, седниците на Студентскиот парламент се отворени за студентската јавност¹³⁰.

Во Деловникот е наведено дека работата на СПУКМ можат да ја следат акредитирани претставници на јавните гласила заради поблиско запознавање со прашања за кои се расправа. Студентскиот парламент обезбедува услови претставниците на јавните гласила да се запознаат со материјалите и со заклучоците и ставовите на парламентот¹³¹.

¹²⁷Kaufman D., Bellver A. (2005). Transparenting Transparency: Initial Empirics and Policy Application. The World Bank http://mpr.ub.uni-muenchen.de/8188/1/MPRA_paper_8188.pdf

¹²⁸Член 11, *Статутот на СПУКМ*, 2011

¹²⁹Член 43, *Деловник за работа на седниците на СПУКМ*, 2008

¹³⁰Член 4, *Деловник за работа на седници на СПУКМ*, 2008

¹³¹Член 44, *Деловник за работа на седници на СПУКМ*, 2008

Административно-техничка служба

СПУКМ формира административно-техничка служба, како посебен орган кој, покрај сите административни задолженија, е одговорен за чување на документите на СПУКМ. По секоја седница на студентските парламенти на матичните факултети или СП на Универзитетот се составува записник. За чувањето на записникот се грижи лице од административно-техничката служба на парламентот или избран записничар на самата седница. Во овој орган се поднесуваат и предлозите, барањата и проектите кои ги приложуваат пратениците на Студентскиот парламент на матичните факултети и УКИМ, членовите на комисиите и Претседателството¹³².

Претседателство

Претседателството на Универзитетот и на матичните факултети усвојува записници по секоја своја средба. Секој член има право да бара неговите предлози и ставови да бидат впишани. Записниците се гласаат на наредната седница, а се заверува со потписот на претседателот на парламентот на факултетот или на Универзитетот.

За работата на Претседателството (на Универзитетот и одделните матични факултети) се води документација која опфаќа документи за подготовките на седниците, текот на седниците, завршните заклучоци и одлуки од секоја седница и преписките меѓу Претседателството и останатите институции. Целата документација на претседателствата мора да биде потпишана од претседателот на СП. Секој пратеник на СПУКМ може да изврши увид во документацијата на Претседателството, а минимум тројца пратеници заедно можат да бараат доставување на документацијата за одредено прашање на седница на Студентскиот парламент на Универзитетот.

Комисии

Комисиите на СП на матичните факултети и Универзитетот имаат задача да информираат, проучуваат и да ги подготвуваат ставовите на парламентот. Тие имаат обврска да поднесуваат извештаи за работа до парламентот на секои три месеци. Статутот не предвидува обврска за објавување на извештаите во јавност. Статутот на СПУКМ предвидува основање на комисија за односи со јавност и маркетинг во СПУКМ.¹³³ Ова не се однесува на комисиите на матичните факултети, бидејќи оставено е на секој СП на факултет да формира комисии по своја проценка.

Совет на станари

Што се однесува на советот на станари, Конкурсот за избор на совети на станари се објавува на огласните табли во студентските домови¹³⁴. Сепак, објавувањето на имињата на избраните кандидати, како и нивните функции во Советот (претседател, потпретседател и членови на комисии) не е предвидено.

Советите на станари имаат обврска за поднесување извештај до Студентскиот парламент, но не постои обврска за нивно објавување во јавност.

Статутот на СПУКМ не уредува никакви специфичности за информирање на студентите во домовите за работата на Советот за исхрана, ниту пак за објавување на имињата на членовите на овој Совет.

Наши согледувања

Пред да преминеме на коментирање на одредбите од правните документи на СПУКМ, да напоменеме дека Законот за здруженија и фондации предвидува јавност на работата на овој вид организации. Така, Законот предвидува транспарентност преку објавување на Статутот и другите акти на организацијата. Очигледно е дека СПУКМ не ги почитува овие одредби, бидејќи досега нема објавено ниту еден од своите правни акти во јавност.

Статутот на СПУКМ е достапен само преку Централниот регистар на Р.Македонија. За недостатокот на волја за споделување на своите официјални документи говори и делот од извештајот на Државниот завод за ревизија каде е напоменато дека „На ревизијата не ѝ беше доставен Статутот на Студентскиот парламент како доказ за спроведената постапка...“¹³⁵

¹³² Член 36, Деловник за работа на седници на СПУКМ, 2008

¹³³ Член 36, Статут на СПУКМ, 2011

¹³⁴ Член 61, Статут на СПУКМ, 2011

¹³⁵ Државен завод за ревизија, Конечен извештај на овластен државен ревизор бр. 09-149/10, 3 август, 2009

Анализирајќи ги документите на СПУКМ, се забележува голем недостаток во имплементирање на начелото за транспарентност на работата.

Најпрво, во врска со одредбата од Статутот на СПУКМ, се забележува дека оваа организација се обврзува да ги информира само членовите на СПУКМ за работењето. Доколку го земеме во предвид фактот дека членувањето во оваа организација е доброволно, значи дека СПУКМ не се обврзува да ги информира останатите студенти за одлуките кои ги носи, иако од страна на образовните институции и државните органи е признаен како единствен претставник на студентите. СПУКМ нема свое студентско гласило со кое би ги информирало студентите за својата работа, а сериозен проблем е и слабата ажурираност на нивната веб-страница. СПУКМ во последната година од анализираниот период¹³⁶ во оваа публикација, работеше и со свој интернет-ТВ канал¹³⁷, но посериозен ангажман во поглед на информирање на студентите за важни студентски теми или пак за иницирање на дискусија меѓу студентите не е забележан.

Студентскиот парламент на Универзитетот, има своја веб-страница на која објавува одредени информации за својата работа. СПУКМ почнува да објавува информации на страницата од 2010 година, што значи дека до оваа година, Парламентот не располага со никакви средства за информирање на студентската јавност, освен Студентското радио.

Оваа организација во досегашното свое постоење има издадено еден јавен извештај за организираниите настани и остварените соработки со странски организации, за период од една година. Сепак, извештајот¹³⁸ не ги содржи одлуките кои ги има донесено парламентот на Универзитетот, ниту начинот на кој ги има застапувано студентите во телата на Универзитетот.

Понатаму, загрижувачки е делот од одредбата¹³⁹ во која се вели дека СПУКМ ќе ја известува јавноста за одлуките за позначајни прашања, бидејќи оставено е самите тие да одлучат кои се позначајните прашања, во недостиг од предвидени критериуми за тоа кои прашања се важни за студентите на Универзитетот. Од друга страна, СПУКМ според овој Деловник, не се обврзува да ги објави своите правни документи како Статутот, правилниците, деловниците и програмите за работа, како и своите финансиските извештаи.

Што се однесува до одредбата за тоа кое е одговорното лице организацијата изложено погоре, не е објаснето на кој заменик на претседателот се реферира. За потсетување, претседателот на СПУКМ има тројца заменици. Исто, нејасно е зошто членовите на Претседателството треба да имаат посебно одобрение од претседателот за да говорат за работата на оваа организација.

Иако е предвидено СПУКМ да ја контактира јавноста преку изјави на претседателот на парламентот, претседателите на комисиите, претседателите на студентските парламенти на факултетите, при извршената анализа на написи во дневниот печат во Македонија, забележливо е дека само претседателите на СПУКМ досега имаат давано свои официјални изјави. Досега останатите членови на организацијата, Парламентот, Претседателството и комисиите не се воопшто присутни со свои ставови во јавниот дискурс, ниту пак давале изјави за медиуми.

Од друга страна, Студентскиот парламент при УКИМ досега ниту еднаш нема објавено јавно соопштение за одржување на седница со кое студентите кои не се пратеници би се информирале за предвидениот датум, час или дневен ред, со што максимално се ограничува можноста да се присуствува на овие седници.

¹³⁶ Оваа анализа го разледува периодот од 1998 година до 2014 година, со оглед на достапните податоци во јавните медиуми во врска со парламентот при УКИМ и личната архива за студентското движење на МОФ

¹³⁷ Студент-ТВ. <http://www.studenttv.com.mk/>, последен пат пристапено 1 септември

¹³⁸ СПУКМ, *Извештај за работењето на СПУКМ во периодот од 20.10.2012 до 31.12.2013*

[http://www.spukm.org.mk/sites/default/files/%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98\(1\).pdf](http://www.spukm.org.mk/sites/default/files/%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98(1).pdf)

¹³⁹ Член 43, СПУКМ, *Деловник за работењето на седниците на Студентскиот парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје*, 2008

Парламентите не располагаат со годишни, полугодишни или квартални планови за одржување на седници, иако според Статутот предвидено е во текот на една година да се одржат минимум шест седници (на матичните факултети минимум десет средби) во текот на годината, со што сериозно се ограничува правото на студентите да се запознаени со случувањата во органите на нивното претставничко тело.

Во практиката, СПУКМ досега нема објавено ниту еден записник од седниците, со кој би се информирале студентите за дискусиите кои се водат меѓу студентските претставници и одлуките кои се носат во овие тела. Иако документите предвидуваат можност за присуство на медиуми на седниците, како и можност за пристап до материјалите на СПУКМ, при направената анализа¹⁴⁰ на написи во дневните весници, како и студентски гласила, се забележува дека досега ниту еден медиум не присуствувал на седниците на ова тело, ниту пак има објавено записници или правни документи од СПУКМ. Дури повеќе, СПУКМ ретко соработува со студентски и младински медиуми и не ги испраќа своите документи кај претставниците на медиумите.

Генералната состојба е дека студентските парламенти на матичните факултети и на Универзитетот во досегашното постоење немаат објавено ниту еден свој правен документ, вклучително и Статутот, кој е највисокиот акт на една организација и со кој документ, вклучително и Статутот, кој е највисокиот акт на една организација и со кој се дефинираат структурата, членството, начинот на функционирање на организацијата. Со ова, студентите на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ се сериозно ограничени во добивање на информации за своите претставници. Повеќето од студентските парламенти на матичните факултети немаат свои веб-страници, а оние кои имаат не презентираат никакви документи, не објавуваат нови информации за работата на овие органи, ниту пак редовно ги известуваат студентите на матичните факултети за одржување на нивните седници, одлуките кои се носат на седниците, финансиското работење или датуми за избори. Повеќето од матичните факултети ги користат социјалните медиуми за спроведување на информации до студентите. Анализирајќи ја соржината на објавите на нивните профили, се забележува дека најчесто тоа се информации од забавен карактер, како промоција на туристички понуди или музички настани и забави организирани од СПУКМ. Студентските парламенти на матичните факултети имаат сериозен недостиг информации за тоа кои се членовите на Парламентот, Претседателството и комисиите, како и претставниците во телата на одлучување во склоп на факултетот. Уште повеќе, СП на матичните факултети најчесто не презентираат никакви контакт-информации на претседателот на парламентот, претставниците во парламентот, како и членовите на останатите тела, со што се ограничува можноста за пристапување на студентите до своите претставници и поднесување на барања, оплаки, идеи во врска со локалните проблематики на факултетите.

¹⁴⁰ За потребите на оваа анализа, МОФ направи преглед на пишаните и телевизиските медиуми во Македонија, за периодот од 1998 до 2014 година

Понатаму, говорејќи за јавноста во работењето на останатите тела во СПУКМ се забележува уште поголема нетранспарентност во нивната работа. Така, Претседателството на Универзитетот и на матичните факултети нема обврска за објавување на своите документи пред студентската јавност, но и пред самото членство на СПУКМ. Така, пратениците во СП имаат право на увид во документите на Претседателството само доколку тие побараат, што значи дека Претседателството не ги доставува своите документи до парламентот по автоматизам.

За доставување на документацијата на Претседателството до парламентот, потребно е барање од минимум тројца пратеници. Истиот член напоменува дека тоа е барање на документацијата за одредено прашање, што значи дека се доставуваат селективни информации до пратениците. Нејасно е зошто увид во документација може да добијат пратениците само по нивно барање. Со оглед на фактот дека Парламентот е телото во кое се гласаат членовите на Претседателството и има моќ да го разреши, би требало ова тело да врши постојан мониторинг на работата на Претседателството. Постојан и квалитетен мониторинг евозможен само преку постојано известување за работата на Претседателството и за одлуките кои се носат. Исто, нејасно е зошто претседателот на СПУКМ (или матичниот факултет) ја има моќта да одлучува кој друг ќе присуствува на седниците, а тоа не го прави целото Претседателство со гласање пред почетокот на седницата.

Со ваквото решение, се зголемува можноста на претседателот да ги држи во тајност содржините на седниците. На седниците може да присуствуваат и пратеници на СП, но повторно со одобрение од претседателот. Присуство на останати студенти на седниците на Претседателството не е изрично предвидено.

Како што претходно беше наведено во оваа анализа, иако Статутот на СПУКМ предвидува формирање на комисија за односи со јавност, ваква комисија не постои.¹⁴¹

Генерална оценка на работата на СПУКМ е дека се работи за претставнички орган на студентите на најголемиот Универзитет во Македонија кој работи нетранспарентно. СПУКМ мора да предвиди обврска за објавување на своите документи и правни акти пред јавноста. Уште повеќе, сметаме дека Законот за високото образование треба да биде надграден со одредби за ова прашање, заради спречување на досегашните појави на непрофесионално однесување од страна на СПУКМ. Оваа организација треба да ги ревидира своите документи во поглед на одредбите за транспарентност и да предвиди нови решенија за постигнување на поголема отвореност и спроведување на информации до студентите. Уште повеќе, оваа организација веднаш треба да почне да ги објавува своите документи, затоа што директно го повредува Законот за здруженија и фондации, во делот обврска на ентитетите јавно да објавуваат правни документи.

¹⁴¹ Во отсуство на други официјални јавни документи, информацијата е добиена од веб страната на СПУКМ, <http://www.spukm.org.mk/mk/node/12>, (проверена на 1 септември 2014 година)

СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗИРАЊЕ НА ОСТАНАТИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ ВО МАКЕДОНИЈА

Како дел од оваа публикација ќе биде изложена анализа на статутите на студентските парламенти на останатите државни универзитети во Македонија. Така, ќе бидат дискутирани внатрешната уреденост на парламентите, членството, транспарентноста, финансирањето и изборите за студентски претставници на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола, Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип и Универзитет за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ во Охрид. Анализа на статутот на Студентскиот парламент на Државниот универзитет во Тетово нема да биде прикажан во оваа анализа, поради тоа што ова тело не е регистрирано во Централниот регистар на Р. Македонија¹⁴². Единствените податоци за ова структурата на оваа организација ги добиваме од Статутот на Државниот универзитет во Тетово. Анализата се фокусира само на статутите на студентските парламенти, поради проблемот на необјавување на податоци за овие претставнички тела во јавноста. Во овој дел од анализата ќе одвоиме простор за коментирање на оние делови и одредби кои се инакви од веќе дискутираните во делот за Статутот и правните документи на Студентскиот парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

Студентски парламент на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип (понатаму СПУГД) е формиран во 2007 година. Анализирајќи го Статутот на оваа организација, забележливо е дека содржински генерално се поклопува со оној на СПУКМ. СПУГД е здружение на граѓани, формирано со слободно здружување на студентите, независно од нивната национална, верска, полова припадност и заради остварување на интереси пред УГД, Студентскиот интеруниверзитетски парламент и органите на Република Македонија и јавното мислење¹⁴³. СП на Универзитетот во Штип е правно лице. Структурата на СПУГД е иста како онаа кај СПУКМ. Така, како органи на организацијата се сретнуваат СП на факултетите, претседател на СП на факултет, Претседателство на СП на факултет, СП на Универзитет, претседател на СПУГД, Претседателство на СПУГД и Административно-техничка служба.

СТУДЕНТСКИ ПРЕТСТАВНИЦИ ВО УНИВЕРЗИТЕТСКИ И ФАКУЛТЕТСКИ ТЕЛА

Студентите се здружуваат во СП на Универзитетот и СП на факултетите заради остварување на поширок заеднички интерес, а како посебни цели и задачи се: претставување на студентите на Универзитетот и факултетите пред телата на истиот; заштита и остварување на студентските права; учество во управување на Универзитетот, како и при донесување на одлуките и другите важни прашања битни за функционирањето на Универзитетот и факултетите...¹⁴⁴

Статутот на СПУГД нуди многу мал број одредби за избор на претставници во универзитетските и факултетските тела. Така, предвидено е дека СП на Универзитетот предлага кандидати за сенатори, членови на комисии и во други тела и органи на Универзитетот. За уредување на ова прашање се носи Правилник за избор, именувања и предлагање на студенти во телата на Универзитетот. Овој Правилник не е јавно достапен, па не е можна негова анализа. Прашање е дали воопшто ваков акт е донесен од СПУГД.

¹⁴²Известување за непостоење на евидентирани податоци за субјектот Студентски парламент Државен универзитет во Тетово, Централен регистар на Република Македонија, бр. 0817-20/17

¹⁴³Член 1, *СџаШуш* на СПУГД, 2010

¹⁴⁴Член 11, *СџаШуш* на СПУГД, 2010

За останатите прашања поврзани со претставување на студентите во универзитетските и факултетските тела, во Статутот на СПУГД се вели дека решение треба да се бара во Статутот на УГД и Законот за високото образование. Анализирајќи ги одредбите од Статутот на УГД се забележува отстапување од она што е предвидено во Законот за високото образование. Така, според Законот, во Универзитетскиот сенат минимум 15 % од членовите треба да бидат студенти. Според Статутот на Универзитетот овој број е помал – 10 %¹⁴⁵, со што директно се прекршува Законот за високото образование.

Понатаму, според овој Статут, студентите членови во Советот се бираат со тајно и непосредно гласање од СПУГД¹⁴⁶. Мандатот на студентите трае две години.

Што се однесува до Универзитетскиот совет, УГД предвидува еден студент да биде член на ова тело. Членот се гласа од Универзитетскиот сенат, по предлог на СПУГД¹⁴⁷. Како СПУГД го одредува овој член не е познато.

Статутот на УГД предвидува вклучување на студенти во останатите тела на одлучување, но не специфицира како се бираат тие. УГД не вклучува студенти во Наставно-научниот совет на Универзитетот, туку само во советите на студиските години¹⁴⁸. Ова е против Законот за високото образование кој бара вклучување на студентите во Наставно-научниот совет.

ЧЛЕНСТВО

Статутот на Студентскиот парламент при Универзитетот во Штип не предвидува кои се критериумите за еден студент да биде член на оваа организација. Пратеник, пак, во СП на УГД може да биде секој студент на Универзитетот, кој е државјанин на Република Македонија. Понатаму се вели, пратеникот, односно членот има право да биде биран во органите на СП на Универзитетот и да придонесува во развојот и популарноста на парламентот¹⁴⁹. Од овие одредби нејасно е кои студенти се сметаат за членови на организацијата и дали тоа се сите оние кои имаат статус на студент на Универзитетот во Штип, претставниците во парламентот или само оние кои ќе уплатат членарина. Иако нема статутарно регулирање на категоријата член, во јавноста може да се сретне реториката дека сите студенти на УГД се и членови на СПУГД¹⁵⁰.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ НА ФАКУЛТЕТ

Ова тело се смета за основен облик на организирање на студентите на СПУГД.

Од ова тело понатаму се бираат пратениците во СП на Универзитетот. Според Статутот на СПУГД, овие тела немаат својство на правни лица. На секој факултет е дозволено да постои само еден парламент за чие формирање треба да постои иницијатива од СПУГД.

Сѝрукѝура

Секој парламент на матичен факултет при УГД брои вкупно дваесет и два пратеника, и тоа петнаесет од првиот циклус студии, пет пратеници од втор циклус¹⁵¹ студии и двајца пратеници од третиот циклус¹⁵² студии. Мандатот на пратениците трае две години, со право на уште еден последователен избор.

¹⁴⁵ Член 168, *Сѝаѝуѝ на УГД*, 2011

¹⁴⁶ Член 169, *Сѝаѝуѝ на УГД*

¹⁴⁷ Член 220, *Сѝаѝуѝ на УГД*, 2011

¹⁴⁸ Член 223, *Сѝаѝуѝ на УГД*, 2011

¹⁴⁹ Член 3, *Сѝаѝуѝ на СПУГД*, 2010

¹⁵⁰ "Сите студенти на УГД, сме членови и на СПУГД" Иван Тасевски, потпретседател на СПУГД, интервју "Нашето мото е заштитување на интересите и правата на секој студент", студентско списание *ЕХО*, бр.7, декември, 2013 http://coj.ugd.edu.mk/images/studentsko_eho/pdf/eho_br7.pdf

¹⁵¹ За втор циклус на студии се сметаат после дипломските студии. Академските универзитетски студии од вториот циклус траат една до две години и со нивното завршување стекнуваат од 60 до 120 ЕКТС кредити според член 95, *Закон за високошко образование*, „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

¹⁵² За трет циклус студии се сметаат докторските студии. Докторските студии можат да се запишат по завршувањето на вториот циклус академски студии. Член 96, *Закон за високошко образование*, „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

Избор на пратеници во СП на матичен факултет

Пратениците на СП на факултетот се бираат на тајни и непосредни избори. Критериумот за пријавување на кандидати студенти за студентски парламент на факултет е тој/ таа да има заверено барем прв семестар и да поднесе кандидатура до Изборната комисија на СП на факултетот. Други критериуми не се предвидени со Статутот на СПУГД, а понатаму се вели дека начинот на кандидирање и избор се уредува со одлука на Комисијата за спроведување на избори на факултетот.

Надлежност и носење на одлуки

Во Статутот не се предвидени надлежностите на СП на факултетот, како и начинот на финансирање. Ова тело се состанува најмалку еднаш месечно или најмалку десет пати годишно. СПУГД треба да го надополни својот Статут со одредби за надлежноста на СП на матичните факултети, како и со одредби за финансирањето на овие ентитети.

Прекин на мандат

Мандатот на пратениците на СП на матичните факултети завршува по две години од нивното верифицирање. Други одредби не се предвидени во Статутот на СПУГД, па така не е познато дали пратеник може да поднесе оставка или пак да биде отстранет од работата на парламентот.

Наши созлегувања

Според Статутот на УГД, бројот на претставници од секоја единица во Студентскиот парламент на Универзитетот се одредува пропорционално со бројот на студентите на единицата¹⁵³, додека Статутот на СПУГД изрично предвидува однапред утврдена бројка на пратеници во СП на сите факултети. Исто, Статутот предвидува дека секој парламент на факултет ќе брои дваесет и два пратеника, но не се нудат решенија на потенцијалните проблеми кои произлегуваат од пресметката како да се дојде до оваа бројка. Најпрво, што ќе се случи доколку факултетот не нуди втор циклус студии или пак нема запишано студенти на постдипломски студии? Истото прашање се наметнува и кога се работи за третиот циклус студии. Понатаму, дилемата е дали се одржуваат избори и кај студентите од трет циклус студии, со оглед на тоа дека во овој дел од образовниот процес, студиите се организирани на инаков начин од оние на прв и втор циклус студии, односно бројот на студенти во трет циклус студии најчесто е многу помал и студентите во овој циклус минуваат значително помалку време на факултет. Потребно е итно усогласување на Статутот на СПУГД со оној на Универзитетот.

Загрижувачки е што Статутот на СПУГД не нуди критериуми за кандидирање и избор на пратеници во парламентот на факултетот, и тоа остава да биде регулирано од Комисија за спроведување избори на факултетот. Ова значи дека, Комисијата за спроведување избори може да донесе нефер и необјективни критериуми со кои би се ограничиле одредени студенти на матичниот факултет да се кандидираат доколку имаат желба за тоа. Дури повеќе, со носење на вакви самоволни одлуки, Комисијата може да фаворизира одредени студенти и да ги исклучува останатите. Непостоењето на одредба за начинот на избор на пратениците е голем недостаток и оставање на Комисијата да определи со колкаво мнозинство може едно лице да биде изгласано на студентските избори повторно ги поставува истите дилеми изложени погоре. Воедно, не постои механизам за превенирање на оваа појава и на контрола на Изборната комисија која има апсолутна моќ во одредување на тоа кои студенти ќе бидат кандидирани, дури и избрани на изборите. Ваквите недостатоци во Статутот креираат правна несигурност кај студентите кои сакаат да се кандидираат.

Статутот на СПУГД треба да предвиди одредби за престанок на мандатот на еден пратеник во парламентот при факултетот, бидејќи вака се остава простор за манипулација со членовите на овие тела и креирање на неконтинуираност во работењето.

Дополнително, на матичните факултети при УГД не се одржуваат избори за пратеници во парламентот, што сериозно ја става во прашање работата на СПУГД и начинот на кој понатаму се бираат пратеници во СП на Универзитетот.

¹⁵³ Член 409, *Статутот на УГД*, 2011 <http://www.ugd.edu.mk/pdf/Statut.pdf>

ПРЕТСЕДАТЕЛ НА СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ НА ФАКУЛТЕТ

Претседателот го застапува Парламентот на факултетот.

Избор на претседател на СП на матичен факултет

За претседател на парламентот може да биде избран редовен студент на факултетот со заверен најмалку трет семестар¹⁵⁴. Претседателот на СП на матичен факултет се бира од страна на пратениците на СП на факултетот и тоа со мнозинство од гласовите.

Надлежности и носење одлуки

Како поважни надлежности на претседателот ги издвојуваме: свикува и заседава со седници на Парламентот; ги организира и усогласува активностите на СП на факултетот; ги предлага членовите на Претседателството на СП на факултетот¹⁵⁵.

Прекинување на мандат

Статутот на СПУГД никаде изрично не предвидува колку трае мандатот на претседателот на СП на факултетот. Од друга страна, 1/3 од пратениците во парламентот можат да поведат постапка за одговорност на претседателот. Оваа одлука се носи со 2/3 гласови од вкупниот број пратеници¹⁵⁶.

Наши согледувања

Статутот на СПУГД не предвидува никакви критериуми за кандидирање, како што тоа го прави СПУКМ. Така, оставено е простор да се кандидира секој заинтересиран студент. Сепак, за да биде избран еден претседател, треба да добие мнозинство од гласовите во парламентот на факултетот. Со оглед на моменталната состојба во студентското организирање на Универзитетот во Штип, каде не се одржуваат избори за претставници во парламентите, нејасно е како се избираат претседателите на СП на факултетите.

Кои се претседателите на СП на матичните факултети при УГД не е познато, поради недостаток од информации презентирани од оваа организација.

Генерална критика во врска со одредбите кои ги регулираат односите меѓу СП на факултетот, претседател на СП на факултет и Претседателството на факултетот е дека е оставена голема можност за креирање на претставничко тело каде претседателот е директно зависен од пратениците на Парламентот или уште повеќе, тие да бидат зависни од неговите одлуки, со што се губи принципот на плурализам и објективност во одлучувањето и се зголемуваат шансите за поставување на монопол во раководењето на претставничкото тело. Така, бидејќи парламентот го бира претседателот, а понатаму тој ги бира членовите на Претседателството од редот на пратениците, оставен е простор да се бираат функциите на база на лични познанства или роднински врски меѓу него и пратениците, или пак да се доделуваат функции врз основа на замен договор меѓу пратениците и претседателот, наместо по принцип на квалитети и заслуги. Наш коментар е дека претседателот на СП на факултетот треба да се бира од самите студенти на факултетот, преку избори¹⁵⁷.

ПРЕТСЕДАТЕЛСТВО НА СП НА ФАКУЛТЕТ

Сструктура

Претседателството се бира од СП на факултетот, на предлог на претседателот на Студентскиот парламент. Претседателството брои 7 члена, меѓу кои и претседателот. Всушност, Претседателството е „работниот кабинет“ на претседателот. Еден од членовите на Претседателството се прогласува за заменик-претседател¹⁵⁸.

¹⁵⁴ Член 45, Статутот на СПУГД, 2011

¹⁵⁵ Член 46, Статутот на СПУГД, 2010

¹⁵⁶ Член 47, Статутот на СПУГД, 2010

¹⁵⁷ Како пример, може да се погледне решението кое го нуди Статутот на СПУКМ

¹⁵⁸ Член 48, Статутот на СПУГД, 2010

Надлежности и носење на одлуки

Претседателството на СП на матичните факултети при УГД ги има следниве надлежности: донесува и реализира годишна програма за работа; донесува одлуки за награди, пофалници и признанија; одлучува за располагање на средствата во финансискиот план; предлага службени патувања во странство; предлага претседатели на комисији на СП на факултет; утврдува начела за внатрешна организација и за работа на одбори и други органи итн. Претседателството се состанува по потреба¹⁵⁹.

Завршување на мандат

Ова тело е одговорно пред СП на матичниот факултет и може да биде разрешено од пратениците во Парламентот. Мандатот на членовите завршува по две години.

Наши согледувања

Генерално она што веќе го дискутиравме во поглед на Претседателството кај СПУКМ, е применливо и во овој случај. Така, сметаме дека Претседателството, како важен орган на СП на матичните факултети треба да се состанува на редовни средби за да биде продуктивно во својата работа и за да презентира сериозен квалитет во носењето на одлуки. Особено ова се однесува за делот на располагање со финансиите на СП, каде е потребно постојано планирање и мониторирање на средствата со кои располага парламентот при факултетот.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ НА УГД

Структура

Ова тело го сочинуваат пратеници од СП на факултетите при УГД. Начинот на делегирање на овие пратеници во повисокото тело не е објаснет во Статутот на СПУГД, туку се повикува на Правилникот за избор, именувања и предлагања студенти во телата на Студентскиот парламент (документ кој јавно не е достапен). Бројот на пратеници на СПУГД изнесува петнаесет¹⁶⁰. Понатаму се вели дека пратеници на студентскиот парламент на Универзитетот се бираат на тајни избори со мандат од 2 години. Во истиот член се вели дека пратениците се бираат од секој факултет¹⁶¹. Така, во истиот член постои конфузност при изборот на пратеници.

Носење одлуки и надлежности

СП на Универзитетот заседава на седници минимум шест пати годишно. Ова тело го носи Статутот на СПУГД; избира и разрешува претседатели на комисиите на СП; му предлага студентски правобранител на Универзитетскиот сенат; донесува правилници и останати правни документи; предлага кандидати за претставници во универзитетските тела; ги организира изборите преку Изборна комисија која ја организира; донесува одлуки за награди, пофалници и одликувања на истакнати членови; донесува финансиски план и усвојува завршна сметка итн.

Престанок на мандат

Мандатот на пратениците престанува по две години од верифицирањето на мандатите. Статутот предвидува можност парламентот да одлучи за престанок на работа на СПУГД со мнозинство гласови од пратениците.

Наши согледувања

Статутот на СПУГД не предвидува вклучување на други студентски организации во работата на парламентот, со што директно се повредува одредбата на Статутот на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, во која се вели дека во Студентскиот парламент рамноправно членуваат и најмалку по еден претставник од студентските форми на самоорганизирање на Универзитетот, утврдени со Правилникот за Студентскиот парламент на Универзитетот. Исто, бројот на пратеници во СП на Универзитетот е навистина мал, со оглед на бројот на студенти кои студираат на УГД¹⁶². Така, се добива впечаток дека само мала група студенти е привилигирана да учествува во работата на студентските претставнички тела, како и универзитетските.

¹⁵⁹ Член 50, *Статутот на СПУГД*, 2010

¹⁶⁰ Член 16, *Статутот на СПУГД*, 2010

¹⁶¹ Член 16, *Статутот на СПУГД*, 2010

¹⁶² Во просек на овој Универзитет студираат по 8500 студенти годишно според

Државниот завод за статистика, *Зайшани студенти во учебната 2011/12 година*, ноември, 2013, <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.13.15.pdf>

ПРЕТСЕДАТЕЛ НА СПУГД

Избор за претседател

Претседателот на СПУГД се бира на избори од страна на студентите на УГД, кои се тајни и непосредни. И кај ова тело не постои праг на излезност за изборите да бидат прогласени за важечки. Така, кандидатот кој ќе освои најмногу гласови од студентите кои гласале, победува на изборите. Како единствени критериуми кои ги наведува Статутот, се кандидатот да има заверено трет семестар и да е редовен студент на УГД.

Еден студент може да биде избран максимум двапати последователно за претседател. Претседателот на СПУГД ги има истите надлежности како претседателот на СПУКМ.

За надлежности и носење одлуки и прекинување мандат види: **Надлежност и носење одлуки на претседателот на СПУКМ; Прекнување на мандат на претседателот на СПУКМ.**

Наши соопредувања

Голем недостиг е непостоењето на изборен праг, со што се остава можност еден кандидат да биде гласан од мал број студенти, и сепак да се смета за претставник на СПУГД. Непознато е дали критериумите за кандидирање за претседател на СПУГД се дефинитивни или постојат одредби во други правни документи кои го регулираат ова прашање. Проблем кој се јавува во практиката, а е врзан со функцијата претседател на СПУГД, е што во периодот од 2010 до 2012 година на овој Универзитет не се одржале избори за претседател. Така, според биографијата¹⁶³ на актуелниот претседател на СПУГД, тој станал в.д. претседател на СПУГД во 2010 година и раководел со оваа организација од таа функција до 2012 година. Во 2012 година тој станува претседател на СПУГД. Да напоменеме, функцијата в.д. претседател е временна функција која трае краток период, во случаите кога актуелниот претседател на организацијата е отсутен од лични причини, сериозна повреда или поради смрт. Според ова, истата личност е студентски претседател веќе четири години.

ПРЕТСЕДАТЕЛСТВО ПРИ СПУГД

Структура

Претседателството брои 11 членови, кои ги предлага претседателот на СПУГД, а ги гласа СП на Универзитетот. Од редовите на Претседателството, парламентот гласа тројца заменици. Претседателот на СПУГД е член на ова тело.

Надлежност и носење одлуки

Претседателството се состанува по потреба. Претседателството на СПУГД ги има истите надлежности како она на СПУКМ (види: **Надлежност и носење одлуки на Претседателството на СПУКМ**).

Престанок на мандат

Претседателството на СПУГД може да биде разрешено од Парламентот, на предлог на претседателот на СПУГД или 20% од пратениците на Парламентот. Член на Претседателството може да поднесе оставка. Во овој случај, Претседателството на СПУГД одредува вршител на должноста до избор на нов член.

ПРЕСТАНОК НА РАБОТА НА СПУГД

СПУГД ќе престане со својата работа само доколку тоа се определи со Закон. По престанокот на работа, имотот, правата и приходите преминуваат на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

¹⁶³ СПУГД. „За нас: Претседател“ <http://bit.ly/1BzFwhs> (последно проверено на 1 септември, 2014)

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ – БИТОЛА

Студентскиот парламент при Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола (понатаму СПУКО) е формиран во 1991 година. Статутот на овој СП предвидува поинаков начин на уредување на внатрешната организација на претставничкото тело на студентите од овој Универзитет. СПУКО се декларира како неполитичка, невладина и непрофитна организација во која студентите доброволно се здружуваат и организираат независно од нивната национална, верска, полова припадност и нивните политички и верски убедувања заради меѓусебна соработка и застапување на заедничките интереси пред академските институции, органите на Република Македонија, јавноста и јавното мислење, како и меѓународните организации и институции¹⁶⁴. Како цели на оваа организација се јавуваат: влијание на законодавното регулирање на прашања и интереси на студентите; подобрување на студентскиот стандард; квалитетни промени во воспитно-образовниот процес; залагање за развивање и задоволување на културните потреби на студентите; вршење на стопанска дејност итн. Студентскиот парламент при Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола како свои органи ги претставува Собранието на Парламентот, Извршниот одбор на Парламентот, претседателот на Парламентот, Контролниот одбор на Парламентот, секторите и студентскиот правобранител. Со ова, СПУКО има сосема различна структура од веќе прикажаната на СПУКМ и СПУГД.

СТУДЕНТСКИ ПРЕТСТАВНИЦИ ВО УНИВЕРЗИТЕТСКИТЕ И ФАКУЛТЕТСКИТЕ ТЕЛА

Статутот на СПУКО на предвидува никакви одредби во поглед на студентско претставување во универзитетските и факултетските органи. Непознато е како се бираат претставниците на студентите во овие органи, ниту кои се студентите кои ги претставуваат студентите. Уште повеќе, непознато е дали воопшто студенти од СПУКО учествуваат во работата на својот Универзитет. Статутот на УКЛО нуди само рамковни одредби со кои се гарантира учество на студентите во универзитетските и факултетските тела. Сепак, во овој Статут не се одредува начинот на избор на студентите во веќе споменатите тела.

ЧЛЕНСТВО

Статутот на СПУКО предвидува интересни решенија за тоа кој е член на ова тело. Така, членството во Парламентот може да биде **колективно** и **индивидуално**.

Колективно членство

Во оваа категорија, Статутот на СПУКО разликува две групи членови: **конститутивно** и **привремено членство**. Како **конститутивни членки** на СПУКО се сметаат студентските парламенти на матичните факултети¹⁶⁵. Исто, како конститутивни членки може да се јави студентска организација при факултет кој е во склоп на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола. Конститутивните членки треба да исполнуваат неколку услови: да се работи за самостојна организација во која мнозинството од членовите се студенти, да има посебен Статут и програма за работа и да го прифати Статутот и другите основни акти на Парламентот. За една организација да стане конститутивен член на СПУКО потребно е да поднесе барање до Извршниот одбор на Парламентот, а по ова прашање одлучува Собранието на организацијата¹⁶⁶. Конститутивните членови на Парламентот не смеат да бидат конститутивни членови на други организации чии цели и дејствување се поклопуваат со оние на Парламентот¹⁶⁷.

Колективните членови можат да бидат исклучени од Парламентот, доколку не го почитуваат Статутот на Парламентот или доколку им престане нивниот правен статус.

¹⁶⁴ Член 1, *Статут* на СПУКО, 2014

¹⁶⁵ Член 17, *Статут* на СПУКО, 2014

СП при Технички факултет – Битола; СП при Економски факултет – Прилеп; СП при Факултет за туризам и угостителство – Охрид; СП при Педагошки факултет – Битола; СП при Висока медицинска школа – Битола; СП при Факултет за биотехнички науки – Битола; СП на Факултет за администрација и менаџмент на информациски системи – Битола; СП при Ветеринарен факултет – Битола; СП при Технолошко-технички факултет – Велес; СП при Правен факултет – Кичево

¹⁶⁶ Член 15, *Статут* на СПУКО, 2014

¹⁶⁷ Член 18, *Статут* на СПУКО, 2014

Овие членови можат самостојно да истапат од организацијата, само со претходна согласност од сите останати членки.

Придружноџо членсџво

Придружноџо членсџво (асоцијација) е наменето на сите оние организации кои не ги исполнуваат условите за да бидат конститутивни членки, како и нестудентски организации. Услов за станување придружна членка е овие организации да се сложуваат со целите на Парламентот или кои имаат специфични интереси заеднички со Парламентот. Барање за пристапување во асоцијацијата на Парламентот се поднесува до Извршниот одбор на Парламентот, а за ова конечна одлука донесува Собранието¹⁶⁸. Придружните членови имаат право да испратат претставници во претставничките тела на Парламентот, но тие немаат право на глас.

Индивидуалноџо членсџво

Индивидуалноџо членсџво е ограничено на: редовните студенти кои се членови на конститутивен член на Парламентот, редовните студенти на факултетите и високите школи при УКЛО каде не дејствува ниту еден конститутивен член и редовни студенти на факултетите и високите школи при УКЛО, во случај конститутивниот член да не ги застапува во потполност сите студенти¹⁶⁹. Индивидуалното членство може да престане со изјава на поединецот или доколку му престане статусот на редовен студент. Исто, тој може да биде исклучен од страна на Собранието доколку и по опомените продолжи да се однесува спротивно на предвиденото во Статутот¹⁷⁰.

Почесно членсџво

Статутот препознава и **џочесно членсџво** на поединци кои го помагаат Парламентот или дејствуваат на остварување на целите на Парламентот¹⁷¹.

Наши соџлегувања

СПУКО преку својот највисок правен акт поттикнува плурализам во студентското организирање. Со ова, СП на Универзитетот во Битола е единственото студентско репрезентативно тело во Македонија кое овозможува учество на други студентски организации во својот состав и тоа како рамноправни членки на СП на матичните факултети.

Единствено загрижува одредбата според која потребно е согласност од Собранието на СПУКО за една студентска организација да може да биде конститутивна членка, наместо тоа да биде по принцип на зададени објективни критериуми. Со оглед на долгогодишната практика на студентските парламенти на матичните факултети низ Македонија да бидат затворени за соработка со други организации, како и поради високото ниво на индиректна партизација (со што често се случува да примаат наредби од политички партии и да одлучуваат врз база на веќе зададени упатства од истите), ваквото решение може да се искористи во насока на заштита на монополската позиција на СПУКО и членките. Воедно, нејасно е зошто е потребна согласност од сите членки на Собранието кога една организација сака да пристапи кон СПУКО наместо тоа да биде оставено на слободната волја на членките на СПУКО.

Сепак, ова не треба да ги демотивира студентските организации на матичните факултети кои се дел од УКЛО да партиципираат во работата на СПУКО, затоа што само на тој начин (сега засега) е возможно вистинско дејствување во носењето на одлуките на СП, влијание врз унапредувањето на работата на студентските претставнички тела како и пошироко дејствување врз носењето на одлуки во универзитетските и факултетските тела.

Охрабрувачки е што Статутот на СПУКО дефинира и дозволува индивидуално членство на студенти кои не се претставени преку СП на своите факултети или пак кои сметаат дека се делумно застапени. Со ова му се дава моќ на студентот како индивидуа да истапува во СПУКО доколку смета дека неговите ставови, идеи и барања недоволно се застапени преку претставниците на парламентите од неговиот матичен факултет. Забелешката на овие одредби оди во насока на дозволување само на редовните студенти да бидат индивидуални членови, со што се изоставаат вонредните студенти на УКЛО.

¹⁶⁸ Член 20, *Сџаџуџ* на СПУКО, 2014

¹⁶⁹ Член 24, *Сџаџуџ* на СПУКО, 2014

¹⁷⁰ Член 25, *Сџаџуџ* на СПУКО, 2014

¹⁷¹ Член 4, *Сџаџуџ* на СПУКО, 2014

Да напоменеме, вонредните студенти ги делат истите студентски проблеми со редовните. Често оваа група на студенти има свои специфични потреби, па неопходно е и тие да бидат застапени во претставничките тела на студентите. Вклучување на вонредните студенти во телата на одлучување на студентите може да донесе само вариетет во размислувањата и дискусиите меѓу членовите на претставничките тела, како и добивање на помасовни студентски иницијативи.

Што се однесува до придружните членки на СПУКО, генерално сметаме дека овие одредби во Статутот се за поздравување. Имено, оставено е простор на нестудентски организации¹⁷² да учествуваат во работата на претставничките тела, со што се зголемува можноста за поквалитетна дискусија во СП на Универзитетот, како и креирање на посилна претставничка студентска организација која ќе има поддршка не само од студентските организации на факултетите туку и од поширок круг ентитети. Со ваквото решение се зголемуваат можностите за поквалитетна работа на претставничкото тело, заради експертизата, знаењето и вештините кои можат да ги понудат нестудентските организации. Воедно, се зголемува можноста за заедничко дејствување на повеќе организации врз одредена државна политика од областа на високото образование, како и самиот легитимитет на здружените организации.

Сепак, според податоците¹⁷³ за последниот состав на СПУКО се забележува дека во оваа студентска организација не членуваат други организации, освен СП на матичните факултети. Исто, се забележува дека не се вклучени индивидуални членови. СПУКО треба да работи на актуализирање на можноста за пристапување и на други студентски организации и промовирање на идејата дека сите студенти, како индивидуални членови, може да присуствуваат на работните седници на оваа организација.

Поради непостоењето на јавно презентирани податоци од страна на СПУКО, непознато е дали од своето постоење, па до последниот мандат, други студентски и нестудентски организации членувале во ова студенско здружение.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ

Студентскиот парламент при СПУКО е највисокиот орган на одлучување во оваа организација.

Сѝрукѝура

Пратениците се делегираат од конститутивните членови. Така, секој конститутивен член испраќа по еден делегат на двесте редовни рамноправни членови¹⁷⁴. Статутот не објаснува како се бираат делегатите во конститутивните членови, со оглед на тоа дека СП на матичните факултети не се сметаат за органи на СПУКО. Придружните членови можат да испратат по два делегати во Собранието на СПУКО. Мандатот на делегатите трае 2 години.

Носење одлуки и надлежносѝ

Собранието има надлежност за усвојување на годишен извештај на Парламентот и неговите органи, ги определува програмските активности, усвојува Статут, донесува план за работа и финансиски план, одлучува за зачленување во меѓународни организации итн. Собранието се состанува по потреба¹⁷⁵.

Пресѝанок на мангаѝ

Со Статутот не е дефинирано дали еден пратеник може да поднесе оставка. Според овој документ, мандатот на пратеникот му престанува по услови определени со општ акт што го носи Собранието. Ваков акт не е достапен на јавноста, ниту пак е познато дали воопшто е донесен.

Наши соѝлегувања

Потребно е предвидување на одредби со кои би се дале барем начелни инструкции со кои би се задолжиле конститутивните членови да делегираат пратеници во Собранието по фер и демократски пат, бидејќи Статутот не наведува како овие организации определуваат кои ќе бидат нивните претставници.

¹⁷²Член 19, Статут на СПУКО, 2014

¹⁷³СПУКО, *Зайисник од седница на Собраниеѝо на СПУКО*, седница одржана на ден 7 февруари, 2014

¹⁷⁴Бројот на редовни рамноправни членови се добива кога ќе се собере бројот на редовните студенти на конститутивниот член плус една десетина од бројот на вонредни студенти, според член 27, *Сѝаѝуѝѝ на СПУКО*, 2014

¹⁷⁵Член 32, *Сѝаѝуѝѝ на СПУКО*, 2011

Понатаму, не е определено што се случува со оние студентски организации во кои членуваат помалку од двесте членови студенти и каков е начинот на делегирање на претставници од овие субјекти во Собранието. Постои голема опасност овој став да ги ограничи сите оние студентски организации каде членуваат помалку студенти од предвиденото во Статутот и со тоа да се монополизира Собранието само со делегати од СП од матичните факултети.

Со оглед на важноста на Собранието како тело на СПУГД, нејасно е зошто тоа се состанува по потреба, наместо да постои обврска тоа да се состанува минимум еднаш во месецот или минимум неколку пати во годината. За потсетување, Собранието на СПУКО ги донесува најважните документи на Парламентот и би требало да претставува тело каде делегатите ажурно ќе дискутираат за студентските проблеми, ќе ги подготвуваат ставовите на претставниците во универзитетските и факултетските тела и каде ќе се развиваат нови идеи за подобрување на состојбата во високото образование.

ИЗВРШЕН ОДБОР НА ПАРЛАМЕНТОТ

Структура

Ова тело е извршниот орган на Парламентот, кој број најмалку седум члена¹⁷⁶. Членовите се бираат од редовите на пратениците во Собранието, на предлог на претседателот. Собранието ги гласа членовите со мнозинство гласови.

Носење одлуки и надлежности

Меѓу поважните надлежности на Извршниот одбор се наведуваат: собира и распределува материјални средства; именува и разрешува функционери и раководни лица; одлучува за службени патувања во странство; основа фондови, ги утврдува условите и начините на нивно користење...; одлучува за доделување награди, парични надоместоци¹⁷⁷.

Прекин на мандат

Членовите на Извршниот одбор одговараат пред Собранието на СПУКО. Разрешување на член може да предложи претседателот на СПУКО. Моќност Собранието да предложи разрешување на член не е предвидено со овој Статут. Мандатот на Извршниот одбор престанува со распуштање на Собранието¹⁷⁸.

Наши соѕледувања

Статутот на СПУКО потфрлаво предвидување на механизми за заштита од самоволно и арбитрарно однесување на членовите на Извршниот одбор. Извршниот одбор раководи со финансиите во СПУКО и треба да има обврска за целосна финансиска отчетност пред Собранието. За жал, ваква одредба не е предвидена. Исто, Извршниот одбор донесува правилници и останати документи, а Статутот не предвидува обврска за одобрување на овие документи од Собранието, што може да доведе до произволно однесување на членовите на Извршниот одбор. Извршниот одбор е одговорен за спроведување на одлуките на Собранието, па логично е да биде оценувано за својата работа од ова тело. Воедно, ќе се избегне опасноста од преголемо влијание. Мора да се предвидат одредби со кои на делегатите во Собранието ќе им биде овозможено да поведат постапка за одговорност на член(ови) на Извршниот одбор, бидејќи токму Собранието ги гласа членовите на ова тело. Претседателот на СПУКО, според сегашното решение, е единствената фигура која може да поведе ваква дискусија.

¹⁷⁶ Член 34, *Сшаџуш* на СПУКО, 2014

¹⁷⁷ Член 36, *Сшаџуш* на СПУКО, 2014

¹⁷⁸ Член 40, *Сшаџуш* на СПУКО, 2014

ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ПАРЛАМЕНТОТ НА СПУКО

Избор на претседател на СПУКО

Претседателот се бира со тајно гласање, со мандат од две години. Услов за кандидатот е тој да биде член на СПУКО барем една година пред неговиот избор. Кандидат за претседател може да предложи најмалку две конститутивни членки, од кои едната мора да биде од високообразовна институција каде студира кандидатот. Кандидирање на индивидуални членови не е предвидено, иако Статутот предвидува индивидуално членство на студенти¹⁷⁹. Статутот на СПУКО предвидува можност за двајца претседатели да раководат заедно со Парламентот одреден период, во случаите кога има смена на раководството на СПУКО. Ова е можно само во случаи кога тоа ќе го дозволи Извршниот одбор, предложен од новиот претседател. Периодот на траење на кохабитацијата не е определен со овој правен документ, па е оставено тоа да го определи Извршниот одбор.

Носење одлуки и надлежности

Статутот на СПУКО предвидува постриктни надлежности на претседателот, од она што веќе беше презентирано за претседателите на СПУКМ и СПУГД. Така, тој има право да располага со точно дефинирана сума на пари¹⁸⁰; има право на паричен надоместок за неговата работа; претседава со седниците на Собранието и Извршниот одбор; потписник е на жиро-сметката на Парламентот итн. Интересно да се напомене во овој дел е дека тој има право и должност да запре од извршување акт на Парламентот и на органите, кој смета дека е спротивен со законот или акт на Парламентот, а за тоа ќе ги известат органите, Парламентот или државен орган¹⁸¹.

Пресјанок на мандат

Прашање за одговорност на претседателот може да поведат 1/2 од пратениците во Парламентот. Статутот не определува што ќе се случи доколку претседателот се откаже од својата функција.

Наши софледувања

Критериумите за кандидирање на претседател на СПУКО се ограничувачки, па така не се дозволува слободно кандидирање на секој заинтересиран студент. Не е дозволено индивидуално кандидирање на студенти, бидејќи тие мораат да бидат поддржани од минимум две конститутивни членки, т.е. од СП на матичните факултети. Со ова се спречуваат индивидуалните членови самостојно да истапат како кандидати. Исто, Статутот не предвидува кандидирање со поддршка од одреден број студенти.

КОНТРОЛЕН ОДБОР НА СПУКО

Ова тело брои три члена кои од редот на делегатите ги бира Собранието. Ова тело се состанува најмалку еднаш годишно со цел прегледување на материјалното работење на органите на Парламентот и за тоа го известува Собранието.

Предвидување на контролен одбор во структурата на студентските претставнички тела во Македонија е солидно решение за зголемување на контролата врз работата на истите. Сепак, сметаме дека овој одбор треба да има стриктно зададени ингеренции, наместо само една широко наведена надлежност (да го разгледува материјалното работење на состојбата на органите на Парламентот)¹⁸². Статутот треба да предвиди на кој начин се врши оваа надлежност, како се врши мониторингот над финансиското работење на телата на Парламентот и што треба да се стори во случај кога ќе се забележат нерегуларности во материјалното работење. Воедно, Контролниот одбор треба да врши постојан мониторинг, на месечно ниво во работата на Парламентот. Иако овој одбор поднесува извештаи до Собранието, не е предвидено што понатаму Собранието прави со овие извештаи. Во статутот не е предвидена обврска за реагирање по извештаите, или усвојување на препораките содржани во истите (доколку ги има). Статутот не реферира на други документи кои би ја уредиле подетално работата на ова тело.

¹⁷⁹ Член 24, *Сшашуш* на СПУКО, 2014

¹⁸⁰ Член 45, Претседателот одлучува за трошење на средствата за тековни потреби на Парламентот, односно неговите тела и органи до 30 000 ден., *Сшашуш* на СПУКО, 2014

¹⁸¹ Член 46, *Сшашуш* на СПУКО, 2014

¹⁸² Контролниот одбор најмалку еднаш годишно го прегледува материјалното работење на состојбата на органите на Парламентот и за тоа го известува Собранието на Парламентот,

СЕКТОРИ НА СПУКО

Секторите на СПУКО се всушност комисији во овој Парламент. Секретарите на секторите се членови на Извршниот одбор. Статутот предвидува дека секој член мора да биде член во некој од секторите. Понатаму се предвидува дека секој член на СПУКО кој не е делегат во Собранието, може да биде член во секторите.

Наши согледувања

Загрижува фактот дека членовите на Извршниот одбор се секретари на секторите, а членовите на Собранието се членови на секторите. Да се потсетиме, Извршниот одбор носи одлука за формирање на сектори. Со оглед на досегашната практика на СПУКО да не вклучува други студентски организации во својот состав, ниту индивидуални членови, туку само СП на матичните факултети, со ваквото решение само се создаваат затворени кругови на членови во телата на студентскиот претставник на Универзитетот во Битола. Така, истите членови на Парламентот се и членови на секторите, а членовите на Извршниот одбор раководат со секторите. Статутот не предвидува поднесување извештаи до Собранието од секторите.

СТУДЕНТСКИ ПРАВОБРАНИТЕЛ ПРИ СПУКО

Статутот на СПУКО предвидува дека студентскиот правобранител се бира од страна на СП, од редот на студенти на додипломски студии или од студентите на постдипломски студии кои не се во работен однос со високообразовна институција¹⁸³. За разлика од ова, статутите на СПУКМ, СПУГД и ДУТ и на државните универзитети предвидуваат именување на студентски правобранител од страна на Универзитетскиот сенат¹⁸⁴. Студентскиот правобранител се избира на предлог од СП на матичните установи, со мандат од две години. Студентскиот правобранител има свои заменици на секој факултет. Права и обврски на студентскиот правобранител според овој Статут се: да ги координира своите активности со Парламентот, со неговите органи и со конститутивните членки; да добива паричен надомест за својата работа; предлага начин на финансирање на својата работа и онаа на замениците; други права и обврски кои со посебен акт ќе ги утврди Собранието или Извршниот одбор¹⁸⁵. За својата работа, студентскиот правобранител поднесува Годишен извештај до Собранието на Парламентот или до Универзитетскиот сенат¹⁸⁶, кој се објавува во јавно гласило на Парламентот, т.е. Универзитетот.

Наши согледувања

Со ваквото решение се овозможува самите студенти преку своите студентски претставници да одберат свој „адвокат“ кој ќе ги штити нивните права. Вака се обезбедува поголема автономија на одлучување на студентите. Сепак, со ова се ризикува Студентскиот парламент да определи кандидат кој има слични лични интереси како и членовите на Парламентот. При применување на овие одредби треба да се внимава на опасноста од можно влијание на СПУКЛО врз правобранителот. Понатаму, правобранителот треба и да постапува во претставки кога правата на студентот се нарушени од Парламентот, па постои опасност на необјективно одлучување, особено затоа што Собранието може да го разреши студентскиот правобранител. Да се потсетиме дека студентскиот правобранител добива финансиски средства со одлука на Парламентот и предвидено е да ги усогласува своите активности со оние на Парламентот. Овие одредби треба внимателно да се применуваат, поради веќе споменатите опасности. Потребно е и воведување на механизам на заштита на правобранителот во случај на притисоци од страна на Парламентот.

¹⁸³ Член 54, *Сшашуш* на СПУКО, 2014

¹⁸⁴ Во статутите на овие три универзитети е загарантирано учеството на студентите во процесот на бирање на Студентски правобранител. Така, СПУКМ и СПУГД даваат препораки за кандидатите за правобранители, додека на СПДУТ може да искаже недоверба спрема студентскиот правобранител.

¹⁸⁵ Член 57, *Сшашуш* на СПУГД, 2011

¹⁸⁶ Член 56, *Сшашуш* на СПУКО, 2014

Статутот на СПУКО треба да биде усогласен со Статутот на Универзитетот „Св.Климент Охридски“ – Битола, според кој услов за еден студент да се кандидира е и да има просек над 8,00¹⁸⁷. Понатаму, според овој Статут се вели дека за својата работа студентскиот правобранител поднесува Годишен извештај до студентскиот парламент. За својата работа студентскиот правобранител го известува Сенатот¹⁸⁸. Така, потребно е усогласување на овој дел во Статутот на СПУКО, заради јасност кому студентскиот правобранител треба да му поднесува извештаи за работа (дали тоа е Собранието или Универзитетскиот сенат).

ПРЕСТАНОК НА РАБОТА

Парламентот може да одлучи за престанок на работата. Понатаму, што се однесува до распуштање на Собранието, предвидено е организацијата да престане со својата работа во случај на намалување на бројот на конститутивни членови на еден, поминато двојно повеќе време од времето предвидено за одржување на седница на највисокиот орган (што значи доколку Собранието не одржи седница две последователни години), во две последователни години не е поднесена завршна сметка, ако Собранието се самораспушти, одлука на надлежен суд, стечај и спроведена ликвидација. Организацијата може да се престане да постои доколку бројот на членови на организацијата се намали под бројот за основање¹⁸⁹. Во случај на престанок на Парламентот или негово преконструирање, како правен наследник на имотот и средствата ќе биде правното лице утврдено со одлука на Собранието.

Во однос на распуштањето на Собранието и прекин на работата на самата организација, Статутот на СПУКО не предвидува колку членови се потребни за основање на Парламентот, па со тоа нејасна е одредбата со која се вели дека организацијата ќе престане со својата работа доколку се намали бројот на членови на Парламентот. Исто, критична е одредбата со која се вели дека правен наследник на средствата ќе биде правно лице определено со одлука на Собранието, па повторно тука ќе ја истакнеме опасноста што се јавува при креирање на деловни субјекти од страна на Парламентот. Така, оставен е простор Парламентот да создаде деловен субјект на кого со одлука ќе му ги префрли финансиските средства по распуштањето на Парламентот, со што одредени членови на оваа организација би се здобиле со финансиски придобивки. Кај другите универзитети, оваа проблематика е разрешена со одредбите дека во случај на престанок на работата на Студентскиот парламент, Универзитетот е оној кој располага со имотот и средствата на СП¹⁹⁰.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ ЗА ИНФОРМАТИЧКИ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИИ „СВ. АПОСТОЛ ПАВЛЕ“ – ОХРИД

Студентскиот парламент на Универзитетот за информатички науки и технологии (понатаму СПУНИТ) е формиран во 2011 година. СПУНИТ се дефинира како самостојно, непрофитно и непартиско здружение на граѓани¹⁹¹. Здружението дејствува на територијата на Република Македонија. Како основни цели и задачи на здружението се предвидени: истражување во областа на образованието, без разлика на националната, верската и социјално-економската припадност; истражување, развој и афирмација на образовните програми за младите луѓе преку нивните индивидуални способности и посебности; зближување на граѓаните на Република Македонија со помош на образовни програми и со цел нивна поголема кооперативност и соработка; помагање и посредување на граѓаните на Македонија преку нивните индивидуални способности и посебности; посредување и потпомагање во интересот за размена на студенти и средношколци помеѓу држави и летни/зимски размени на младите со цел подобро запознавање, истражување и развој на образованието помеѓу различните народи ширум светот.

¹⁸⁷ Член 273, *Сшашуш* на УКЛО, 2010

¹⁸⁹ Член 280, *Сшашуш* на УКЛО, 2010

http://www.uklo.edu.mk/files/attachments/STATUT_na_UKLO__25_12_2008KONECEN.pdf

¹⁸⁹ Член 68, *Сшашуш* на СПУКО, 2014

¹⁹⁰ Член 68, *Сшашуш* на СПУКО, 2014

¹⁹¹ Член 1, *Сшашуш* на СПУНИТ, 2011

Здружението посебно се залага преку истражување и донесување план за развој на сузбивање на наркоменијата, алкохолизмот, проституцијата, малолетничката деликвенција и сите останати антисоцијални патолошки појави преку: организација на трибини и акции за борба против овој вид појави; формирање на тимови од млади луѓе кои се залагаат за работа на превенција против овој вид појави и едукација на граѓаните на Р. Македонија, како и на посебни групи граѓани, т.е. млади луѓе и деца¹⁹². Понатаму, Статутот на СПУНИТ предвидува организирање и залагање за помош на граѓаните на Република Македонија, како и на посебните групи млади кои се борат против ваквиот вид појави. Овие цели СПУНИТ ќе ги постигне преку организирање летни и зимски трансфери на млади луѓе од една во друга држава со странски и домашни невладини и владини организации; организирање трибини, советувајќи, натпревари...; основање на клубови во другите градови на Македонија, но и во другите држави; соработка со организации, институции од хуманитарен, научен, културен, спортски и едукативен карактер итн¹⁹³. Здружението СПУНИТ, како свои органи ги препознава Собранието, Извршниот одбор и Надзорниот одбор.

Статутот на СПУНИТ е идентичен со статутот на СП на Факултетот за ветерина при скопскиот Универзитет¹⁹³⁴, што води до заклучок дека се работи за препис од друг Статут. Читајќи го Статутот на СП на Универзитетот во Охрид се добива впечаток дека не се работи за Статут на студентско претставничко тело, ниту пак за највисок правен акт на студентска организација. СПУНИТ нафрла генерални одредби наменети за сите граѓани на Република Македонија и најавува основање на клубови во нашата земја, како и надвор од државата, што поставува дилеми за сериозноста во пристапот на креаторите на овој Статут, како и за официјалните претставници на СПУНИТ. Целите и задачите на СПУНИТ се сосема неповрзани со студентските тематика и нејасно е зошто СПУНИТ се залага за превенирање на антисоцијални патолошки појави, наместо да се ориентира на решавање на студентските проблеми на Универзитетот во Охрид. Воедно, во ниту една од одредбите не се спомнуваат студентите како примарен субјект заради кои би требало да постои еден Студентски парламент како репрезентативно тело.

Понатаму, во Статутот се наведува дека основен облик на организацијата на здружението е градска организација. Работата на градските организации се утврдува со унифициран Дневник за работа¹⁹⁵. Македонското законодавство не препознава термин „градска организација“ и нејасно е на што се однесува овој облик на организирање. Исто, наведениот Дневник за работа е јавно недостапен, при што би можело да се анализира на што се однесува оваа одредба. Терминологијата „градска организација“ може да се најде во програмата на одредени политички партии во Македонија. Статутот, понатаму, наведува здружението да се организира на територијален пристап¹⁹⁶. Што се подразбира под оваа одредба е нејасно.

СТУДЕНТСКИ ПРЕТСТАВНИЦИ ВО УНИВЕРЗИТЕТСКИ И ФАКУЛТЕТСКИ ТЕЛА

Статутот на СПУНИТ не предвидува никакви одредби за учество на студентите во работата на Универзитетот „Св.Апостол Павле“ – Охрид. Статутот на овој Универзитет одредува дека студентите се вклучени во телата на Универзитетот и факултетите, и тоа преку претставници одредени од СПУНИТ. За избор на претставници е потребно да гласаат мнозинство од студентите при СП на единиците. Начинот на понатамошното организирање на ова прашање Универзитетот го препушта на самиот студентски парламент.

Непостоенето на какви било одредби за учество на студентите во универзитетските и факултетските тела во статутот на еден СП кој е одреден за претставник на студентите на Универзитетот е невалоризирање на идејата за вклученост на студентите во носењето важни одлуки на Универзитетот.

¹⁹² Член 7, *Сџаџуџ* на СПУНИТ, 2011

¹⁹³ Член 8, *Сџаџуџ* на СПУНИТ, 2011

¹⁹⁴ Факултет за ветеринарна медицина. „СПФВМС“ <http://fvm.ukim.edu.mk/studenti/spfvms/>

¹⁹⁵ Член 16, *Сџаџуџ* на СПУНИТ, 2011

¹⁹⁶ Член 15, *Сџаџуџ* на СПУНИТ, 2011

ЧЛЕНСТВО

Студентскиот парламент на Универзитетот за информатички технологии – Охрид дозволува секој граѓанин на Македонија кој ужива статус на редовен студент на Универзитетот во Охрид да членува во СПУНИТ, доколку ги прифати програмските цели и задачи на здружението¹⁹⁷.

Член на здружението се станува со потпишување на пристапница, а членувањето е доброволно и слободно. Извршниот одбор на СПУНИТ носи одлуки за прием на нови членови. За членови на ова студентско претставничко тело се сметаат сите студенти со статус на редовни студенти на Универзитетот за информатички науки и технологии во Охрид.

Студентите на Универзитетот за информатички науки и технологии се сметаат за членови на Здружението до нивното истапување¹⁹⁸, кое се врши по барање на студентот или со исклучување од страна на Извршниот одбор¹⁹⁹.

СОБРАНИЕ ПРИ СПУНИТ

Собранието е највисокиот орган за одлучување во Здружението, во кое членуваат сите студенти на Универзитетот во Охрид²⁰⁰.

Структура

Собранието го сочинуваат сите членови на Здружението, што значи дека секој студент на Универзитетот е член на ова тело, како и секој оној кој ќе пополни пристапница. Понатаму се вели дека за членови на Собранието се сметаат сите граѓани на Македонија кои се сметаат за редовни студенти на Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ – Охрид.

Носење одлуки и надлежности

Собранието работи на пленарни седници, најмалку еднаш во годината²⁰¹. Собранието може да работи и да одлучува доколку се присутни една третина од вкупниот број членови. Надлежности на Собранието се: донесува Статут и други правни документи; избира претседател; избира членови на Извршен и Надзорен одбор – по предлог на претседателот; врши избор на луѓе за работа во Стручната служба; Управува и одговара за управувањето со имотот на здружението итн.²⁰²

Наши согледувања

Доколку го разгледаме Статутот на Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ – Охрид, со кој би требало да биде усогласен Статутот на СПУНИТ, се забележува дека не се почитувани одредбите во делот за студентското организирање на Универзитетот. Доколку ја изолираме претходно наведената можност секој граѓанин на Македонија да може да учествува во работата на Собранието, овој модел кој е впишан во Статутот на СПУНИТ нуди можност за директна демократија, т.е. пленум. Според ваквиот модел, секој студент директно учествува во работата на Собранието, без делегати кои ги гласа или претставници од секој факултет. Сепак, ова не е во согласност со она што го предвидува Статутот на Универзитетот во Охрид. Така, Студентскиот парламент на Универзитетот го сочинуваат претставници на СП на единиците, кои ги претставуваат барањата и предлозите на студентите. СП на единицата го претставуваат претставници на студентите на единицата²⁰³. Претставниците на единиците се бираат по пат на непосредни избори, со тајно гласање. Изборите ги распишува претседателот на СП на единицата, а доколку тоа не го стори, надлежен по ова прашање е деканот. Претседателот на СП на матичните факултети го бираат членовите на СП од своите членови²⁰⁴.

¹⁹⁷ Член 8, *Статутот на СПУНИТ*, 2011

¹⁹⁸ Член 28, *Статутот на СПУНИТ*, 2011

¹⁹⁹ Член 12, *Статутот на СПУНИТ*, 2011

²⁰⁰ Член 18, *Статутот на СПУНИТ*, 2011

²⁰¹ Член 19, *Статутот на СПУНИТ*, 2011

²⁰² Член 25, *Статутот на СПУНИТ*, 2011

²⁰³ Член 267, *Статутот на Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ – Охрид*, 2012
http://uist.edu.mk/Documents/statute_uist.pdf

²⁰⁴ Член 272, *Статутот на Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ – Охрид*, 2012
http://uist.edu.mk/Documents/statute_uist.pdf

Предвидено е и учество на формите на студентско самоорганизирање на Универзитетот и на матичните факултети, па така во работата на СП треба да учествува барем еден претставник од овие студентски организации.²⁰⁵ Преку изложување на овие одредби од Статутот на Универзитетот се забележува сериозно неусогласување со она што е предвидено во Статутот на СПУНИТ. Двата статути нудат две различни решенија на уредување на работата на студентските претставници. Така, СПУНИТ не предвидува бирање на претставници од матичните факултети при Универзитетот, ниту пак одржување на избори, како и креирање на СП на матичните факултети, со што сериозно го повредува предвиденото во Статутот на Универзитетот. Исто, Статутот на СПУНИТ не ги споменува другите форми на самоорганизирање.

Потребно е усогласување на двата Статути во насока на изнаоѓање на решение кое ќе придонесе за подобро студентско организирање на овој Универзитет. Понатаму, Статутот на Универзитетот предвидува дека студентскиот правобранител ќе биде одбран од страна на СП на Универзитетот²⁰⁶. Во Статутот на СПУНИТ не се забележува ниту една одредба на оваа тема, што ја загрозува сериозноста на функцијата студентски правобранител. Непознато е како се бира студентски правобранител на Универзитетот во Охрид, бидејќи тоа е оставено да се регулира од СП, а во Статутот не постојат такви одредби.

Во Статутот на СПУНИТ се забележуваат и други сериозни недостатоци. Така, во Статутот не се предвидуваат механизми како сите студенти на факултетот ќе можат да учествуваат во собраниските седници, бидејќи сепак се работи за бројка од неколку стотини студенти²⁰⁷. Понатаму, Собранието е потребно да се собира на редовни седници. Нејасно е зошто само претседателот има моќ да свикува седници, а доколку тоа сакаат да го сторат членовите, потребна е дозвола од него.

Доколку ја разгледаме работата на СПУНИТ во практиката се забележува сериозна повреда на одредбите од нивниот Статут. Така според достапните податоци од Централниот регистар на Р. Македонија, на седниците на Собранието на СПУНИТ присуствува многу мала група студенти²⁰⁸ кои меѓусебно едногласно ги гласа предлозите. Уште позагрижувачки е што на охридскиот Универзитет никогаш не се одржале избори за пратеници на Собранието.

ИЗВРШЕН ОДБОР ВО СПУНИТ

Структура

Овој одбор брои пет члена со мандат од две години, со можност за повторен избор. Во составот на ова тело се: претседателот на здружението, два потпретседатели, благајникот и секретарот на здружението.

Носење одлуки и надлежности

Надлежности на здружението се: подготовка на седниците на Собранието, контрола над работата на стручната служба, која ја формира, управува со имотот на здружението, изготвува извештаи за својата работа итн. Во Статутот не е предвидено колку пати ќе се состанува ова тело во текот на академската година и е оставено тоа да биде по предлог на претседателот на СПУНИТ или Надзорниот одбор (кој претходно доставува писмено барање до претседателот). Ова тело полноважно работи и одлучува доколку на седницата присуствуваат повеќе од половина членови на Надзорниот одбор, што би значело дека потребно е да се соберат тројца членови и да носат одлуки.

²⁰⁵ Член 266, *Статутот на Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Кирил Павле“ – Охрид*, 2012 http://uist.edu.mk/Documents/statute_uist.pdf

²⁰⁶ Член 258, *Статутот на Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Кирил Павле“ – Охрид*, 2012 http://uist.edu.mk/Documents/statute_uist.pdf

²⁰⁷ На Универзитет во Охрид се запишале вкупно 313 студенти во академската 2013/2014 според Државниот завод за статистика, *Запишани студенти на високиите стручни школи и факултетите во Република Македонија во академската 2013/2014 година (прв циклус на студии)*, 17 јули 2014 <http://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie.aspx?rbtxt=29>

²⁰⁸ Според Актот од одржаното основачкото собрание, набројани се седум студенти, со своите имиња и презимиња. Во актот пишува дека присуствувале и други членови на Собранието, но нејасно е зошто нивните имиња не се наведени. За повеќе информации видете го *Акцијот од одржаното основачко Собрание на здружението на граѓани СПУНИТ*, донесен на 4 април 2011.

Пресџанок на мангај

За својата работа Извршниот одбор одговара пред Собранието. Така, Собранието може да го отповика целиот извршен одбор или одделен член пред истекот на мандатот. Предлог за ова може да поднесе претседателот на здружението, орган на здружението или 1/3 од членовите на Собранието. Предлозите се доставуваат до претседателот на СПУНИТ.

Наши сољедувања

Не постојат одредби со кои се определува колку седници во текот на годината ова тело треба да има и тоа е оставено да биде по предлог на претседателот на здружението или Надзорниот одбор. Нејасно е зошто не е дозволено членовите на одборот сами да свикаат седница кога чувствуваат потреба за тоа, кога сакаат да дискутираат за одредена тематика или сакаат да постават одредено прашање. Ова е особено важно затоа што, како што претходно беше наведено, ова тело има сериозни надлежности како управување со имотот на здружението или воспоставува Стручна служба над чија работа спроведува мониторинг. Особено е загрижувачка одредбата според која доволно е да присуствуваат минимум половина од членовите за ова тело да може да донесува полноважни одлуки, што би значело дека неколкумина студенти (минимум тројца) ќе можат да одлучуваат за сериозни прашања што ги засегаат сите членови на Собранието.

Од достапните документи ²⁰⁹ на СПУНИТ во Централниот регистар се согледува дека бројот на членови во Извршниот одбор е поголем од предвидениот според Статутот и е адекватен на бројот на членови во останатите тела на Парламентот. Така, Извршниот одбор има два члена повеќе, кои се пак назначени за претседател и потпретседател на Надзорниот одбор.

ПРЕТСЕДАТЕЛ НА СПУНИТ

Избор за ѓрејсегајшел на СПУНИТ

Претседателот во овој парламент се избира од страна на студентите на Универзитетот²¹⁰. Кандидат за претседател може да кандидираат најмалку 1/3 од членовите во Собранието, а за избран кандидат се смета оној кој добил најголем број од гласовите од членовите на Собранието. Мандатот на претседателот трае две години, без можност за повторен избор.

Носење одлуки и надлежносџ

Надлежности на претседателот на здружението се: предлага кандидати за членови на Извршниот одбор; предлага потпретседатели, секретар и благајник на здружението; предлага финансиски план итн. ²¹¹ Потпретседателите се бираат од страна на Собранието, по претходно предложување од страна на претседателот. Нивните мандати траат две години, со можност за реизбор.

Пресџанок на мангај

Мандатот на претседателот престанува по изминувањето на две години од уписот во Централен регистар, по сопствено барање или со разрешување од страна на Собранието. За поведување постапка за одговорност на претседателот, потребно е 1/2 од пратениците да поднесат писмен предлог, а за истиот да биде изгласан потребно е 2/3 мнозинство од пратениците.

Наши сољедувања

Постои конфузност во одредбите кој го бира претседателот на СПУНИТ. Така, две одредби предвидуваат две различни решенија – претседателот се бира од страна на Собранието и претседателот се бира од страна на студентите. Според Статутот на охридскиот Универзитет, претседателот го бира Собранието на СПУНИТ од страна на своите членови²¹². Така, потребно е уоедначување на Статутот на СПУНИТ со оној на Универзитетот, во насока на појаснување на постапката за бирање на претседател.

²⁰⁹ СПУНИТ, *Акџош од одржаношо основачко Собрание на здружениешо на жражани СПУНИТ*, донесен на 4 април 2011

²¹⁰ Член 28, *Сџајшуй на СПУНИТ*, 2011

²¹¹ Член 29, *Сџајшуй на СПУНИТ*, 2011

²¹² Член 273, *Сџајшуй на Универзитетџ за информатџички науки и џехнолоџии „Св. Ајосџол Павле“ – Охрид*, http://uist.edu.mk/Documents/statute_uist.pdf

Според документите добиени од Централниот регистар, мандатот на сегашниот претседателот на СПУНИТ трае многу повеќе од две години ²¹³. Исто, забележливо е дека истите студенти кои присуствувале на основачката седница, на предлог на претседателот сами се изгласале за членови на Извршниот одбор. Истиот претседател бил предложен од страна на присутните студенти, кои едногласно си го изгласале предлогот²¹⁴.

НАДЗОРЕН ОДБОР НА СПУНИТ

Ова е тело составено од два члена, кои ги предлага претседателот на Собранието.

Овој одбор има за задолжение да ја следи работата на здружението и да врши контрола врз извршување на правните документи, да спроведува комуникациски односи со јавноста, да спроведува анкети и истражувања во врска со образованието итн. Понатаму се вели, членовите на здружението имаат право на контрола врз работата на здружението преку Надзорниот одбор.

Сметаме дека бројот на членови на Надзорниот одбор е премал (двајца), па се поставува дилемата дали ова тело располага со човечки ресурси за исполнување на своите надлежности.

Како што веќе беше напоменато, во практиката Надзорниот одбор на СПУНИТ е составен од двајца членови на Извршниот одбор, но се согледува дека членовите на овој одбор вршат контрола врз самото тело во кое членуваат.

ПРЕСТАНОК НА РАБОТА

Здружението престанува доколку се самораспушти Собранието или доколку се намали бројот на членови во организацијата. Во случај на распуштање на Собранието, по престанокот со работа на здружението, сите стекнати добра ќе бидат разделени во хуманитарни цели.

ФИНАНСИРАЊЕ

Поради недостаток од јавно презентирани правни и финансиски документи, за финансиското работење на студентските претставници на универзитетите во Штип, Тетово, Битола и Охрид се знае малку. Генерална оценка е дека трите регистрирани студентски парламенти го прекршуваат Законот за здруженија и фондации, во кој е предвидено задолжително објавување на финансиски извештаи од страна на здруженијата на граѓани, на своите веб-страници или на други начини кои ги прават овие документи достапни за јавноста²¹⁵.

Во овој дел ќе понудиме сублимирана анализа од членовите во статутите на студентските претставници и ќе ги дискутираме конкурсите за упис на факултет на три одделни универзитети, кои одредуваат дали студентите задолжително мораат да платат членарина во овие здруженија. Овде нема да стане збор за одредбите за финансирање на СП на Државниот универзитет во Тетово заради недостаток од документи презентирани од оваа организација, како и самиот Државен универзитет во Тетово.

Студентскиот парламент при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип

Ова здружение се финансира од членарина; Буџетот на Р. Македонија; провизија од органи, организации, заедници и други услуги; донации; и на други начини²¹⁶.

Оваа организација досега нема објавено финансиски извештаи и непознато е како, на кој начин и колку средства годишно троши овој студентски парламент. Според конкурсите за упис на факултет, студентите во изминатите години плаќале посебни давачки за функционирање на Студентскиот парламент, како услов за упис на факултет^{217, 218}, во висина од 150 денари. Притоа, СПУГД нема објавено правилници за трошење на средствата.

²¹³ Од 2011 година, па досега не е направена промена во регистарската вложка во Централниот регистар на Македонија, што значи дека со ова здружение од датумот на основање раководи истиот претседател

²¹⁴ Така, според *Акцијата од одржаното основачко Собрание на здружението на граѓани СПУНИТ*, донесен на 4 април 2011, во точката 3 се вели: „...од страна на основачите беше презентиран за претседател г. Дејан Стефаноски. Со гласање едногласно е донесена одлука г. Дејан Стефаноски да се назначи за претседател на здружението“.

²¹⁵ Член 53, *Закон за здруженија и фондации*, „Службен весник на Република Македонија“ бр.52/2010 <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/623772ADC92FEE42A1DB496E1E190648.pdf>

²¹⁶ Член 12, *Статутот на СПУГД*, 2010

²¹⁷ УГД, *Конкурс за запишување студенти во прв циклус на студентските програми на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип за учебната 2012/13*, мај, 2012

(<http://www.fakulteti.mk/Documents/Upisi/2012-2013/UGD-Konkurs-2012-2013.pdf>);

²¹⁸ УГД, *Конкурс за упис на студенти на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип за учебната 2011/12*

Студентскиот парламент при Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Бишопа

СПУКО се финансира од средства на Буџетот на општината и Република Македонија; Ректоратот при УКЛО; други установи, организации, институции од сферата на високото образование, но и пошироко; сопствени фондови; стопанска дејност; спонзорство, донации, прилози, грантови, подароци, наследство, легати, завештанија; приходи од членарина²¹⁹. За одржување на финансиската стабилност на Парламентот, може да се формираат деловни субјекти, а може и да се соработува со други деловни субјекти. Извршниот одбор е одговорен за водење на финансиското работење на Парламентот. Како што веќе напоменавме, СПУКО има контролен одбор кој го мониторира финансиското работење на организацијата.

Одредбата дека Парламентот може да формира деловни субјекти со цел одржување на финансиската стабилност е единствен пример во македонскиот случај. Вакво решение се предвидува во студентските претставнички тела во некои од европските земји²²⁰ и е оправдано решение преку кое овие организации обезбедуваат финансиска независност, како и материјални средства за своето функционирање. Сепак, со оглед на финансиската нетранспарентност на студентските парламенти кај нас, ова решение повеќе би можело да донесе придобивки за одредена група студенти или индивидуалци, отколку навистина да придонесе за развој на самостојноста на Парламентот. Имено, СПУКО, како и останатите студентски парламенти во Македонија, досега нема објавено свои финансиски извештаи во јавност. Исто, оваа организација не предвидува уредување на материјално-финансиското работење со посебни правилници, па се добива впечаток дека одлуките на оваа тема се носат договорно меѓу членовите на Парламентот. Истото важи и кога зборуваме за одредување на платата на претседателот на СПУКО, студентскиот правобранител и замениците на студентскиот правобранител. Статутот на СПУКО не предвидува заштитни механизми во случај на неадекватно користење и прибирање на средствата од надлежните тела. Иако постои Контролен одбор кој треба да врши мониторинг врз материјално-финансиското работење на Парламентот, ова тело нема големи надлежности. Критика за ова прашање веќе беше изложена претходно во оваа анализа. Инаку, до 2013 година, студентите кои се запишуваа на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола беа обврзани да платат солидарен фонд на студентите за Студентски парламент за потпорно здравствени, рекреативни, спортски активности²²¹, како услов за упис на факултет. Во 2014 година, оваа давачка беше укината, по реакцијата на група студенти и објавите во медиумите²²². По ова, во новата академска година се забележува зголемување на други давачки во износот од укинатата давачка²²³, па прашање е дали всушност студентите повторно, овој пат без да се информирани за тоа, плаќаат и ја финансираат работата на СПУКО.

Студентскиот парламент при Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Ајоспол Павле“ – Охрид

СПУНИТ се финансира од доброволни прилози, сопствени приходи, кредити, подароци, донации, Буџетот на општината, Буџетот на Р. Македонија и други приходи. Претседателот е оној кој го предлага финансискиот план, а Собранието го гласа. Наредбодавачот за извршување на финансискиот план го утврдува Извршниот одбор²²⁴.

²¹⁹ Член 10, Статут на СПУКО, 2014

²²⁰ Види дел: **Европски практики на студентското организирање**

²²¹ УКЛО, Конкурс за запишување на студентите во прва година на прв циклус студии на Универзитетот „Св.Климент Охридски“ – Бишопа во учебната 2013/14 година, април, 2013

http://famis.edu.mk/w3/images/files/Konkurs_za_1_ciklus_studi_2013-2014.pdf

²²² Озимец, Кристина „Битолскиот Универзитет ги принудува студентите да плаќаат за Студентски парламент?!“, Радио МОФ, септември, 2013 година

<http://www.radiomof.mk/bitolskiot-univerzitet-gi-prinuduva-studentite-da-plakaat-za-studentski-parlament/>

²²³ Така до 2013 година, студентите на УКЛО плаќаат 150 денари за солидарен фонд на студентите за Студентски парламент за потпорно здравствени, рекреативни, спортски активности за студентите на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола и 50 денари за културно-уметнички потреби на студентите при упис на факултет (според Конкурсот за запишување на студентите во прва година на прв циклус студии на Универзитетот „Св.Климент Охридски“ – Бишопа во учебната 2013/14 година, април, 2013, достапен на http://famis.edu.mk/w3/images/files/Konkurs_za_1_ciklus_studi_2013-2014.pdf).

Во 2014 година, по укинувањето на давачката за СПУКО, студентите уплаќаат 200 денари за културно-уметнички потреби на студентите при упис на факултет (види во Конкурс за запишување на студентите во прва година на прв циклус студии на универзитетот „Св.Климент Охридски“ – Бишопа во академската 2014/2015 година, јуни, 2014, достапен на http://uklo.edu.mk/files/attachments/Konkurs_za_prv_ciklus_20142015.pdf)

²²⁴ Член 49, Статут на СПУНИТ, 2011 година

Одредбата не упатува на друг Правилник за регулирање на критериумите за избор на ваква личност, па непознато е како се бира кој ќе раководи со финансискиот план. Статутот предвидува лице задолжено за известување на финансиските потреби на здружението. Благајникот врши анализи и статистики на финансискиот план и по иницијатива на Извршниот одбор се стекнува со документација и овластување за прибирање спонзорства и други материјални добра за потребите на здружението ²²⁵.

Статутот не предвидува какви квалификации треба да има ова лице, што е голем недостаток поради сериозноста на оваа функција. Лицето би раководело со финансиите на едно здружение / СП треба да располага со стручност и соодветно образование.

СПУНИТ не се обврзува да ги објави своите финансиски извештаи во јавност. Така, овој СП досега нема објавено ниту еден извештај за своето материјално работење во јавност.

Според конкурсите за упис на студенти на Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ – Охрид од претходните години^{226, 227}, од кандидатите не било барано да уплатат членарина за во Парламентот. Начинот на кој се финансира работата на Парламентот на овој Универзитет не е познат, поради необјавување на податоци од страна на СПУНИТ.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Статутите на студентските претставнички тела на универзитетите во Штип, Битола и Охрид предвидуваат јавност во работењето. Во овој дел ќе ги дискутираме одредбите поврзани со транспарентноста на овие студентски организации и ќе дискутираме дали и како овие одредби се применуваат во практиката.

Студентски Парламент При универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип

Според Статутот, работата на парламентот е јавна. Јавноста во работењето се обезбедува преку редовно известување на членовите²²⁸ на СП на Универзитетот за сите облици на работење со увид во спроведувањето на програмските задачи, со поднесување извештај за работата на органите и телата на СПУГД за материјално-финансиското работење²²⁹. Овој парламент располага со своја веб-страница на која објавува информации за настаните кои ги организира, како и делумни информации за членовите на органите, што е чекор понапред од она што го нуди СПУКМ. Така, СПУГД ги објавува имињата на членовите на СП на Универзитетот, како и на Претседателството. СПУГД од неодамна има свое студентско списание²³⁰, каде објавува одредени информации за својата работа и информации за присуство на седниците на Парламентот. Сепак, СПУГД потфрла во делот објавување на правни документи и финансиски извештаи пред студентската јавност. Така, оваа организација досега нема објавено ниту еден свој правен документ, вклучително и својот Статут, како највисок правен акт. Оваа организација не објавува ниту записници од средбите на Парламентот на УГД, Претседателството на УГД, СП на матичните факултети.

²²⁵ Член 38, Статут на СПУНИТ, 2011 година

²²⁶ УНИТ, Конкурс за упис на студенти на Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ – Охрид за учебна 2013/14, мај, 2013

http://uist.edu.mk/wp-content/uploads/2012/11/Konkurs-za-upis-na-studenti_prv-ciklus-studii_2013_2014.pdf

²²⁷ УНИТ, Конкурс за упис на студенти на Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ – Охрид за учебна 2011/12

<http://www.fakulteti.mk/Documents/Upisi/2011-2012/konkurs-upis2011-2012-apostol-pavle.pdf>

²²⁸ Тука повторно се јавува проблемот кој веќе беше дискутиран порано во оваа анализа, во делот на транспарентност на СПУКМ. Така, и оваа организација се обврзува да ги информира само своите членови, без притоа да дефинира кои се членови на СПУГД. Доколку тоа се само оние студенти кои уплатиле членарина или на друг начин учествуваат во работата на Парламентот, тоа значи дека СПУГД не се обврзува да ги информира останатите студенти на овој Универзитет, иако тој е законски застапник на сите студенти.

²²⁹ Член 10, Статут на СПУГД, 2010

²³⁰ УГД, „Центар за односи со јавност: Студентско ЕХО“ http://coj.ugd.edu.mk/studentsko_eho/default.html, проверена на 1 септември, 2014 година

Студентскиот парламент при Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола

Оваа организација во својот Статут се обврзува да обезбеди систем на информирање со кој секој член ќе биде запознаен со целокупното работење на Парламентот. Сите акти се објавуваат, освен во случаите кога органи на Парламентот ќе одлучат поинаку. Седниците се отворени за јавноста и на нив може да присуствуваат гости и заинтересирани лица кои може да придонесат со својата стручност и искуство во работата на Парламентот, како и претставници за јавното информирање. Статутот предвидува и можност за организирање прес-конференција и да имаат свои информативни гласила. Во досегашната практика на работење на овој Парламент, организацијата нема објавено ниту еден податок за својата работа. Статутот не предвидува обврска за објавување на заклучоците, извештаите и записниците од работата на телата на Парламентот, што е голем недостаток. СПУКО нема своја веб-страница преку која би се дознале повеќе податоци за нивната работа. Овој Парламент комуницира со студентите преку социјалните мрежи, каде најчесто презентира културно-забавни информации, како и информации за конкурси за упис на факултет и сместување во студентските домови. Сепак, СПУКО нема објавено ниту еден свој правен документ, вклучително и својот Статут, како и информации за одржувањето на седниците на Собранието, кои треба да се јавни и отворени за студентската јавност.

Студентскиот парламент при Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Димитар Павле“ – Охрид

СПУНИТ во својот Статут предвидува една одредба во врска со објавувањето на информации за својата работа. Така, здружението обезбедува известување за јавноста преку: обезбедување на непречено присуство на нејзините членови на седниците на органите и телата; достапност на извештаите и другите материјали за членовите и заинтересираните лица и издавање на свој весник; формирање на веб-страница на здружението со сопствено domein-име и сопствени e-адреси.²³¹ Во практиката, овој Парламент не располага со своја веб-страница како што тоа е предвидено со Статутот. Воедно, ниту еден од документите на ова здружение не е достапен во јавноста, што говори дека оваа организација воопшто не ги почитува принципите на транспарентност. Непознато е дали студентите на Универзитетот во Охрид имаат можност да присуствуваат на седниците на Парламентот. Парламентот нема објавено свои контакти, ниту пак листи на членови на различните органи во склоп на здружението. За работата на СПУНИТ е тешко да се најдат какви и да било податоци, што ја отвора дилемата како и дали воопшто функционира ова тело.

²³¹ Член 50, Статутот на СПУНИТ, 2011

ПЕРЦЕПЦИЈА НА СТУДЕНТИТЕ ЗА СТУДЕНТСКОТО ОРГАНИЗИРАЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА

Во оваа прилика ќе се фокусираме на 2 истражувања кои се фокусираат на перцепциите перцепции на студенти за студентското организирање²³². Истражувањата се реализирани во 2012 и 2014 година, каде првото истражување²³³ ги испитува ставовите на студентите на пет Универзитети во Македонија²³⁴, додека она од 2014 се фокусира само на ставовите на студентите на Универзитетот “Св.Кирил и Методиј”-Скопје. Истражувањата од 2012 година се спроведени од Младински образовен форум, додека истражувањето од 2014 година е резултат на учеството на авторот на Академијата за млади истражувачи, организирана од “Фондацијата Фридрих Еберт” - Скопје.²³⁵

Во оваа анализа ќе ги изложиме индивидуалните резултати на одделните државни Универзитети.

ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗИРАЊЕ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ “СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ”-СКОПЈЕ

За ставовите на студентите на најголемиот универзитет во Македонија по прашањето студентско организирање се изведени истражувања во 2012 и 2014 година, за кои е користена слична методологија, односно постои адаптација на анкетниот прашалник согласно промените на контекстот. Треба да се напомене дека во временскиот период меѓу 2012 и 2014 година постои смена на студентските претставници, односно одржување на нови студентски избори, избирање нов Претседател на СПУКМ и менување на членовите на Претседателството и комисиите во оваа организација.

РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО ВО 2012 ГОДИНА

Во 2012 година, само 17% од студентите на УКИМ членувале во студентска организација, додека 85% не биле вклучени во ниту една. Како причини за нечленување, студентите ги наведуваат “немањето време заради факултетски обврски” (32%), мислењето дека “студентските организации се под влијание на политички партии” (28%), “до нив не стигнуваат информации за целите, активностите и начините како можат да се вклучат во студентска организација” (21%).

На прашањето кои се официјални претставници на студентите на нивниот Универзитет, 41% од студентите не знаат, а 48% ги посочуваат СПУКМ²³⁶.

Што се однесува на запознаеноста на студентите со временскиот период на кој се одржуваат изборите за претседател на Студентскиот парламент на нивниот универзитет, 70% од испитаните студенти одговориле дека не знаат, додека 20% од нив одговараат дека изборите се одржуваат на секој две години. Понатаму, 80% од студентите во 2012 година одговараат дека никогаш немаат гласано на студентски избори, додека 18% во текот на студиите барем еднаш имаат гласано за свои студентски претставници.

Само 33% од испитаниците го навеле точното име на претседателот на СПУКМ, а 60% одговориле дека не го знаат името на студентскиот претставник на УКИМ.

Во однос на запознаеноста на студентите со студентските претставници на нивниот матичен факултет, односно претседател на СП на матичен факултет, само 20% од студентите одговориле дека ваков претставник постои, односно 74% одговориле дека не знаат дали на нивниот факултет има официјален студентски претставник. Понатаму, 96% од студентите не се во можност да го именуваат студентскиот претставник на нивниот факултет.

Во истото истражување, испитаниците посочуваат дека студентското претставничко тело на УКИМ “не работи транспарентно” (26%), “студентските претставници носат одлуки без консултации со студентите кои ги претставуваат” (39%) и истите “работат за лични интереси, а не за студентите” (30%).

²³² Овие истражувања не се единствените кои го третираат студентското организирање и учество во Македонија. За повеќе информации види Sjur Bergan “The University as Res Publica, 2004, Council of Europe Publishing.

<http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/resources/The%20university%20as%20Res%20Publica.pdf>

²³³ Информираност и перцепција на студентите за студентското организирање, Младински образовен форум, 2012

<http://www.mof.mk/mofmk/wp-content/uploads/2013/03/Studentsko-organizirane-TOTAL-so-MET.pdf>

²³⁴ Истражувањето е спроведено на следниве Универзитети: “Св.Кирил и Методиј”-Скопје, “Гоце Делчев”-Штип, “Св. Климент Охридски”-Битола, Државен универзитет во Тетово и Универзитетот на Југоисточна Европа, на вкупна популација од 795 студенти.

²³⁵ Живковиќ А., Истражување за перцепцијата на студентите на УКИМ за студентското организирање (необјавено истражување). ФЕС, 2014

²³⁶ Информираност и перцепција на студентите на Универзитет “Св.Кирил и Методиј”-Скопје за студентското организирање, Младински образовен форум, 2012

Во 2012 година, 86% од студентите на УКИМ не биле вклучени воопшто во работата на СП на нивниот универзитет, 8% присуствувале на трибина организирана од СП на нивниот факултет, а 3% учествувале на работен состанок на студентското претставничко тело.

РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО ВО 2014 ГОДИНА

Во 2014 година, само 9,2% од студентите на УКИМ учествуваат во студентски организации, што подразбира намалување во споредба со 2012. Дури 90,7% од испитаниците се изјасниле дека не членуваат во студентска организација. Како три најголеми причини зошто студентите не членуваат во студентски организации се наведуваат “недостатокот од слободно време” (29,3%), “незаинтересираност за членување во студентска организација” (15,5%) и “неинформираност како да се зачленат во студентска организација” (14,6%).

На прашањето која организација е официјален претставник на студентите на нивниот факултет, најголем дел од испитаниците одговараат дека не се запознаени, односно 46% го даваат овој одговор, додека 38% ги препознаваат СПУКМ/СПФ како студентски претставници на нивниот факултет. 9,2% од испитаниците наведуваат некоја од другите студентските организации на УКИМ како организациии-претставници на студентите.

76,6% од студентите на УКИМ одговараат дека не знаат на колкав временски период се одржуваат избори за студентски претседател на УКИМ. Само 3% од испитаниците знаат дека изборите се одржуваат на секои две години.

Студентите на УКИМ не гласаат на избори за претставници на СП на матични факултети, односно само 14 % изјавиле дека “барем еднаш” во текот на студирањето гласале на избори за претставници за СП на нивниот факултет. На прашањето дали досега гласале на избори за студентски претседател на нивниот универзитет, 88% од студентите одговориле дека “никогаш” немаат гласано на вакви избори. Од останатите испитаници, 12% “барем еднаш” во текот на своето студирање имаат гласано на избори за претседател на СПУКМ.

Запрашани да го посочат името на претседателот на СПУКМ, 69% од испитаниците не беа во можност да го сторат тоа, додека 22% од студентите го препознаа името на актуелниот Претседател на СПУКМ во прашалникот. На прашањето дали го знаат името на Претседателот на СП на сопствениот факултет, дури 84,5% од студентите одговориле дека не се во можност да го именуваат. 5,4% од студентите на УКИМ изјавиле дека на нивниот факултет нема Претседател.

Студентите во ова истражување се прашани и да ја оценат работата на СПУКМ во различни области. Така, само 13,8% од студентите “целосно се согласуваат” или “делумно се согласуваат” со ставот дека СПУКМ ги консултира при креирањето на програмата за работа на организацијата. 24% од студентите на УКИМ се согласуваат дека СПУКМ застапува ставови кои ги делат мнозинството од студентите. Од друга страна, 41% од испитаниците генерално не се согласуваат со ставот дека СПУКМ застапува ставови својствени за студентите на УКИМ.

Што се однесува на располагањето со финансиските средства, генерално студентите не се запознаени како СПУКМ располага со нив. 58% од испитаниците “генерално не се согласуваат” со ставот дека студентите се запознаени како СПУКМ располага со своите средства, односно само 8,3% одговориле дека се согласуваат дека студентите се запознаени како СПУКМ располага со своите средства.

Во ова истражување, студентите на УКИМ се прашани дали имаат учествувало во работата на телата на студентската претставничка организација. Дури 87% од испитаниците дале одговор дека никогаш досега не биле вклучени во работата на СПУКМ. Од останатите понудени одговори, 2,1% од студентите на УКИМ изјавиле дека се идентификуваат со СПУКМ, односно дека се дел од парламентот на СПУКМ или СП на факултетите, 0,8% изјавиле дека се дел од Претседателството на СПУКМ или СП на факултет, а 2,9% учествувале во имплементација на активности на оваа организација.

Што се однесува до вклучување на студентите во активностите кои ги организира СПУКМ, 19% од студентите на УКИМ присуствувале на студентска забава, 4% учествувале на трибина организирана од СПУКМ, а 5% учествувале на хуманитарна забава. Дури 70% од испитаниците не учествувале во ниту една активност организирана од СПУКМ.

ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗИРАЊЕ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ "ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ" - ШТИП, ОД 2012 ГОДИНА

Во 2012 година²³⁷, студентите на овој Универзитет скоро и да не членуваат во студентски организации. Така, на прашањето дали членуваш во студентска организација, само 3% дале потврден одговор, а 97% одговориле дека не членуваат во студентска организација. Како најчести причини зошто не членуваат во студентска организација, студентите од УГД ги наведуваат: "до мене не стигнуваат информации за целите, активностите и начините на кои можат да се вклучам во студентска организација" (40%), "немам време заради факултетски обврски" (29%) и "сметам дека студентските организации се под влијание на политички партии" (19%)²³⁸.

На прашањето која организација е официјален претставник на студентите на универзитетот, 31% од студентите од УГД го препознаваат Студентскиот парламент на УГД како официјален претставник, додека 63% одговараат дека не се запознаени. Студентите не се запознаени ниту пак со временскиот период на кој се одржуваат изборите за претседател на СП на нивниот универзитет. Така, 75% одговараат не сум запознаен кога се бира претседател на СПУГД, додека само 9% знаат дека тој се избира на секои две години.

Понатаму, на прашањето дали до сега сте гласале на студентски избори, дури 95% од испитаниците одговориле негативно, додека само 4% одговориле дека барем еднаш во текот на студирањето имаат гласано на студентски избори. 85% од студентите на УГД не го знаат името на тогашниот претседател на СПУГД, а 97% од нив не го знаат името на студентскиот претставник на нивниот факултет. На линија на ова, 85% од студентите на УГД во 2012 година не знаат дали има студентски претставник на нивниот факултет, додека само 11% одговараат дека запознаени се дека на нивниот факултет има студентски претставник.

Во поглед на работата на СПУГД, студентите од штипскиот универзитет сметаат дека „студентските претставници работат за лични, а не за студентски интереси“ (32%), дека „СПУГД е воден од тесен круг на луѓе“ (30%), и дека тие „носат одлуки без консултации со студентите кои ги претставуваат“ (26%).

Студентите од УГД во ова истражување изразуваат минимален степен на вклученост во работата на студентското претставничко тело. Така, дури 97% одговориле дека никогаш не биле вклучени во работата на СП на нивниот универзитет, а само 1% присуствувале на состанок на нивниот СП на универзитет.

ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗИРАЊЕ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ" - БИТОЛА, ОД 2012 ГОДИНА

На прашањето дали членувате во студентска организација, 10% од испитаниците одговориле потврдно, додека останатите 90% од студенти одговориле дека не членуваат во студентска организација. Три најчести причини зошто студентите не учествуваат во студентски организации се: "недостаток на информации како да се зачленат во студентска организација" (24%), "немање време заради факултетски обврски" (24%) и ставот дека "имаат попаметни работи за трошење на своето време" (16%).

Во поглед на препознавање на официјалната студентска претставничка организација, само 26% од испитаните студенти на овој универзитет одговориле дека таа организација е СПУКО, додека 55% од испитаниците одговориле дека не се запознаени кој е официјалниот студентски претставник.

Што се однесува на изборите за студентски претседател, дури 81% од битолските студенти одговориле дека не се информирани кога се случуваат овие избори, додека само 8% одговориле дека тие се случуваат на секои две години. Понатаму, 83% од испитаните студенти во текот на нивното студирање никогаш немаат гласано на студентски избори, додека само 16% од студентите на УКЛО имаат гласано барем еднаш во текот на своето студирање.

Од 10 студенти, 8 не се во можност да го именуваат студентскиот претседател на СПУКО (83%), додека 72% од нив не знаат дали на нивниот факултет има студентски претставник, додека 92% не знаат кој е студентски претставник на нивниот матичен факултет.

Како забелешки за работата на СПУКО студентите ги наведуваат “носењето на одлуки без консултација со студентите кои ги претставуваат” (36%), “тесниот круг во кои се носат одлуките” (28%) и “работењето на студентските претставници за лични, а не за студентските интереси”.

Во врска со вклучувањето на студентите во работата на СПУКО, дури 91% од испитаните студенти на УКЛО се изјасниле дека воопшто не се вклучени во работата на оваа организација, 5% учествувале на трибина организирана од оваа организација, додека само 2% учествувале во креирањето на програмата за работа на ова студентско претставничко тело.

ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗИРАЊЕ НА ДРЖАВЕН УНИВЕРЗИТЕТ ВО ТЕТОВО, ОД 2012 ГОДИНА

На Тетовскиот универзитет, 9% од студентите членуваат во студентски организации, додека 85% од нив не членуваат. Како најголеми причини зошто студентите не се вклучуваат во студентски организации е наведено дека тие “се под влијание на политички партии” (46%), “студентските организации немаат капацитет да донесат промена” (46%) и “студентските организации се корумпирани” (26%).²³⁹

Интересно е да се забележи дека на овој Универзитет, студентите го препознаваат СПУКМ како официјална претставничка организација (48%), само 1% од испитаниците одговараат дека тоа е Студентскиот парламент на Државниот универзитет во Тетово, додека останатите 41% наведуваат дека не знаат која е нивната официјална студентска организација.

Што се однесува на запознаеноста со процедурите за бирање на претседател на СП на нивниот универзитет, 45% од студентите не се запознаени на колку време се одржуваат студентските избори, додека само 9% знаат дека тие се одржуваат на две години.

Во делот гласање на избори, 38% од студентите на овој Универзитет барем еднаш гласале на студентски избори, додека 57% немаат никогаш гласано на вакви избори. Понатаму, 81% од студентите на ДУТ одговориле дека не се запознаени со името на тогашниот претседател на СПДУТ, додека само 9% од нив го препознаваат неговото име.

Студентите на ДУТ не се запознаени ниту со студентскиот претставник на нивниот факултет, па така сите испитаници (100%) наведуваат дека не знаат кое е името на студентскиот претставник на матичниот факултет.

Тие наведуваат неколку забелешки за работењето на СПДУТ. Така, студентите сметаат дека студентските претставници “не работат транспарентно” (53%), дека тие работат за лични, а не за студентски интереси” (41%) и дека „на студентските избори има нерегуларности“ (24%).

Што се однесува на вклучување на студентите во работата на СПДУТ, тие никогаш не биле вклучени во работата на студентското претставничко тело (85%), а само 1% присуствувале на состанок на СПДУТ или пак се идентификуваат себеси како членови на оваа организација.

²³⁹ Информираност и перцепција на студентите од Државен универзитет во Тетово за студентското организирање, Младински образовен форум, 2012

ЗАКЛУЧОК

Резултатите добиени од претходно наведените истражувања покажуваат дека студентите во Македонија во многу мал број членуваат во студентски организации.

На УКИМ е забележително опаѓање на процентот на студенти кои се вклучени во студентските организации, па така додека во 2012 година 17% од студентите на УКИМ членувале во студентски организации, во 2014 година овој процент опаѓа на 9%. Драстична разлика во причините зошто студентите на овој универзитет не членуваат во студентски организации не се забележува, па така како најчеста причина е наведена немањето време и достапноста на информации како да се зачленат во студентски организации. Кај студентите од скопскиот универзитет се забележува намалување на запознаеноста со процедурите за избор на студентски претставници, па така додека во 2012 година, 20% од студентите на УКИМ препознаваат дека студентските избори се одржуваат на секои две години, во 2014 година овој процент се намалува на само 3%.

Во поглед на гласањето на студентски избори, во 2012 година 80% од студентите на УКИМ никогаш немаат гласано на студентски избори, а 18% барем еднаш гласале. Во 2014 година е забележана е намалена излезност на студентите на студентски избори, па така 88% од испитаниците никогаш немаат гласано на студентски избори, додека само 12% барем еднаш имаат гласано на избори за студентски претставници.

Кога зборуваме за запознаеноста на студентите со нивните студентски претставници, во 2012 година, 96% од студентите на УКИМ не знаат да го именуваат студентскиот претседател на нивниот матичен факултет, додека во 2014 година се забележува намалување на овој процент, односно 84,5% од студентите на УКИМ велат дека не го знаат името на студентскиот претставник на нивниот матичен факултет. Ова е единствениот пример каде резултатите од истражувањето од 2014 година покажуваат поголема информираност на студентите на УКИМ за работата на СПУКМ.

Споредбено, во 2012 година 33% од студентите на УКИМ го знаат името на тогашниот претседател на СПУКМ, додека во 2014 година овој процент е намален на 22%. Дополнително, не е забележана разлика меѓу степенот на вклученост на студентите во работата на Студентскиот парламент, па така и во 2012 и во 2014, процентот на студенти на УКИМ кои не биле вклучени во работата на своето претставничко тело изнесува 86%, односно 87%.

Што се однесува на другите универзитети, резултатите не се разликуваат значително. Така, генерално во Македонија студентите не учествуваат во студентски организации затоа што немаат време заради факултетски обврски или затоа што немаат информации како да се зачленат во студентска организација. Се забележува мала запознаеност на студентите со нивните студентски претставници, како и неинформираност на студентите за процедурите за гласање за студентски претставници. Забелешките на студентите во поглед на работата на Студентските парламенти најчесто се дека тие не работат транспарентно, одлуките ги носат меѓу мал круг на луѓе, без консултации, а студентските претставници работат за свои интереси, наместо во интерес на студентите.

НАЦИОНАЛНА СТУДЕНТСКА УНИЈА

Она што е забележително е дека во меѓународните студентски организации^{240, 241} Македонија е претставена преку организацијата Национална студентска унија.

Во Република Македонија постои Национална студентска унија во која би требало да се вклучени претставници од сите студентски парламенти. Оваа Унија е основана заради заедничко претставување на интересите на студентите на национално и меѓународно ниво.²⁴²

Националната студентска унија е формирана во 1994 година. Сепак, за ова тело скоро и да не постојат никакви информации и документи во јавноста. НСМ не е регулирана со ниту еден законски текст во Република Македонија, а не се споменува ниту во еден Статут на државните универзитети, ниту пак во статутите на студентските парламенти. Дополнително, во Централниот регистар не постојат податоци за оваа организација²⁴³.

Раководството и седиштето се поклопуваат со Студентскиот парламент на УКИМ, што води кон заклучок дека СПУКМ се претставува под друго име во меѓународните и регионалните тела и не врши консултации со другите студентски парламенти во Македонија. И при анализата на веб-страницата²⁴⁴ на СПУКМ се забележува дека претставници на седниците во меѓународните студентски мрежи биле само членовите на Претседателството на СПУКМ.

Ова претставува сериозен проблем од неколку аспекти. Најпрво, СПУКМ без консултации со останатите студентски парламенти во Македонија се претставува под името на Националната унија, со што се ограничуваат претставниците од другите парламенти во нашата земја да учествуваат во меѓународните организации. Понатаму, студентите не знаат и не може да знаат кој ги претставува нивните интереси во меѓународната јавност, бидејќи СПУКМ ретко досега објавувал податоци за средбите остварени во меѓународните тела.

Потребно е итно регулирање на ова тело преку одредби во Законот за високото образование. Нерегулирањето на ова прашање со правни акти само ја поттикнува нетранспарентноста на СПУКМ и ја поттикнува монополската позиција на СПУКМ во претставувањето на нашата земја во меѓународните организации, без никакви консултации со останатите студентски претставници.

²⁴⁰ European student union. "Full Member List: Macedonia NSUM"

<http://www.esu-online.org/organisation/macedoniansum/> (проверена на 1 септември, 2014 година)

²⁴¹ MEDNET, "The Mediteranian Network of Students: Memebbers "

<http://mednet-students.org/about-us/members/> (проверена на 1 септември, 2014 година)

²⁴² Mediteranean Network of students, <http://mednet-students.org/about-us/members/nsum/> (проверена на 1 септември, 2014)

²⁴³ Известување за непостоење на евидентирани податоци за субјектот Национална студентска унија, Централен регистар на Р.Македонија, бр. 0817-20/16

²⁴⁴ СПУКМ. „Европска конвенција на Европска студентска унија посветена на студентската невработеност“ 24 март 2014 <http://bit.ly/YNibMJ>

НАЦИОНАЛЕН СОЈУЗ НА СТУДЕНТИ НА МАКЕДОНИЈА

Во Централниот регистар на Р.Македонија можат да се најдат информации за здружение на граѓани Национален сојуз на студентите на Македонија (понатаму НССМ). Истиот е основан во 2001 година, а како основачи се јавуваат тогашните претседатели и членови на студентските претставнички организации на скопскиот и битолскиот универзитет (ССУКМ И ССУКО)²⁴⁵.

Националниот сојуз како свои цели ги поставува: унапредување на интересите на своите членови по прашањата од областа на економијата и општествените прашања кои директно се однесуваат на статусот и благосостојбата на студентите во општеството, развивање, унапредување и задоволување на културните потреби, спортско рекреативните дејности, стручно усовршување на студентите, подигање на здравствена заштита на повисоко ниво како и иницирање на хуманитарни активности²⁴⁶.

Исто, како една од целите на овој сојуз е одржување и унапредување на соработката со студентските организации од други земји како и претставување на студентите од Универзитетите во Македонија, во странство и меѓународните студентски форуми и асоцијации²⁴⁷.

Во овој сојуз членуваат членовите на Студентските сојузи од УКИМ и УКЛО. Организацијата располага со свој буџет, кој се формира преку стекнување средства од буџет, дотации, членарина, спонзорства, прилози, донации, грантови, завештанија, легати, издавачка дејност, трговски друштва и други извори²⁴⁸.

Како органи на НССМ се наведени: Собранието, Претседателството, Претседателот, Генералниот Секретар и Надзорниот одбор²⁴⁹.

Интересно е дека постои одредба во која се вели дека Сојузите на студенти на УКИМ и УКЛО се должни да ги усогласат одредбите на своите правни документи со оние на НССМ²⁵⁰.

Повеќе податоци за работата на НССМ не постојат. Според Статутот на оваа организација, се добива впечаток дека ова е тело кое би требало да ги претставува основите на Националната студентска унија на Македонија. Сепак, во Централниот регистар не постојат податоци дека е извршена смена на називот, нити пак на раководните лица. Кај оваа организација не се забележува поголема активност по основањето, и не познато е на кој начин овој сојуз работел на полето на студентските прашања.

²⁴⁵ Автор: непознат, "Двата универзитетски Студентски сојузи се обединија во еден-Национален сојуз на студентите на Македонија", Граѓански свет

<http://www.gragjanskisvet.org.mk/default7615.html?ItemID=CC5E7EDDAB957C448CEAB928A5EADFD9>

²⁴⁶ Решение З.Г.бр.187/01, Основен суд

²⁴⁷ Член 7, *Статутот на Национален сојуз на студентите на Македонија*, 2001 година

²⁴⁸ Член 10, *Статутот на Национален сојуз на студентите на Македонија*, 2001 година

²⁴⁹ Член 17, *Статутот на Национален сојуз на студентите на Македонија*, 2001 година

²⁵⁰ Член 38, *Статутот на Национален сојуз на студентите на Македонија*, 2001 година

СТУДЕНТСКИ ОРГАНИЗАЦИИ

Поради ограничениот број на информации, во овој дел ќе се задржиме на прашањето за други студентски организации и нивниот однос со Универзитетот Св. Кирил и Методиј во Скопје ²⁵¹.

Македонското законодавство го регулира начинот на кој се основаат и функционираат граѓанските здруженија со Законот за здруженија и фондации донесен во 2010 (со донесување на овој закон престанува да важи Законот за здруженија на граѓани и фондации “Службен весник” број 31/98 и 29/2007). На законот подлежат и формалните студентски организации, вклучително и Студентските парламенти на ниво на универзитети (освен парламентот на Тетовскиот универзитет, за кој не постои документација во Централен регистар). Случајот не е ист со студентските парламенти на ниво на факултет, односно некои од нив се регистрирани како правни лица согласно закон, некои не.

Од наш интерес е дали нашето законодавство препознава категорија на “студентска организација”. Законот за здруженија и фондации не нуди категоризација на граѓанските организации. Дефиниција на терминот студентска организација, не може да се најде ниту во Законот за високо образование, ниту во Статутите на универзитети. Меѓутоа во Законот за високо образование, се споменува терминот “форми на самоорѓанизирање”²⁵² како субјект кој може да учествува во управување на високообразовни институции. Во недостаток на подзаконски акти, останува нејасно што всушност се подразбира под овој термин.

Меѓутоа терминот “универзитетски организации” може да се сретне во универзитетски акти, на пример во “Интерниот конкурс за распределба на финансиски средства за организирање на културни манифестации и спортски активности на ниво на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” во Скопје во учебната 2013/2014”, кој во став 5 вели дека “*цриво на учесциво на Кокурсоц... имаат само универзитетски организации на Универзитетот Св. Кирил и Методиј во Скопје, формирано согласно со закон*”²⁵³.

Во 2012, преку користење на Законот за пристап до информации од јавен карактер, испратени беа прашања до сите факултети во склоп на УКИМ, од кои се бараше да ги посочат студентските организации, здруженија, клубови кои постојат на нивниот факултет. Мнозинството одговорија дека единствени студентски форми на здружување кои постојат во рамки факултетот се студентските парламенти²⁵⁴ (или студентски сојузи). Дека покрај СП, постојат и други студентски организации потврдија Шумарски факултет (ДРЕН), Медицински факултет (ЕМСА, ММСА), Машински факултет (ИАЕСТЕ, ЕЕСТИЕМ, БЕСТ), Правен факултет (АЕГЕЕ, Клуб на оратори, МПФ), Филозофски факултет (АКСИОС, КЛИО), Стоматолошки факултет (Здружение на македонски стоматолози)²⁵⁵.

Во 2014, 9,2% од студентите на УКИМ се изјасниле дека членуваат во студентска организација, додека само 1,3 % од нив се изјасниле дека се членови на Студентскиот парламент на нивниот факултет. Иако генерално е низок процентот на студенти вклучени во студентски организации, сепак процентот на студенти кои се препознаваат себеси како членови на СП, е навистина занемарлив.²⁵⁶

²⁵¹ Тимот на МОФ планира да работи на констатирање на состојбата и на другите јавни универзитети во однос на прашањето на студентски организации во периодот што следува

²⁵² Член 156, Закон за високото образование, „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14

²⁵³ УКИМ, *Интерен конкурс за распределба на финансиски средства за организирање културни манифестации и спортски активности на ниво на УКИМ за учебната 2013/14 година*, декември, 2012

²⁵⁴ Вака одговорија: Факултетот за музички уметности, Факултет за ликовна уметност, Филолошки факултет, Факултет за дизајн, технологии на мебел и ентериер, Технолошко металуршки факултет, Архитектонски факултет, Природно математички факултет, Факултет за физичка култура.

²⁵⁵ Факултети кои не одговорија на доставените барања се: Факултет за земјоделски науки и храна, Економски факултет и Градежен факултет.

²⁵⁶ Живковиќ А., *Истражување за перцепцијата на студентите на УКИМ за студентското организирање* (необјавено истражување). ФЕС, 2014

Наши соѕлегувања

Не е јасно што се подразбира терминот универзитетски организации, односно кои се условите која една организација треба да ги исполни за да се смета за универзитетска, и со тоа да се здобие со право да аплицира на конкретниот повик ²⁵⁷. Недостатокот на дефиниција за овој термин ги орграничува или во најмала рака ги одвраќа студентските организации да побараат поддршка од универзитетите и факултетите не само во материјална смисла, туку и во смисла на креирање на позитивна атмосфера базирана на соработка, а со цел унапредување на интересите на студентите.

Понатаму, непостоење на дефиниција за студентска организација, создава правен вакуум со што факултетите можат арбитрерно да одлучуваат која организација ќе ја сметаат за студентска, а која не. Нашиот став е дека вакавите услови доведуваат до ситуација кога неправедно се исклучуваат организации кои се лоцирани на самите факултети, но и организации кои за свое седиште ги немаат факултетите но сепак нивната менаџмент структура е составена од студенти, како свои членови или корисници имаат студенти или пак работата во доменот на високото образование.

Важно е да се напомене дека Универзитетот нема свој регистар на студентски организации, активност што доколку би се реализирала заедно со усвојување на дефиниција за студентска организација, значително би можела да ги промени состојбите²⁵⁸.

Непризнавање или делумно признавање на студентските организации од страна на факултетите/универзитетот сметаме дека ја деградира важноста од студентско организирање како начин за остварување на правото на здружување (негативно влијае врз идни иницијативи за креирање на нови студентски организации или неформално здружување). Ваквиот став не е во насока на поддршката на концептот за плурализам, кој е неопходен имајќи ги во предвид различните интереси и преференци на студентската популација. Ваквиот однос на образовните институции кон останатите студентски организации само ја зајакнува монополската позиција на Студентските парламенти како претставничко тела со право на учество во процесите на одлучување, без притоа да се даде логично објаснување за оправданоста на таквиот преференцијален однос *vis-à-vis* другите студентски организации (особено ако земеме во предвид дека само 1.3% од студентите се идентификуваат себеси како членови на СП)²⁵⁹.

²⁵⁷ Имајќи во предвид дека конкурсот се повикува на Правилникот за распределба на средствата за информативни, информатички, културни, спортски и други активности на на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” во Скопје, постои можност терминот универзитетска организација да е дефиниран со овој акт. Меѓутоа Правилникот не е достапен во електронска верзија, и не бевме во можност да ја провериме оваа информација.

²⁵⁸ МОФ во 2012, изработи Регистар на студентски организации, каде како работна дефиниција се корисстеше следнава: невладини организации, здруженија, неформални групи и клубови чии активности се наменети за студенти или чие членство е составено од студенти. Регистарот е достапен на <http://studentski.org.mk/>

²⁵⁹ Живковиќ А., Истражување за перцепцијата на студентите на УКИМ за студентското организирање (необјавено истражување). ФЕС, 2014



**6: РЕФОРМИРАЊЕ НА
СИСТЕМОТ НА СТУДЕНТСКО
ОРГАНИЗИРАЊЕ ВО
МАКЕДОНИЈА**

ВОВЕДНИ ЗАБЕЛЕШКИ

Она што може да се заклучи од целокупната анализа е дека на системот на студентско организирање потребна му е темелна реформа, пред се во нивото на регулација, структурата и рedefинирање на одосот на претставничката форма *vis a vis* студентите и образовни институции.

Како фактори кои допринеле за нефункционалноста на студентско организирање и учество, во овој момент можеме да ги издвоиме следниве:

- Универзитетите ја штитат привилегираната положба на студентските парламенти во своите статuti и други правни акти, наспроти “други облици на самоорганизирање” предвидени со ЗВО
- Постои унифициран модел на организирање и претставување кој не дозволува флексибилност согласно условите на високообразовна средина и преференците на студентите
- Системот има структура кој овозможува централизирање на моќта во една позиција/тело
- Непостоење на механизам за мониторинг на работата на студентските парламенти
- Непостоење на механизми со кои може да се повикаат на одговорност студентските претставници
- Изборен систем кој е исклучувачки и недоследно спроведен
- Чувство на апатија кај студентите
- Партиски влијанија врз студентските претставнички структури

Во секој случај, реформирање на системот треба да се случи откако ќе се создаде општ консензус меѓу студентите за потребата од ваков чекор, но и да се стекне поддршка во рамки на пошироката академската заедница, со цел процесот на трансформација да биде поуспешен. Самата трансформација не опфаќа само измена во постоечката правна рамка, туку уште поважно и промена на начинот на кој се перцепира ова прашање и кај студентите и кај образовните институциите. Овој период на трансформација треба да биде стратешки осмислен и пожелно е да се спроведува во фази, за да може постепено да се прилагодуваат академските средини на новите услови.

ПРЕПОРАКИ ЗА РЕФОРМИРАЊЕ НА СИСТЕМОТ НА СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗИРАЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА

Дефинирање на поимите "Студентска организација" и "Форми на самоорганизирање"

Законот за високо образование, Статутите на државните универзитети во Македонија и останатите правни акти во нашата земја не го дефинираат поимот "студентска организација". Така се создава дилема какви организации се сметаат за студентски и кои се тие.

Дефинирањето на овој поим е важно и од аспект на полесно спроведување на Законот за високо образование, кој меѓудругото препознава "форми на самоорганизирање" како субјекти преку кои се остварува правото во учество во тела на одлучување.

Меѓутоа и во секојдневното, практично функционирање се јавува потреба од препознавање на организациите и неформалните студентски форми на здружување кои се активни на студентски тематика. На пример, како резултат на недостатокот од дефиниција се јавува проблем во делот финансирање на студентски организации и студентски форми на организирање, со универзитетски средства. Така, дел од универзитетите во Македонија распишуваат конкурси за користење на универзитетските финансиски средства од страна на студентски/универзитетски организации. Преку дефинирање на поимот "студентска организација", "универзитетска организација" и "форми на самоорганизирање" точно ќе се знае која организација ќе може да аплицира на отворените повици од страна на универзитетот/факултетите, ситуација која сега создава правна несигурност.

Создавање на реџистар на студентски организации на факултетите и Универзитетите

Креирањето на база на податоци е добар начин да се олесни систематизацијата на студентските организации на Универзитетите во Македонија, откако веќе е усвоена прифатлива дефиниција за студентски организации и студентски форми на здружување. Првенствено, би се создал информативен систем кои би можеле да го користат студентите кои би биле заинтересирани да се вклучат во студентска организација (да потсетиме, студентите во моментов, во многу мал број членуваат во студентски организации).

Доколку некои од факултетите/универзитетите реши да примени претставнички модел на организирање, што дозволува изборни номинации од страна на студентски организации, на овој начин ќе се обезбеди поголема јасност околу исполнувањето на критериуми за кандидатура.

Создавање на студентски претставнички тела по мерка на студентите

Универзитетите треба да ги променат своите одредби за студентско претставување во насока на овозможување и на други форми на организирање да можат да бидат официјални студентски претставници.

Државите универзитети во Македонија како единствен метод на студентско претставување ги препознаваат студентските парламенти каде членуваат студенти делегирани од студентските парламенти на факултетите, кои се избрани на непосредни избори. Сметаме дека потребно е проширување на одредбите, додавајќи и пошироки основи за студентско организирање и претставување на студентите.

Во зависност од бројот на запишани студенти на универзитетот/факултетот, организираноста на студиите, бројот и видот на студентските организации на факултетот, студентите самостојно треба да го одберат претставничкиот модел на одделните единици при универзитетот.

Сепак, сметаме дека потребно е и предвидување на одредби со кои ќе се определат механизми за здружување на различните факултетски претставнички тела, во колективно тело на универзитетот, на кој тие припаѓаат.

Поддршка на активности на студентски организации и неформални студентски форми на здружување од страна на универзитетите и факултетите и воспоставување на систем на контрола врз финансирањето на студентските претставнички тела

Универзитетите треба да одвојуваат средства од својот буџет преку кои ќе ги финансираат активностите на студентските организации и неформални студентски форми на здружување кои се од интерес на студентите на факултетите или генерално, на Универзитетот.

Иако досега постои практика на одредени Универзитети да распишуваат отворени повици за финансирање на активности на студентски организации, сепак тие се условени со спроведување на истите во соработка со студентските претставнички тела или се доделуваат на студентските парламенти како единствени признаени форми на организирање на факултетите.

Сметаме дека студентските организации и неформални студентски форми на здружување треба да бидат независни во изведување на своите идеи (да не се условени од образовните институции на соработка со студентските парламенти, туку директно да одговараат пред администрацијата). Исто така, со цел да се унапредуваат различните форми на студентското организирање, потребно е да се промени начинот на кој се доделуваат финансиски средства, односно да се примени компетативниот концепт, кој ќе дозволи аплицирање на сите студентски форми на организирање, а не само парламентарите.

Меѓутоа поддршката за студентските форми на организирање не подразбира неопходно само финансиски средства, туку треба да вклучува и лесно достапна за користење техничка инфраструктура или пак физички простор (права кои се веќе предвидени со позитивното законодавство, но носител на овие права се студенти, а не студентски форми на здружување).

Поддршката од образовните институции, вклучително и финансирањето на активности на студентските форми на здружување може позитивно да влијае на развивање на студентскиот активизам, поттикнување на студентското здружување, но и давање на чувство на припадност на студентите на факултетот/универзитетот каде што студираат.

Законот за високо образование, како и Статутите на универзитетите во Македонија потребно е да предвидат детално разработени одредби за начинот на финансирање на студентските претставнички тела, заради досегашната практика на нетранспарентно трошење на финансиските средства од страна на овие организации. Како што веќе беше изложено во оваа анализа, државните универзитети во Македонија ги финансираат студентските парламенти преку средства кои ги добиваат од самите студенти кои студираат на универзитетот, меѓутоа подетален приказ на финансирањето, јавно не е прикажан до сега.

Систем на бирање на студентски претставници во Универзитетските и факултетските тела

Според Законот за високо образование студентите имаат право да учествуваат во работата на Универзитетските и факултетските тела. За начинот на избор на студентите кои ќе ги претставуваат студентските интереси во овие тела веќе претходно стана збор во оваа анализа. На кратко, статутите на државните универзитети во Македонија промовираат дека овие претставници ќе се бираат од страна на студентските парламенти, кои се признаени од високо образовните институции како официјални студентски организации кои треба да ги претставуваат интересите на студентите.

Меѓутоа, потребно е да се увидат заклучоците кои Уставниот суд ги носи во 2 наврати. Во Решение од 2008ма, наведено е следново:

“Трѓнувајќи од наведениџе усџавни и законски одредби, содржинаџа на осџорениџе одредби од членовиџе 56 сџав 1 и 106 сџав 1 од Сџашуџоџи, како и наводиџе во инициџаџиваџа, Судоџи смеџа дека со овие осџорени одредби на сџуденџиџе им се оџраничува џравоџо само џреку Соџузоџи на сџуденџиџе (з.а. во џоа време сеуџиџе Соџуз на сџуденџи, џодоџна се џреименува во Сџуденџиски џарламенџи) да избирааџи своџ џреџсџавник во Универџиџеџискоџи сенаџи, односно само џреџсџавник на Соџузоџи на сџуденџиџе да биде избран како член на рекџорскаџа уџрава, со џиџо на сџуденџиџе всуџносџи им е оџграничено џравоџо да учесџивувааџи во уџравуваџеџо во орџаниџе на Универџиџеџоџи само џреку Соџузоџи на сџуденџиџе, а не и џреку групџи форми на самоорџанизираџе на сџуденџиџе или на групџ начин сџоред условиџе уџвргени во закон како џиџо е уџвргено и во членоџи 163 од Законоџи за високо образование.”²⁶⁰

Понатаму, Судот покажува конзистентност потврдувајќи ги своите наоди од гореспоменатото решение, во нова одлука:

“Прашаџеџо на учесџивоџо на сџуденџиџе во уџравуваџеџо е уредено со членоџи 163 од Законоџи сџоред кој сџуденџиџе учесџивувааџи во уџравуваџеџо со високообразовниџе усџанови џреку џреџсџавнициџе на соџуз на сџуденџи на универџиџеџоџи во орџаниџе на високообразовниџе усџанови, џреку формиџе на самоорџанизираџе или на групџ начин сџоред условиџе уџвргени со закон и сџашуџоџи на високообразовнаџа усџанова.

Трѓнувајќи од содржинаџа на оваа законска одредба, а имајќи џи џредвид наводиџе во инициџаџиваџа, како и членоџи 20 од Усџавоџи, џроизлеџува дека со оваа законска одредба им се уџвргува џраво на сџуденџиџе не само џреку соџузоџи на сџуденџиџе да бидаџи џреџсџавени во уџравуваџеџо со високообразовниџе усџанови, џиуку ваква можносџи законодавецоџи им дава и на групџиџе форми на орџанизираџе на сџуденџиџе.

Законодавецоџи во членоџи 163 од Законоџи, во однос на учесџивоџо на сџуденџиџе во уџравуваџеџо со високообразовниџе усџанови, освен џреџсџавнициџе на соџузоџи на сџуденџиџе, џоа џраво им џо уџвргил и на групџиџе форми на саморџанизираџе или на групџ начин сџоред условиџе уџвргени со закон и сџашуџоџи на високообразовнаџа усџанова.

Трѓнувајќи од наведениџе усџавни и законски одредби, содржинаџа на осџорениџе делови од одредбиџе од членовиџе 56 сџав 1 и 106 сџав 1 од Сџашуџоџи, како и наводиџе во инициџаџиваџа, Судоџи уџврги дека со овие осџорени одредби на сџуденџиџе им се оџраничува џравоџо само џреку Соџузоџи на сџуденџиџе да избирааџи своџ џреџсџавник во Универџиџеџискоџи сенаџи, односно само џреџсџавник на Соџузоџи на сџуденџиџе да биде избран како член на рекџорскаџа уџрава. На сџуденџиџе всуџносџи им е оџграничено џравоџо да учесџивувааџи во уџравуваџеџо во орџаниџе на Универџиџеџоџи само џреку Соџузоџи на сџуденџиџе, а не и џреку групџи форми на самоорџанизираџе на сџуденџиџе или на групџ начин сџоред условиџе уџвргени во закон како џиџо е уџвргено и во членоџи 163 од Законоџи за високоџо образование.”²⁶¹

²⁶⁰ Решение, У.Број: 21/2007-0-0, Уставен суд, достапно на <http://www.ustavensud.mk/domino/WEBSUD.nsf/ffc0feee91d7bd9ac1256d280038c474/126989affb036cd1c12574040040210d?OpenDocument>

²⁶¹ Одлука, У.Број 21/2007-0-1, Уставен суд, достапно на <http://www.ustavensud.mk/domino/WEBSUD.nsf/ffc0feee91d7bd9ac1256d280038c474/e7de058731738e54c1257434003667a3?OpenDocument>

За жал, овие согледувања на Уставниот суд не се применети во статутарните одредби на јавните универзитети. Во насока на ова, потребно е менување на начинот на кој се бираат студентите кои ќе ги претставуваат студентите. Во моментот можеме да предложиме 2 модела.

Првиот е оној кој е применет во Законот за високо образование, во делот избирање на претставници во Универзитетскиот Сенат каде е промовирано решение за бирање на членовите на ова тело преку тајно и непосредно гласање. Аналогно на ова, според предложеното, студентите ќе гласаат на посебни избори за свои студентски претставници во телата на одлучување во Универзитетот и факултетот. Со ова решение ќе се избегне ограничување на сите заинтересирани студенти да учествуваат во работата на веќе споменатите тела и ќе се превенира веќе воспоставената практика на учество на само одредена група на студенти во телата на одлучување во високообразовните институции.

Вториот начин вклучува посреден избор на студентски претставници во телата на одлучување меѓутоа овој начин сметаме дека е пожелен само во ситуација кога сме сигурни дека моделот на претставничко организирање е функционален (спроведени фер избори, активни и функционални механизми за осигурување на транспарентност и отчетност, спроведување на редовни консултатции, силна врска помеѓу избраните претставници и студентската база и сл).

Тој подразбира дека веќе еднаш избраните претставници (зависи од условите и преферентите на студентите од факултет до факултет), самите избираат кои од нив ќе земат учество во телата на одлучување.

Меѓутоа и во оваа ситуација за да се осигураме дека се почитува Законот за високо образование, а и заклучоците на Уставен суд, односно дека правото на учество не е ограничено само на студентските парламенти, претпоставката е дека моделот на студентско организирање всушност ќе треба да предвидува:

- Едно претставничко тело, кое претставува вид на чадор организација (претставници на формални и неформални студентски форми на здружување се дел од чадор организацијата, а не е исклучена ни можноста за индивидуално вклучување)
- Постоене на повеќе студентски претставнички тела, кои или на непосредни избори се натпреваруваат за членство во тела на одлучување или претставници се делегираат по принцип на однапред утврдени квоти.

Усогласување на Статутите на државните универзитети со Законот за високо образование во поглед на процентите на студентски претставници

Дел од статутите на државните универзитети не се усогласени со Законот за високо образование во поглед на процентуалната застапеност на студентите во органите на управување во органите на управување на универзитетот и факултетите. Така, дел од државните Универзитети директно го прекршуваат законот и веднаш треба да се работи на менување на одредбите во нивните правни документи.

Основање на Национална студентска унија

Македонските студенти се претставени во меѓународните студентски организации преку Националната студентска унија (информации добиени на веб страните на униите во кои Македонија членува). Сепак, ваква организација не е регистрирана, нити пак покажува некаква активност во изминативе години.

Наша претпоставка е дека оваа унија би требало да биде чадор организација на сите студентски претставнички тела на универзитетите во Македонија, кои заеднички ќе одлучуваат за прашања од општ интерес на студентите во нашата земја.

Потребно е внесување на одредби во Законот за високо образование со кои би се регулирал статусот на оваа организација, како и неговата функција. Сметаме дека е недопустливо непостоечка организација, без свои правни документи и дефинирани процедури на бирање на студентски претставници да се појавува како матична организација претставник на студентите во Македонија во меѓународните студентски мрежи и организации.

ПРЕПОРАКИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА РАБОТАТА НА СТУДЕНТСКИТЕ ПАРЛАМЕНТИ

Во воведниот дел, напоменавме дека сметаме е потребно целосно ревидирање на системот на студентско организирање, притоа овозможувајќи единиците во рамки на високообразовните установи сами да одберат модел кој најсоодветно ќе одговара на условите во конкретната средина. Меѓутоа, на основа на претходната анализа, неопходно е да предложиме и мерки кои се во насока на подобрување на претставничкиот модел на студентско организирање, онака како што моментално е предвиден со постоечките законски и позаконски акти.

Редовно одржување на избори за студентски претставници во студентските парламенти на факултетите

Еден од најголемите проблеми поврзани со системот на студентски парламенти во Македонија е неодржувањето на студентски избори на факултетите, од кои понатаму се делегираат претставници во студентските парламенти на универзитетите. Генерално, студентите се незапознаени кои се нивните претставници во студентските тела, нити пак кои студенти ги претставуваат во универзитетските и факултетските тела и органи.

Преку неодржување на избори за студентски претставници на факултетите се прекршуваат одредбите од статутите на универзитетите во кои се предвидува бирање на пратениците во овие тела преку фер, демократски и непосредни избори кои треба да се организираат на секои две години.

Уште повеќе, заради ваквата состојба во студентските парламенти на факултетите на многу од факултетите во Македонија имаме нефункционални студентски парламенти, и парламенти кои долг временски период се раководени од истите студенти кои држат монопол на своите позиции.

Воспоставување на систем на мониторирање на работата на студентските парламенти на факултетите и студентските парламенти на Универзитетите

Потребно е воспоставување на надворешен систем на мониторирање на работата на студентските претставнички тела, контролен механизам кој ќе биде во согласност со начелото на автономија на универзитетите, но и независноста на студентското претставување. Формирањето на вакво тело е повеќе од нужно, заради праксата студентските претставнички тела да не почитуваат одредени законски решенија, како и останати правни документи.

Истото би имало надлежност врз следење на законитоста во работењето на студентските парламенти и нивната сообразност со правните документи на Универзитетот.

Формирање на нагворешна мониторинг комисија на избори

Земајќи ги во предвид досегашните практики на недоследности за време на студентските избори, сметаме дека е потребно внесување на посебни одредби во правните документи на УКИМ и Студентските парламенти со кои ќе се загарантира посебно тело кое ќе биде одговорно да ги мониторира изборите и да укажува на недоследностите.

Иако кај дел од студентските парламенти веќе постојат Изборни комисии кои се одговорни за одржување на редот за време на изборите, се забележува дека овие тела не ја работат својата работа доследно. Ова е поттикнато и од фактот дека овие комисии се креираат од пратениците од СП на Универзитетот, и во нив членуваат пратеници од ова собрание. Така, многу лесно може да се создаде неефикасно тело кое нема да биде независно и имуно на влијанија од кандидатите за пратеници или претседатели.

Телото кое го предлагаме би можело да биде составено од претставници од студентските организации, академската заедница, како и индивидуални студенти.

Што се однесува до СП на УКИМ, потребно е актуелизирање на членот од Правилникот за спроведување на студентски избори на УКИМ и факултетите, членки на УКИМ во кој се промовира присуство на набљудувачи на кандидатите за време на броење на гласовите од избирачите. На овој начин ќе се обезбеди поголем увид во она што се случува при пребројувањето на гласовите. Сепак, тука треба да алармираме дека во правните документи на овој парламент не постојат критериуми кој може да биде назначен за набљудувач, па постои опасност да лица кои не се студенти или лица кои не се дел од академската заедница да бидат вклучени во процесот на мониторинг на изборите.

Дефинирање кој е член на Студентскиот парламент

Оваа препорака оди кон оние Студентски парламенти кои во своите статuti немаат дефинирано кој е нивен член (СПУКМ и СПУГД). Ова е важно затоа што споменатите студентски парламенти во своите статuti се обврзуваат на одредени активности само пред членовите на организацијата како редовно известување на членовите за активностите и можност за кандидирање на членовите за учество во телата на Универзитетот и факултетите. Во Статутот на СПУКМ е предвидено дека кандидат за Претседател на студентското претставничко тело може да биде студент кој најмалку две години е член на оваа организација. Така, многу е важно да се знае кој точно се смета за нивни член, за да се разграничи кој може да ги ужива овие права запишани во правните документи на студентските парламенти.

Овде би сакале да предупредиме на ситуација во која сите студенти, со самото свое запишување на факултет стануваат и членови во овие организации и нејзината конфликтност со уставно загарантирано право на здружување, односно автоматското членство не е во согласност со Уставот на Република Македонија каде што се вели дека пристапувањето кон здруженија на граѓани е под услов на слободна волја. Аналогно на ова, студентите треба да бидат прашани дали сакаат да членуваат во организацијата на студентскиот парламент, или пак да бидат известени дека се сметаат за членови на СП на нивниот факултет/Универзитет и да им биде објаснета процедурата за истапување од овие здруженија.

Менување на критериуми за кандидирање на Претседателите на СП на Универзитетите

Неопходно е менување на критериумите за кандидирање за претседател на студентскиот парламент на најголемиот универзитет во Македонија, УКИМ. Сметаме дека веќе зададените критериуми се рестриктивни, и ограничуваат голем дел од заинтересираните студенти на УКИМ да учествуваат во изборната трка. Веќе беше споменато во оваа анализа, сметаме дека прагот од 3000 потписи како поддршка за кандидатот е превисок, како и условот за членување во организацијата повеќе од 2 години бидејќи сеуште е нејасно кој се смета за член на СПУКМ.

Исто, потребно е менување на статутот на Студентскиот парламент на Битолскиот универзитет во насока на овозможување секој студент да може да се кандидира, наместо тоа да биде возможно само доколку студентот е кандидиран од најмалку два студентски парламенти на факултетите-членки на СП на Универзитетот.

Истата препорака е насочена кон СП на Охридскиот универзитет. Така, неопходно е да се дозволи на секој заинтересиран студент да се пријави како кандидат за студентски претседател. Моменталното решение предвидува кандидирање само со поддршка од 1/3 од пратениците во Собранието.

Нашата препорака е да се примени решението запишано во Статутот на СПУГД, а тоа е можност секој студент кој има завршено 3 семестар може да се кандидира за Претседател на парламентот на Универзитетот.

Поголема моќ на одлучување на Студентскиите парламенти на факултетите

Студентските парламенти на факултетите би требало да бидат основниот облик на студентско организирање, како и генератор на решенија за локалните проблеми на студентите кои студираат на одреден факултет. Според досегашната практика, се забележува минимална активност на студентските парламенти на одделните факултети во Македонија. Една од причините за ова, лоцирана претходно во оваа анализа, е непостоењето на стриктни задолженија и недостатокот од потенцирање на важноста на овие тела во процесот на заштита на студентските интереси.

Сметаме дека студентските претставници на Универзитетот треба да работат на зајакнување на капацитетите, како и на дефинирање на задолженијата на овие тела во склоп на студентските претставнички организации.

Вклучување на претставници од студентски организации во составот на студентските парламенти

Студентските парламенти на Универзитетите во Македонија не вклучуваат претставници на останати студентски организации во својот состав, иако ова е предвидено со анализираниите статuti на државните универзитети во Македонија. Така, студентските парламенти ги прекршуваат одредбите од највисоките акти на универзитетите.

Објавување на правните документи на студентските парламенти на факултетите

Ниту еден од студентските парламенти на факултетите во Македонија нема објавено свој Статут, како највисок акт на едно здружение/организација, нити пак правни документи од друг тип. Со ова, регистрираните студентски парламенти го прекршуваат Законот за здруженија и фондации, во делот јавно објавување на Статутот на организацијата.

Уште повеќе, овие тела не ги објавуваат своите документи од областа на финансиите, па нејасно е на кој начин се финансираат.

Објавување на правните документи на студентските парламенти на Универзитетите

Неопходно е Студентските парламенти на Универзитетите во Македонија да ги објавуваат своите правни документи, заради информирање на студентската и општата јавност за начинот на кој функционираат овие организации кои според статутите на Универзитетите се сметаат за официјални студентски претставници.

Од друга страна, како што беше напоменато, со необјавувањето на највисоките правни акти на организацијата, Студентските парламенти ги прекршуваат одредбите од Законот за здруженија и фондации според кој е предвидена парична казна за оние ентитети кои нема да ги објават правните документи јавно.



БИБЛИОГРАФИЈА

1. Klemencic, M. (2011). Student representation in European higher education governance: principles and practice, roles and benefits. In Eva Egron-Polak, Jurgen Kohler, Sjur Bergan and Lewis Purser (eds.) Leadership and Governance in Higher Education. Handbook for Decisionmakers and Administrators (pp. 1-26). Berlin: RAABE Academic Publishers. (book chapter)
2. Klemencic, M. (ed.) (2012). Special Issue: Student representation in Western Europe. European Journal of Higher Education. Issue 2(1) 2012. (special issue editor)
3. Klemencic, M. (2014). Student power in a global perspective and contemporary trends in student organising. Studies in Higher Education 39(3) 2014: 396-411. (article)
4. Klemencic, M. (2011). The public role of higher education and student participation in higher education governance. In: BRENNAN, J., SHAH, T.(eds.). Higher education and society in changing times: looking back and looking forward (pp. 74-83). London: Centre for Higher Education Research and Information, CHERI. (book chapter)
5. Luescher - Mamashela , T. (2011) Student involvement in university decision-making: Good reasons, a new lens. International Journal of Leadership in Education (article)
6. Bergan, S. (2004). Higher Education Governance and Democratic Participation: The University and Democratic Culture. In S. Bergan (Ed.), The University as Res Publica (pp. 13-30). Strasbourg: Council of Europe Publishing.
7. Plantan, F. 2004. „The University as a Site of Citizenship.,” The University as Res Publica, Council of Europe Higher Education Series No. 1, edited by Sjur Bergan, 83–128. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
8. James, L. (2010). The threat of radicalization on British university campuses: a case study. Quilliam (briefing paper)
9. Ufert, K. at all (2011). No student left out- the do’s and don’ts of student participation higher education decision-making. European Student Union
10. Proteasa V. at all (2009). The student union development handbook: For a stronger student movement. European Student Union
11. Kaufman D., Bellver A. (2005). Transparenting Transparency: Initial Empirics and Policy Application. The World Bank
12. Живковиќ А., Истражување за перцепцијата на студентите на УКИМ за студентското организирање (необјавено истражување). Фондација Фридрих Еберт- Скопје, 2014
13. Информираност и перцепција на студентите за студентското организирање, Младински образовен форум, 2012
14. Информираност и перцепција на студентите од Универзитет „Св.Кирил и Методиј”- Скопје за студентското организирање, Младински образовен форум, 2012
15. Информираност и перцепција на студентите од Универзитетот „Гоце Делчев”-Штип за студентското организирање, Младински образовен форум, 2012
16. Информираност и перцепција на студентите од Универзитетот „Св. Климент Охридски”- Битола за студентското организирање, Младински образовен форум, 2012
17. Информираност и перцепција на студентите од Државен универзитет во Тетово за студентското организирање, Младински образовен форум, 2012
18. Корупција во студентски домови, Младински образовен форум, 2010

1. Закон за високото образование „Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008,103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14
2. Закон за студентскиот стандард „Службен весник на Република Македонија“ бр. 15/2013, 120/2013
3. Закон за ученички и студентски стандард, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/98 и 40/2003
4. Закон за образование на возрасните „Службен весник на РМ“ бр.7/2008
5. Закон за просветна инспекција „Службен весник на РМ“ бр.52/2005
6. Закон за научноистражувачката дејност „ Службен весник на РМ“ бр. 24/2011
7. Закон за основање на национална агенција за европски образовни програми и мобилност „Службен весник на РМ“, бр. 113/2007
8. Изборен законик на Р Македонија, „Службен весник на Република Македонија“ бр.40/ 2006
9. Закон за здруженија и фондации, „Службен весник на Република Македонија“ бр.52/2010
10. Влада на РМ, Одлука за бројот на студенти за запишување во прва година на јавните високообразовни установи за студиската 2008/2009, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 74/2008
11. Влада на РМ, Одлука за бројот на студенти во прва година на јавните високообразовни установи на 4-те јавни универзитети за студиската 2009/2010, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/2009
12. Влада на РМ, Одлука за бројот на студенти во прва година на јавните високообразовни установи на 4-те јавни универзитети за студиската 2010/2011, „Службен весник на Република Македонија“ бр.51/2010
13. Министерство за образование и наука, Тендерска документација: Отворена постапка за ангажирање на консултантска куќа за рангирање на сите универзитети и ВОИ , 11 ноември 2010
14. Државен завод за ревизија, Ревизија на успешност: Финансирање на високото образование на јавните универзитети, 03 јануари, 2012
15. Државен завод за ревизија, Конечен извештај на овластен државен ревизор бр. 09-149/10, 3 август, 2009
16. Државен завод за статистика, Запишани студенти во учебната 2011/12 година, ноември, 2013
17. Државен завод за статистика, Запишани студенти на високите стручни школи и факултетите во Република Македонија во академската 2013/2014 година (прв циклус на студии), 17 јули, 2014
18. Централен регистар на Р.Македонија, Известување за непостоење на евидентирани податоци за субјектот Национална студентска унија, , бр. 0817-20/16
19. Централен регистар на Р.Македонија, Известување за непостоење на евидентирани податоци за субјектот Студентски парламент на Државен универзитет во Тетово, , бр. 0817-20/17
20. Основен суд 1,Решение 3.Г.бр.187/01
21. УКИМ, Статут на Универзитет „Св. Кирил и Методиј“- Скопје, 2013
22. УКИМ, Конкурс за запишување студенти на прв циклус студии на студиските програми на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје во учебната во 2013/2014 година, мај, 2013
23. УКИМ, Конкурс за запишување студенти на прв циклус студии на студиските програми на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во учебната 2012/2013 година, април, 2012
24. УКИМ, Правилник за изменување и дополнување на Правилникот за распределба на средства за ИКСА на УКИМ, „Универзитетски весник на УКИМ“, бр. 123, 2011

25. УКИМ, Интерен конкурс за распределба на финансиски средства за организирање културни манифестации и спортски активности на ниво на УКИМ за учебната 2013/14 година, декември, 2012

26. УГД, Статут на Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, 2011

27. УГД, Конкурс за запишување студенти во прв циклус на студентските програми на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип за учебната 2012/13, мај, 2012

28. УГД, Конкурс за упис на студенти на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип за учебната 2011/12

29. УКЛО, Статут на Универзитет „Св.Климент Охридски“ – Битола, 2008

30. УКЛО, Конкурс за запишување на студенти во прва година на прв циклус студии на Универзитет „Св.Климент Охридски“ – Битола во учебната 2013/14 година, април, 2013

31. УКЛО, Конкурс за запишување на студенти во прва година на прв циклус студии на Универзитетот „Св.Климент Охридски“ – Битола во академската 2014/2015 година, јуни, 2014

32. УНИТ, Статут на Универзитет за информатички науки и технологии “Св. Апостол Павле“ – Охрид, 2010

33. УНИТ, Конкурс за упис на студенти на Универзитет за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ – Охрид за учебна 2013/14, мај, 2013

34. УНИТ, Конкурс за упис на студенти на Универзитет за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ – Охрид за учебна 2012/13

35. ДУТ , Статут на Државен универзитет во Тетово, 2008

36. СПУКМ, Статут на Студентскиот парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, 19 јануари, 2011

37. СПУКМ, Правилник за избор, именување и предлагање на студенти во телата на УКИМ и факултетите членки на УКИМ, 2008

38. СПУКМ, Правилник за спроведување на студентски избори на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и факултетите членки на УКИМ, 2008

39. СПУКМ, Деловник за работата на седниците на Студентскиот парламент на Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, 2008

40. СПУКМ, Записник од седница на Студентски парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, одржана на 19 октомври, 2012

41. СПУКМ, Записник од седница на Студентски парламент на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, одржана на ден 19 јануари, 2011

42. СПУКМ, Програма за работа на СПУКИМ за период од 15.9.2009 до 14.9.2010

43. СПУКМ, Програма за работа на СПУКИМ за период од 15.9.2012 до 14.9.2013

44. СПУКМ, Записник од седница на Студентски парламент, седница одржана на 19 октомври, 2012

45. СПУКМ, Извештај за работата на СПУКМ во периодот од 20.10.2012 до 31.12.2013

46. СПУГД, Статут на Студентски парламент на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип

47. СПУКО, Статут на Студентски парламент на Универзитетот „Климент Охридски“ – Битола

48. СПУКО, Записник од седница на Собранието на СПУКО, седница одржана на ден 7 февруари, 2014

49. СПУНИТ, Актот од одржаното основачко Собрание на здружението на граѓани СПУНИТ, донесен на 4 април, 2011

50. НССМ, Статут на Национален сојуз на студенти на Македонија

1. „Towards the European Higher Education Area” Communique of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education , Prague, May 19th 2001
2. „Realising the European Higher Education Area”, Communique of the Conference of Ministers responsible for Higher Education, Berlin, 19 September 2003
3. „The European Higher Education Area - Achieving the Goals”, Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005
4. „Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world”, Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, London, 18 May
5. „The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the new decade”, Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009`
6. „Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area”, Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, March 12, 2010
7. „Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area” Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bucharest , 2012
8. „Realizing the European Higher Education Area”, Communique of the Conference of Ministers responsible for Higher Education, Berlin, 19 September, 2003

ВЕБ-СТРАНИЦИ

www.ehea.info
www.coe.int
www.mon.gov.mk
www.sobranie.mk
www.slvesnik.com.mk
www.ustavensud.mk
www.na.org.mk
www.crm.org.mk
www.stat.gov.mk
www.dzr.gov.mk
www.ukim.edu.mk
www.uklo.edu.mk
www.unite.edu.mk
www.uist.edu.mk
www.spukm.org.mk
www.spugd.org.mk
www.fvm.ukim.edu.mk
www.feit.ukim.edu.mk
www.coj.ugd.edu.mk
www.famis.edu.mk
www.globusmagazin.com.mk
www.dnevnik.mk
www.utrinski.mk
www.makdenes.org
www.mkd.mk
www.izlez.mk
www.radiomof.mk
www.fakulteti.mk
www.studenttv.com.mk
www.time.mk
www.soros.org.mk
www.mof.mk
www.studentski.org.mk
www.esu-online.org
www.mednet-students.org

МЕДИУМСКИ ОБЈАВИ

1. Радмила Јовановиќ - Даниела Вељановска, „Рекетари сакале да ги искршат гласачките кутии“, весник Дневник, 30.3.2002 година
2. Р.Фотиновска, „Студентите бараат распишување на нови избори“, весник Вест, 28.10.2002 година
3. Жаклина Ѓорѓевиќ, „Студентските избори поништени на осум факултети“, Утрински весник, 2002
4. Билјана Јовановска, „Тажен циркус со изборот на студентски лидер“, весник Утрински, 2.3.2007 година
5. Кристина Озимец „Битолскиот Универзитет ги принудува студентите да плаќаат за Студентски парламент?!“, Радио МОФ, септември, 2013 година
6. „Нашето мото е заштитување на интересите и правата на секој студент“ студентско списание ЕХО, бр.7, декември, 2013 година
7. Ана Тодоровска, „СПУКМ: Машина без погон“, студентско списание „Излез“, 2013
8. Автор: непознат, „Двата универзитетски Студентски сојузи се обединија во еден-Национален сојуз на студентите на Македонија“, Граѓански свет, 2001
9. Автор: непознат, „Давчевски ‘падна’ на студентското собрание“, весник Дневник, 18.11.2004 година
10. Автор: непознат, „Полнење кутии и повеќекратно гласање на студентски и збори“ Телевизија А1, 28.2.2007 година
11. Автор: непознат, „Претседателот на студентската изборна комисија обвинет за обид за убиство“, Телевизија А1, 1.3.2007 година
12. Автор: непознат, „Изборниот правилник на СПУКМ почива врз непостоечки членови од Статутот на УКИМ“, Радио МОФ, 10.10.2012 година
13. Автор: непознат, „Ревизија на Болоњскиот процес во високото образование?!“. Сител. 27 февруари, 2012 година
14. Автор: непознат, „Поранешниот директор во Националната агенција Нелкоски се јавува во надградена и проширена верзија“, Глобус Магазин бр. 312, 16.4.2013

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

316.654-053.6(497.7)
323.25/.26-057.8(497.7)

АНАЛИЗА на студентското организирање и учество во Македонија /
[автори на брошурата Мартин Алексоски ... и др.]. - Скопје :
Младински образовен форум, 2015. - 124 стр. : граф. прикази ; 32 см

Фусноти кон текстот. - Автори: Мартин Алексоски, Сања Божовиќ,
Мартин Галевски, Александра Живковиќ, Марија Мирчевска. -
Библиографија: стр. [115]-121

ISBN 978-608-4666-09-7

1. Алексоски, Мартин [автор]

а) Општествени промени - Млади - Активизам - Македонија

б) Студенти - Отпор - Активизам - Македонија

COBISS.MK-ID 98682890

